

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11703

SHTRAHLEN

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פּערלאַנג
לעבען און וויסענשאַפֿט.

שטראַהלען

זאמעלבוך פיר ליטעראַטור.

קונסט און קריטיק.

העפּט .I

1909.

ק. זינגמאן. ביים נייעמאן.

א, זעה די נאכט, די זומער-נאכט
א, קוק אין איהר ארײַן:
זעה, דאָרט, ווי לײַב דער שטערען ווינקט,
ווי צערטליך איז זײַן שײַן.

א, געה אוועק צום ברעג פֿון טײַך,
אין דאָרט קוק אָן די נאכט!
עס שטעהט אַ וואַלד מיט סודות פֿול...
ער קוקט אַזוי פֿערטראַכט.

א, קוק ארײַן, אין וואַסער-שײַן
דעם סוד דערנענטערטו וואַלד:
די זעהסט אַקױש, אַלעבעס-קױש—
פֿון נייעמאן מיטן וואַלד...

ג. אייזען. מיין אומעט.

צוזאמען מיט מיר איז מיין אומעט געבוירען
אין איז אומעטום מיין בעגלייטער;
ער טרױבט פֿון זײַן גאל אינם כּוּם פֿון מיין לעבען,
אויף סילכט מינים זײַן שאַטען פֿערשפּרײַט ער.

אין געה אויף צום טאַל אַמאַל, בלומען צו קלייבען—
אויף זעה איהם פֿון טאַל זוף ערהויבען;
און קום אויף צום באַרג, אויף די שפּרײַצען צו שטײַגען—
ער שטרעקט שײַן די האַנד מיר פֿון אויבען...

ביי שױמענדע פּוסות, ביי הױשענדע טאַסטען
לאַזט ער אין מיין שטומע זוף הערען;
אין אין קאַראַהאַד מיט מיר געהט ער צוזאמען
אין מיט מיר די שמחה פֿערשטערען.

ער געהמט מוף ארום מיט די בייניגע ארעמס
אין דרוקט מוף און דרוקט ביי צום שטיקען; —
אין טרעט ער ווען אָב אָן אַזויט אויף אווילע,
דאן פֿיהל איף אויף מיר זיינע בליקען...

אין דאָך ביומי ליעב מיר, מיין ברודער, מיין בלאַסער,
אין ס'איז דיין געזעלשאַפֿט מיר טייער —
איף האָב אַ הייז דיר דאָך קיין חבר אין לעפען,
די ביוט דאָך מיין איינציג געשרייער...

א. ניימאן. תהילים.

(שטר'יקען).

ער האָט אַ פֿירעל געקויפֿט, זוף עטליכע אימעטונגען
קורצע שטיקלעך אויסגעלערענט אין אויף דער וועלט זוף לאַ—
זען געוואַלט.

שוין מעהר ווי אַ יאהר, אַזער איז בלינד געוואָרען
אין וועט אין שטוב. ווען ער איז זעהענדיג געווען, פֿלעגט
ער אויף די דערפֿער געהן, אין ביי די גוים געבעטען, ווי
זאלען איהם עפֿים פֿערריכטען געבען. ווער אין די היצען,
ווינטער אין די קעלטען, פֿלעגט ער מיטן פעקל אויפֿן אָרעם
ארוינגעהן אין מיטן שטעקען אין דער האַנד. אַ גאנצע וואָך
איז ער אזוי געגאנגען, געלעבט מיט אַ שטיקעל ברויט און
עטליכע קארטאָפֿעל, און אויף שבת פֿלעגט ער אַ הויס קי
מען, ווען די זון האָט זוף געזעצט. אזעקגעבען שרה;
דער ווייב, די פֿאַר גילדען אין זוף געטמען ארוימוואַשען
פֿון דעם שטויב אין בלאַטע, וואָס איז אויף איהם געווען.

באלד נאָך הדלה, — די שטוב אין ברויטע שווערע
שאַמעס איינגעהילט. אַזומער-אַבענד. עס ציטערט נאָך דער
לעצטער טאָן פֿון די אימעטונגען זמירות. עס ציהט אויפֿן
גאָס. די לבנה שמויפֿעלט, שטערען ווינקען, ווינקען אין
בעטען אין זופֿען אַרויס, אַרויס. אַ ווייף-ווינטעלע גלעט,
קושט אין פֿנים אזוי לעבלוף. אַ פֿרוישע פֿייכמקייט טראַגט

זיך פון אינטער שטעטל, פון דארט, וואו דאס טייכעלע זיל
 פערט אין שפיגעלט זיך אין דער לבנה-שיין.
 די קינדער זענען אויפן גאס אין אפרעהליך געלעכטער
 קלינגט אין דער לופט. מיטן פעקעל אויפן ארעם אין
 דעם שטעקען אין דער האנד שטעהט ער אין קוקט אויף
 די קינדער. — א גוטע נאכט, — זאגט ער ווי שטיל, שטיל.
 ווי קוקען איהם אן; אין די אויגעלעך שימערן טרערען.
 אין ער פערשווינדט אין די זענע, טיפע, ווייטע נאכט. דארט
 אין פעלד, אויפן גראז שטעלט ער זיך עטליכע מאל אָב,
 ווארפט אַ בליק צוריק אין דאָס האַרץ פּענקט נאָך די קינדער
 ווינטער.

אויפן קאמינאק ברענט אַ פֿייער. די קינדער שטעהען,
 ווארעמען זיך, הערען זיך איין, ווי עס וויינט אין דרויסען דער
 ווינט, אין די פנימליעך רוישלען זיך פון פלאם. אַ טיפער
 אומעט דרוקט די לופט; צווישען די צערויסענע וואַלקען
 ווייזט זיך אויף אַרגע אַדער שראַקענע, בלייכע לבנה. ער
 שטעהט צווישען די קינדער, קוקט אויפן פלאם אין זיפֿט...
 אַ גוטע נאכט, — זאגט ער שטיל, כמעט וויינענדיג. —
 אַ גוטע נאכט, — וויינט מיט דער ווינט. אין דארט
 אויפן פעלד זוכט ער מיטן שטעקען אַוועג אין די אוי-
 נגען — אַ פֿייערל. די וואָך געהט אַוועק... דער רוקען בויגט
 זיך איהם אַלין עפּים נידריגער אין די קינדער ווארעמען אויף
 איהם...

ער פלעגט קומען פֿרעהליכער, ווי ער איז אַוועק-
 געגאנגען. נאָר איינמאל פֿרויטאָג, ווען ער איז פֿון וועג גע-
 קומען, האָט ער זיך פֿעקלאָגט, אז די אויגען טוען איהם
 וועד, ער קען אויף די ליכטיגע זון ניט קוקען. פֿון דעמאלט
 האָט ער זיך קיינמאל ניט פֿעקלאָגט.
 ער איז אין דער היים געבליבען, איז ער דאָס אַפֿער
 נישט געוועהנט געווען. עס האָט איהם אין וועג געצויגען.
 דעם שטעקען אין האַנד פֿלעגט ער טיילמאל כאַפֿען און
 איבערן שטיב אַרומלויפֿען... דאָס בלאַסע פנים איז בלאַ-
 סער געוואָרען, די אויגען פֿערצוויגען און פֿייכטער, און
 דער פֿאַרד איז כמעט אינגאנצען גרוי געוואָרען.
 אז צוויי וואַכען איז אַריבער, ווי ער איז אין שטוב
 געזעסען, איז ער אינגאנצען קראַנק געוואָרען. אין שטוב

איז די נויט גרויס געווען. ער האט, ווי אין הלום, אזוי-
 נען געהערט — און דאס וויינען האט זיך געמישט: ער האט
 נישט געוואוסט, ווער עס וויינט: שרה אָדער די קינדער.
 ווען איהם איז בעסער געוואָרן אין ער האט די אויגען
 געגעפֿענט, האט ער געפֿרעגט, צו עס איז נאכט, און געבעטען
 מען זאל אליכט אַנצוינדען; ס'איז אזוי פֿינסטער. — — —
 ער האט נישט געוויינט, נור דאס פנים איז גריין-בלאס
 געוואָרען, די ווייסלעך אין די אויגען פֿרויסער, און אזויפֿען
 האט זיך איהם ארויס גערײסען. — ווייטער גאר נישט. שטיל
 איז ער אין אַווינקעל געזעסען, דעם קאפֿ אויף די הענט
 אַנגעשטראַרט, מיט קיינעם נישט גערעדט, אין ווי פֿען עפֿים
 געטראַכט.

איז אָקונד צו איהם צוגעקומען, האט ער עס גע-
 גלעט, אַרומגעטומען אזוי פֿאמעלעך, ווי ער וואלט מורא
 געהאט בלינדערדייט עס עפֿים טון... אין דערביי האט ער
 די ווייסלעך אזוי פֿינאנדערנגערייסען, אז דאס קינד פֿלעגט
 זיך דערשרעקען און מיט אַנגעוויינ אַנטלויפֿען צו דער מאַ-
 מען...

עסען פֿלעגט ער וועגיג, אין ווען מען האט איהם דער-
 לאנגט, האט ער זיפֿען אַנגעהויבען. — — —
 ס'זענען אַנגעקומען די לאנגע ווינטער-נעכט.

אין שטוב איז פֿינסטערליך, קאלטליך. די קינדער זיי-
 צען געבען דער מאמען, טיליען זיך צו איהר און הערען זיך איין.
 ער קען אזוי אַפּוויצען אַגאנצע נאכט, און אליך ערניץ אין דער-
 ווייט מיט די ווייסלעך קוקען. די קינדער שרעקען זיך און וויי-
 נען טיילמאָל. נור ווען דודל איז איינמאָל ביי-נאכט פֿען
 הדר געקומען, האט ער איהם צוגערופֿען אין געהויסען תהלים
 מיט איהם זאָגען. אין די טוינקעלע, פֿרויסען שאַטענס האַ-
 בען זיך וויינענדיגע, שטילע קאפֿיטלעך געוועבט, אין דער
 ווייט האט זיי מיט טרויער צום הימעל געטראָגען. עס האט
 איהם געצויגען, גערופֿען, אין איהם האט זיך געדאַכט אז...

...ער געהט ווידער אין פֿעלד, זאנגען וויגען זיך, די נאכט
 פֿאלט צו. נאָהענט פֿען דאָרף יאָגט דער פֿאסטן די סטאָדע
 שלאָפֿען און שפּילט אויפֿען פֿייפֿעלע שטיל, האַרציג. אויפֿען
 הימעל-ראַנד הערהויבט זיך די לבנה, בלאס; עס ווערט אַ
 ווינטעלעך; אין אַנטקעגען איהם ווינקען די פֿייפֿעלעך, וואָס

מען האָט אין די קלײַנע היילעך אָנגעצונדען. עס איז אזוי גוט ...

אין דאמאלס, אינמיטען זאָגען, פֿלעגט ער פֿון אַרט אויפֿשטעהן, דאָס פנים האָט געפֿלאַקערט, די ווייסלעך ווייט און ברויט פֿערויסען, די הענד פֿערשפּרײַט, און ווי נישט מיט עפּים זײַן קול, פֿלעגט ער בעטען:

— דודל, דודל, זאָג, דודל... דערנאָך אַנדערפֿאלען אויף זײַן אַרט, דאָס פנים פלאַס ווי פֿרוּהער, און שטיל האָט ער ווייטער געזאָגט... דודל האָט אזוי אויפֿן טאָטען רחמנות געהאַט: — ער דאַרף, אויף זאָל מיט איהם זאָגען... אַגרויסער, אַטאָמען...

דערווייל די נויט וואַקסט, די קינדער ווינען: „ברויט“ שרה קלערט: — ער מוז אויף די וועלט געהן... נישטאָ קיין אַנדער עצה. אין ער — גאָר נישט. זיצט אין ווינקעל ישׂום און קוקט אזוי — — — ווינטער, בײַ-נאַכט.

דער פֿראַסט ברענט. אַקאלטע לבנה וואַנדעלט און שטערען פֿינקלען. די פֿענסטער זענען מיט פֿראַסט פֿערוקאָ-וועט אין די וועגער מיט שניי פֿעדעקט. אלע שלאָפען און זיפּעצן פֿון הלום. נור ער זיצט אויפֿן געלעגער און קוקט... קוקט...

ער שפּרונגט אַראָב, טאַפט אָן דודלען, וועקט איהם אויף און טראַגט איהם אויף די גאָס אַרויס. מיט זײַן אלטען שטאַל האָט ער איהם דאָס פנים אַרומגעוויקעלט און נאָך אַקאָפּאַטקעלע איהם אָנגעטאָן. דודל וויינט נישט — ער איז שוין צודעם געוועהנט... די אויגעלעך קלעפען זיך איהם נאָך, ער הערט, ווי דער שנייע סקרופּעט אינטער דעם טאַ-מענים פּיס אין פֿיהלע, ווי די פֿינגערלעך פֿערגעהען איהם. דער טאַטע טראַגט איהם אין בית-המדרש. ער טרעפט... דאָרט זעצט ער דודלען אויף אַפּאָנק נעבען אויזען, ער ישׂערהט און בונדע זאָגען תהלים, זאָגען אזוי זײַס מיט אַ ניגון, ביז דער פֿרוּמהאַרען שײַנט דורך די פֿרוּדיגע פֿענסטער, און מענשען הויבען אָן זיך צוזאַמענקומען. — — —

שרה וויינט: — וואָס ווילסטו נעבעך פֿיך קינד האַבען?... און ער שוויגט, איז פלאַס-גרין און דער רוקען פּוינט זיך איהם שטאַרקער אײַן.

וומער, — נאכט.

די טיר איז אפגען. א נאכט-ווינטעלע גנב'ש זיך אריין
אין וועקט איהם: „קום ארויס...“ דער הימעל איז העל-
בלוי, שטערען צאנקען אין א בלאסע, צארטע לכנה קוקט אין
פענסטער אריין. ער געהט פֿון זיין געלעגער אראפ. וועקט
דודלען אויף און געהט מיט איהם אויפֿן גאס ארויס. דארט
איז טונקעל, אגערויש פֿינים נאהנטען טייכעלע און ריחות
פֿון די יונגע בוימלעך, וואס וואקסען אינטער שטאט, טראץ-
גען זיך. א שטיל לערנען גיסט זיך פֿון אפֿען פענסטער.
דאס לערנט ר' יחזקאל דיין. און ווייטער איז שטיל, שטיל...
א הייליגע, פֿארטיגע שטילקייט.

זיי זאגען תהלים אין פערגעסען זיך. דאס שטארקט עס
זיך, דא ווערט עס שוואכער. דעם דיינים לערנען ווערט פֿער-
טרונקען אין זויער זאגען. א נאכט-פֿויגעלע כאפט אינטער,
צעגיגעט זיך אין ביינקט נאך דער זין. אין אז די זון בעווייזט
זיך, ברענט די אלטע, היכע שול אין א פֿורפור-פֿלאס.
ער זעהט ניט, נור פֿיהלט עס. — זאג, דודל, זאג... פֿעט ער.
פֿיי-שאג איז ער בלאס-גרין. די קינדער וויינען: „ברויט“,
און דודל געהט שוין ניט אין הדר. ער וועט מיטן טאטען
איבער דער וועלט געהן אין איהם פֿי דער האנד פֿיהרען.
דער טאטע לערענט זיך אויפֿן פֿיעדעל; קינדער שטעהען
פֿיין פענסטער אין הערען אויס. ער שפּילט אזוי אומעטיג,
וויינענדיג, אין עס קאפען זיי די טרערען איבער די בלאסע
פֿניםלעך...

זיי וואלטען שוין ראנג אויף דער וועלט געגאנגען,
נור דודל ווערט קראנק. די הדר-קינדער זאגען תהלים, און
ער זאגט מיט. אין אינמיטען וויינט ער: — דודל, זאג, דודל...
שרה האט שוין אין שול איינגערעיסען. די שוועסטערלעך
וויינען אזוי, — אין ער זעהט גאר ניט... — —
אגרויער פֿרויה-מארגען.

מען פֿיהרט איהם נאך דער מיטה. ער וויינט ניט. — —
נור, אז מען האט איהם אויפֿן בית-הקברות קדיש גע-
הייסען זאגען, האט ער תהלים געזאגט. — — —
שבעה איז אריבער. נאכט.

עס האט זיך א שטורם געטראגען, נור דער הימעל
האט זיך אויסגעלייטערט. די לופט איז פֿון ווינטעל ריין גע-

וואָרען אין פּייכטליך. די לבנה — בלאַס, פֿעריהלומיט אין פֿעך-
 בענקט. די שטערענדליך בלוי, ציטערענדיג. די גראַזען אויף
 די געסלעך זילבערן זיך אין זייגען טוי איין. די געסלעך
 אין שאַטען — זילבער-בלויע — איינגעהילט. — הייליגע סודות...
 די פֿענסטער זענען אָפֿען, אַזוינטעלע שפּילט זיך אין פּרענגט
 ריהות פֿון די גראַזען, וואָס וואַקסען אויפֿן יונגען קבר...
 שטיל וועט ער אויפֿן געלעגער. די לבנה קוקט אויף איהם
 מיט רהמנות, די שטערענדליך ציטערן. דאָס לערנען פֿון
 דיין האַט אַ ציטער געטאָן. — — —

ער שפּרינגט אַראָפּ, נעהמט דאָס פֿידעל, זאָגט הייך
 דעם תהלים אין שפּילט צו — דודלס קולבל... די קינדער
 אין שרה נאָפען זיך אויף, צעווייגען זיך אין קוקען מיט
 מזרא אויף איהם... ער זאָגט, שפּילט אין די שלאַפֿענדע
 לופֿט ציטערט. נור אינמיטען פֿאלט דער פֿידעל איהם פֿון
 דער האַנד אַרויס אין ער וויינט, פֿעט: — דודל, דודל זאָג,
 דודל...
 — — —

א. קרוואַוסקי. אַ קוואַל איז דער הימעל.

אַ קוואַל איז דער הימעל,

אַ קוואַל איז מיין האַרץ.

אין בייַדע זיי טראַגען

דער וועלט'ס טיפֿען שמאַרץ...

אין בייַדע זיי בענקען,

נאָך שענקיט, נאָך שטערען;

אין בייַדע זיי קלאַגען —

זיי גיסען מיט טראַגען...

אין הערסט די אַזויפֿן ווען,

אדווער, אַ קנאל? —

— דאָס געהעצי אַריבער

די פּרעגעס פֿון קוואַל!...

דיאמיטשים. די מוטער.

דאס איז געווען אין יענע טעג, ווען דער ווינטער געהט אוועק אין מאכט פלאץ פאר דעם פרוהלינג. אביאכענד איז דאס געווען אקלארער, שטילער אין רוהיגער אכענד פון יענע ערשטע פרוהלינגס-טעג, ווען מען געפנט פארנאנדער צום ערשטען מאל טיר אין פענסטער, מען לופטערט די ווינטער-קליידער און מען טראגט ארויס די וואזאנעס אויף דעם אפגעגעס גאנץ. שעה איז אזא אכענד אויפן לאנד; אכער אויף אין שטאדט פיהלט מען זיך מונטערער, זינגער און לעבעדיגער. געהענדיג דורך די גאסען שפירט מען צייטענ-ווייז אין געזיכט אלינדען, שמעקעדיגע ווינטער-אפס אוי אנגעגעהם, אזוי הויזנדיג. פיהלט זיך דאס אריה פון די בלומען און גראסן, וואס וועלען באלד שפראצען און בלי-הען? ווער ווייס? דער ריה איז אביאכעקאנטער, אביאונט בעשטימטער, אכער ער איז פיל מיט פרושקייט, מיט זינגער און לעבען. מיר אטעמען, מיר ווען דורשטיג יענע לופט מיטן מויל און מיטן נאז און פיהלען אפס אדערקוויקער ניס אין אלע אינווערע גלידער.

אין אזא שענעם אכענד איז אביאכעקומען אינווער פאלק אין איינע פון די גרעסטע שטעט פון איטאליען. די סאל-דאטען האבען זיך פארנאנדער-געלאזט איבער די גאסען, ווארטענדיג ביז עס וועט זיך אפבעדיגען פאר ווי אקא-זארמען. אין מען וועט אנהויבען טרובען צום אפרוהען.

אלע זענען נאך געווען אין פילער אמיניציע, מיט די ראנצעס, פרויט-זעקלעך און פלעשער אויף זיך. מועד פון וועג, די קליידער און האָר פיל מיט שטויב זענען געשטאנען די סאלדאטען קופקעס-ווייז אין אלע ווינקלעך, דעם רוקען אביאכעקאנט און וואנד, די הענד צוויפגעלעגט אויף דער ברוסט, און די פיס פערווארפען איינע אויף די אנדער-רע, אדער אז ניט, זענען ווי געשטאנען ניט ריהרענדיג זיך און אריינגעקוקט מיט אפגע מוילער אין די שענע פענסטער פון די גרויסע קראמען, וואו עס זענען געווען איסגעלעגט מעדאליען און ארדענס אין אלערליי פארמען און פארפען. פיעלע זענען אריין אין ווינטשענקען אביאכעקומען זיך מיט

אגלעזיל משקה, אנדערע, וואס זענען געווען ניט אזוי מיר, האבען זיך ארומגעדרעהט איבער די גאסען. אלע האבען געהאט ערנסטע פנימער: אדער זיי האבען געשוויגען, אדער גערעדט שטיל און ניט ווילענדיג, א טייל - פון מידקייט און שלעפערדיקייט, און אנדערע וויל זיי האבען זיך געפיהלט פראמד אין דער גרויסער אינפאקאמער טימעלדיגער שטאט.

אין מיטען א קופקע סאלדאטען, וואס זענען געוועסען מיט אועלכע ערנסטע מינעס אויף די טרעפליך פון א קלויס-טער, נעפען דער קאזארמע, האט זיך שטארק געלאזט הערען די לוסטיגקייט און פרויליכקייט פון איין סאלדאטעל, וואס איז אימגעלאפען אויף די טרעפליך דא ארויף, דא אראב און גערעדט אין געשפאסט אהן אנאויפדער.

דאס איז געווען איינגער מאן, קליין געוואקסען, אבער שלאנק און ספריטגע. זיין געזיכט איז געווען ניט געוואקסען; עס האט געהאט, אנאנגעהמען איסדרוק און צוויי גרויסע, בלויזע אויגען. ער איז געשפרונגען און האט געטאנצט ווי א קינד. דא איז ער צוגעלאפען צו דעם, דא צויענעם, און אנגעשושקעט אלעמען פולע אויערען; איינעם האט ער א ציהגשטאן פארין ארבעל, ביי דעם אנדערען אראפגערויסען פון דער קעפקע די קאקארדע און געלעגט זי איהם אויף די קניע; א דרויטען האט ער צוגעמאכט די אויגען מיט דער האנד און געהויסען איהם טרעפען: ווער דאס איז? עס האט זיך געדאכט, אז ער איז אינגאנצען פון קוועקוילבער. אז אויך בין פארפייגענאנגען דעם קלויסטער, האט ער זיך מיר געווארפען אין די אויגען. אויך האב זיך אפגעשטעלט אויף דער אנדער זייט גאס, צו בעטראכטען איהם אייניגע מינוט. וואס איז מיט איהם אזוי די שטחה? קלער אויך ביי זיך. זיין געזיכט האט צו זיך געצויגען, וויל עס האט אפגע-שפונעלט אין זיך אזוי פיעל אפענהערציגקייט אין חן. אויך בין אונזע ווייטער, אבער ער איז מיר אימער געשטאנען פאר די אויגען.

אויך מארגען בין אויך געוואר געווארען, אז דער סאל-דאט דינט שוין פיער יאהר. די גאנצע צייט, זינט ער איז אונזע פון דער הויס בין יענעם טאג, האט ער נאך קיין איין מאל ניט געקראגען קיין ארלויב, צו פרווענען זיין דארף, זיין פאמיליע. ווי מען האט מיר איהם געשילדערט - האט ער

געהאט א וויילע א גוטע הארין, געווען שטארק ציגעבונדען צו די עלטערן, צו דעם ארט, וואו ער איז געבארען אין וואו ער האט פֿערבראכט זיין קינדהייט; פֿון נאטור איז ער געווען אַניאידעלער, אַניאפֿערגעגעבענער, האָט פֿינט גע- האט היילען ווי אַנדערע סאַלדאמען און האָט זיך אַימער אויפֿגעפֿיהרט אַרענטליך אין אַנישטענדיג. אַ סאַלדאט מיט אזא כֹּארטקער האָבען די פֿיער יאָהר, וואָס ער האָט אָפֿגעלעבט אין קאַזארמע, ווייט פֿון דערדיים און דער פֿאַמיליע, געמוזט אויסקוקען צוויי מאל אזוי לאַנג, און אזוי איז טאקע געווען אין אַמתין. ער האָט שטענדיג אויסגעזעהען עפֿום מעלאַנ- כֹּאליש, אין דער קאַזארמע האָט מען פֿון איהם קיין וואָרט נישט געהערט. אין קאַמפֿאַניע מיט אַנדערע האָט מען איהם כמעט קיין מאל נישט געזעהען. אין די פֿרייע שטינדען, ווען זיינע קאַמעראַדען פֿלעגען שפּאַצירען אויף די בולוואַרען און וועלן זענען מיודלעך מיט וועמען צו פֿערברענגען, פֿלעגט ער אַרומגען הין און צוריק, אין אלע זייטען אויפֿן מיסטער- פֿלאַץ מיט אַניאַר אָנגעלאָוענעם קאַפּ, אַדער איז געוועזען ער- געין אויף אַ שטיין אין אַ ווינקל פֿון אַניאַנגעוונדערטער סטיציושקע און געמאַלט עפֿים מיטן פֿיס פֿערטראַכטער-הייט אין זאמר. געטראַכט האָט ער דאַמאַלס שטענדיג וועגען זיינע עלטערען, פֿריינד און די פֿעלדער און לאַנקעס, וואָס ער האָט שוין פֿיער יאָהר נישט געזעהען, אָבער מעהר פֿון אלץ האָט ער געטראַכט וועגען זיין מיטער. זיין מיטער איז געווען אַניאַרימע דאַרפֿס-פֿרוי, אלט און שוואַך, אָבער שטענדיג פֿרייליך, אין מונטער, זעהר אַ גוטע און געטרייע. פֿון אלע איהרע זיהן האָט זי דעם סאַלדאט געליעבט צערטליכער און הייסער. זי פֿלעגט איהם אָפֿט שרײַבען אָדער בעטען עמוצען אָנ- שרײַבען; זיינע ברײַעף ווידער פֿלעגט זי דריקען אָפֿט צו די ליפֿען און טראַגען זיי אין בוזעס ווי אַ הייליגע קמיע. האָט האָט פֿעל איהר געלינדערט דעם שמערץ פֿון דער שוין- דונג מיט איהר טרייען געליעבטען זיהן. דאָס זעלבע איז געווען מיט איהרע ברײַעף צום זיהן. אָבער פֿאַפֿיער בלייבט פֿאַרט פֿאַפֿיער, און אַ מוטער ווילט זיך זעהען אַ קינד; עס ווילט זיך איהר האָבען עס פֿאַר די אויגען, קענען אַרומגעמען און קוסען. און דאָס זעלבע איז מיט אַליעבענדען זיהן. און דערפֿער זענען ביי דער אלטער און ביי איהר זיהן דעם סאַל-

דאט יענע פֿער יאהר אוועק דא אין האַפֿען, דא אין פֿער-
 לירען די האַפֿטונג, אין קלעמעניס, וואָרג אין האַרצקלאַ-
 פעניס. אַנקומענדיג אין דינסט איז ער אוועק מיט זיין פּאַלק
 פֿון זיין דאָרף, ערגעץ אין נאָרד-איטאַליען, אויף די איי-
 זעל סיצייליען, ווייט איבערן וואַסער אין דרום-זייט, נאָ קלוי-
 ניקייט אויף אין „סיצייליען“, איבערן גרויסען וואַסער –
 מען קען זיך פֿאַרשטעלען, וואָס דאָס האָט בעטייט פֿאַר דער
 אַרטיקל אלטער. דאָ האָט ער געמוזט בלייבען נאָנצע צוויי
 יאהר. דערנאָך איז ער אוועק מיטן פּאַלק ערגעץ אנדערס
 וואו, אויף ווייט פֿון דער היים, דאָרטען ווייטער אַ יאהר
 פֿערבראַכט, נאָכדעם האָט מען געהויבן געהן אין אַנדערע
 שטאָט אין מיטעל-איטאַליען נאָך אויף אַ יאהר. אין אַ שטאָט
 פֿרוימאָרגען האָט זיך געלאָזט הערען די בשורה אין פּאַלק,
 אז מען וועט ווייטער מאַרשירען. וואוהיין איבער? האָט גע-
 פֿרעגט איינער סאָלדאט זיין סערושאַנט, וואַרטענדיג אָהן
 אַנאָמעס אויף זיין ענטפֿער. „נאָך נאָרד-איטאַליען“ האָט
 יענער געענטפֿערט. „נאָך נאָרד-איטאַליען? דאָס איז דאָך
 אַהיים צו: דעם סאָלדאטס האַרץ איז שיער ניט צעשפּרונגען
 פֿון קלאַפעניס. וואוהיין איז דאָס?“ האָט ער וויעדער גע-
 פֿרעגט, דער סערושאַנט האָט איהם אָנגערופֿען די „שטאָט,
 דאָס איז געווען די נאָהענסטע שטאָט צו זיין דאָרף. נאָך!“
 האָט ער אָנגעשרי: „געטאָן אין שיער ניט געוואַלט אַרומגעהען
 זיין סערושאַנט, אין איז טאַקע נאָך אַ האַר ניט אַרעסטירט גע-
 וואָרען פֿאַר אַזאַ מעשה.“

נאָך דעם זעלבען אָבענד, קוים האָט ער געקראַנגען אַ
 שטינדע פֿריי, האָט ער באלד געגעבען צו וויסען אַהיים.
 אָט דאָס איז אַלזאָ געווען די אַרזאָכע פֿון זיין גרויס
 שמהה אין יענעם אָבענד. פֿון דער שטאָט, וואו זיין פּאַלק
 איז איצטער אָנגעקומען איז געווען נאָר עטליכע שטינדען
 ריינע צו זיין דאָרף.

צוויי טעג זענען אוועק. דער סאָלדאט האָט אליין גע-
 קלערט איבער דעם פּלאַן צו בעטען ערלויבניס אויף עטליכע
 טעג אין לויפֿען אַהיים. און ווי ער קלערט אזוי, ערשט מען
 דערלאָנגט איהם אין קאָארמיץ אַ בריעף. ער איז וואַקענע-
 לאַפֿען אין אַ ווינקעל אין באלד אויפֿגעריסען דעם קאַנווערט.
 מיט ציטערנדע הענט האָט ער פֿאַרנאָדערגענומען דעם בריעף

אין ווי ער האט אויפגעהויבען די אויגען צום שוואכען פלי-
 ערל פון לאמפ צו לעזען איהם, האבען אין ווי גענומען
 בלישטשען צוויי טרערען. ער האט דעם ברויער ניט געלעזען,
 ער האט געשלונגען מיט די אויגען, געשאקעלט מיטן קאפ,
 אין נאכגעמורמעלט ווי א צעמישטער איטליכעס ווארט מיט
 די ליפען. ווי ער האט דעם ברויער געענדיגט, האט ער איהם
 צונויפגעפרעסט פֿעסט אין קולאק, אראפגעלאזען די האנד
 אין אויפגעהויבען זיינע גרויסע אויגען צום הימעל. און יענע
 בירדע גרויסע טראפען, וועלכע האבען געצויטערט צווישען די
 ברעמען—זענען געפאלען אראפגעגליצט זיך איבער די בא-
 קען און פאלענדיג הייס אויף די הענד זענען ווי צערויגען
 געווארען. דער ברויער איז געווען פֿון זיין מיטער. זי האט
 געשרייען: מארגען וועל איך אוועק צו פֿום אין שטאט אריין;
 פֿוער יאהר אז איך האב דורך ניט געזעהען, מיין ויהי, איך
 קען שוין מעהר ניט אויסהאלטען, איז ווי דער ווארט מען
 די שעה צו זעהען דיין לעבען פנים און ארויפפאלען דיר
 אויפֿן האלז!

בינאכט האט ער ניט געקענט צומאכען מיט אנאויג.
 פֿון אויפֿרענונג האט ער ניט געקענט שלאפען; ער האט
 זיך געקוקעלט אהן אנאויפהער אויפֿן געלעגער; דא אױף
 איין זייט, דא אױף דער אנדער זייט; דא געלעגט זיך אויפֿן
 רוקען, דא אויפֿן בויך. עס איז אפֿער געווען אלץ אומזיסט.
 זיין קאלדרע האט איהם גערוקט ווי א פֿוידניגע משא; ער
 האט געפֿיהלט א ברעגענדיגע היץ, א קלעמעניס אין דער
 ברוסט, עפֿים א מאדנע אינרוהיקייט. אז ער האט גאר ניט
 געוואוסט וואו אהן צו טון זיך. אלע ווילע האט ער זיך
 געזעצט אויפֿן בעט, ארוםגעקוקט זיך ארום אויף זיינע
 קאמערדאען; ווי זענען אלע געלעגען אין א שופֿען, רהונגען
 שלאף, ווי מען קען נאר שלאפען אין פֿריהלינג. אנטקע-
 גען איהם האט זיך געזעהען דורך א פֿענסטערל א שטיקעל
 אויסגעשטערנטער הימעל. ער האט דורשטוג געקוקט אהן
 אין געקלערט: "אף, ווען איך וואלט קענען זיין דרויסען,
 אויפֿן פֿעלד אין אטעמען יענע פֿרייע לופֿט!" ווייט אין א
 ווינקעל איז געשטאנען א לעמפֿיל מיט א שוואכען ציטערדי-
 גען פֿייערל. דער פֿייערל האט זיך דא אויפֿגעהויבען, דא
 אראפגעלאזען אין דערמיט נאך שטארקער אויפֿגערעגט דעם

שלאַפלאָוען סאלדאט. די צייט האָט זיך איהם געצויגען נאָך
לענגער. ער האָט זיך ווידער אויסגעצויגען אין בעט אין גע-
קלערט וועגען מאַרגענדיגען טאָג. ער האָט צוגעמאַכט די
אויגען, געלעגען נישט ריהרענדיג זיך און געפרובט, טאָמער
וועט ער קענען געפֿינען אין יענעם זיסען געדאַנק ווה
אין שלאָף. ס'איז אָבער געווען אימוזסט. טאָקע דער זעל-
ביגער געדאַנק האָט איהם נישט געלאָוען ריהען. ער אליין
איז טאָקע געלעגען אויף איין אָרט, זיינע אויגען צוגעמאַכט,
אָבער זיין האַרץ האָט געקלאַפט אזוי ווי עס וואָלט זאָגען:
„ניין, די וועסט נישט שלאָפֿען“; אזוי האָט ער פֿערבראַכט נאָך
פיעלע לאַנגע שטינדען. אַנדליך איז ער געוואָרען מודה אין
פֿערמאָערט, זיין האַרץ האָט זיך פֿערוהנגט, די צוהינדע
פֿאַנטאַזיע האָט זיך ביסלעכווייז איינגעלעגט, ער איז איינגע-
שלאָפֿען און איהם האָט זיך גע'הלוּםט וועגען מאַרגע-
דיגען טאָג, וועגען זיין מוטער. איהם דאַכט זיך, אז אָט שטעהט
זי אַנטקעגען איהם ביי זיין סאַמע קיסען אין שמוּכעלעט;
דאַכט זיך, אז ער פֿיהלט ווי זי גלעט מיט איהר האַנד זיין
שטערן, ער כאַפט די האַנד אין קוועטשט זי צו צו זיינע
ליפען. אין פֿלוצלונג דאַכט זיך איהם אויס, אז ער איז
געוואָרען ווידער אַקטיוו, ער איז אין דער היים. און ביי-
לעכווייז שווימען איהם ארויף אויפֿין זכרון הינדערשטערליי
פֿילדער פֿון די קונדערשע יאָהרען. און אין יעדעם פֿילד איז
דאָ זיין מוטער. אָט טרײַסט זי איהם, ווען ער ווײַנט, אָט
נעהמט זי זיך אָן פֿאַר איהם, ווען דער פֿאַטער וויל איהם
עפֿיס טוין, אָט פֿערפֿינדט זי איהם דעם איינגעשניטענעם פֿינג-
גער, אָדער פֿאָרעט אַרום איהם בשעת ער איז קראַנק, שטענ-
דיג פֿול מיט דער צערטלזכסטער ליעבע. דערנאָך האָט ער
זיך געפֿיהלט ווידער ווי אַ גרויסער, האָט זיך דערמאָנט דעם
טאָג פֿון זיין שווידען זיך פֿון דערהיים, דער מוטערס טרעפֿה-
רען, איהר פֿאלען איהם אויפֿין האַלז, און דאָס האַרץ האָט
איהם ווידער גענומען אזוי וועה טון — ווי אין יענעם טאָג.
ער האָט זיך געפֿיהלט אַרומגענומען פֿון זיין מוטערס אַרעמס,
ער האָט זיך געוואָלט אַרויסרײַסען, אָבער נישט געקענט; זי
האָט נישט געלאָוען. ער האָט אַטייעפֿען זיפֿין געטאָן און — האָט
זיך אויפֿגעאַפֿט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט, פֿערטראַכט, און

געקומען צו זיך, אין דאָס איז געווען אַנאָיגענבליק, וועלכער
 לאָזט זיך פֿאַרשטעלען, אָבער ניט בעשרייבען.
 אין קאָזארמע האָט זיך געלאָזט הערען אַ טרומוימע-
 ריי. אלע סאַלדאמען זענען אויפגעשפרונגען פֿון די בעמען.
 אינזער העלד האָט זיך אויף גיף אָנגעטאָן, אין די גאַנצע
 צייט פֿון דעם מאָרגען-מוסטיר איז ער געווען פֿרויליך און
 לעבעדיג. אָבער איגעוועניג איז ער געווען זעהר אויפגע-
 רענט אין זיין הצרעץ האָט אונדזרויג געקלאַפט. ער האָט גע-
 טופעט מיט די פֿיס, געבוטען זיך די ליפּען, אלע ווילע גע-
 פֿהרט מיט דער האַנד אַבער זיין גליהענדען שטערן. אַכט
 האָט ער געפֿרעגט פֿי די קאָמערדען: וואו האַלט דער
 זייגער? יעדען אויגענבליק האָט ער אַ קוק געטאָן אויף זיך,
 צו איז זיין אָנזיג און אלעס אויף איהם אין אַרדנונג. ענר-
 ליך איז שוין געקומען נאָהענט די מיטאָג-צייט, וואָס ער
 האָט מיט זאָ אונגעדולד צרוואַרט. די מוטער האָט איהם גע-
 שריבען, אז זי וועט ארויסגעהן פֿון דאָרף אונגעפֿעהר 9 א
 זייגער אין דער פֿריה. ער האָט אויסגעמאַסטען אין זיין גע-
 דאַנק, ווי לאַנג דער וועג איז, אין ווי פֿיעל זיין מיטער מיט
 אידעע לאַנגזאַמע טרוט קען מאַכען אין אַ שעה. נאָך זיין
 השבון דאָרף זי שוין זיין גאר נאָהענט. צו דער צייט פֿון
 איהר קומען האָבען אלע סאַלדאמען געדאַרפט ארויסגעהן
 אויף אַ מוסטיר. איהם האָט מען אָבער היינטגען מאָל פֿריי-
 געלאָזען, צוליב דער מוטער. אלע זענען אוועק און ער
 איז געבליבען אין קאָזארמע אליין. ער איז ארויפגעלאַפֿען
 אויף די טרעפּ צו זיך, וואו עס איז געווען זיין געלעגעה
 אָנגעשפּאַרט זיך אָן בעט און געבליבען אַוועק ריהיג. ער
 האָט געאַטעמט שווער אין קוים זיך געהאַלטען אויף די
 פֿיס. פֿאַלד האָט ער זיך געזעצט אויפֿין בעט, איינגעשפּאַרט
 די אוילענבויענס אָן די קניע, אריינגעלעגט דאָס געוילכט
 אין די הענט און קיךענדיג מיט אויסגעשטעלטע אויגען צו
 דער פֿאַרלאַגע, האָט ער געקלערט: „זי וועט קומען אַהיה
 אַט אַהיה, אין דער קאָזארמע!“ אין לאַכענדיג מיט אַני-
 אָבערפֿאַקענעם און פֿערשטיקטען געלעכטער, האָט ער זיך
 אָנגעקלאַפט פֿאַר די האַר מיט פֿוידע הענט.
 ער האָט אויפגעפֿענט פֿיער פֿוינגער: „ווי לאַנגזאַם
 זענען זיי אוועק די פֿיער יאָהר!“ אין ער האָט איבערגעקליבען

אין זיין געדאנקען אליין וואָס ער האָט איבערגעלעבט אין די פֿיער יאָר; זיין בענקען, זיין האַפֿען, זיין קימער אין שטיצן. "אַרומע מוטער!" האַפֿען געמורמעלט זיינע ליפֿען מיט צערטליכער אין טרײַער ליפֿען אין אַ ציטערדיגען טאָן. אזוי ווייט דאַרפֿסטו געהן מיך צו בעזוכען, אין די קימסט אלײן, צופֿיס, אין מאַכסט אונז לאַנגען וועג אין אונז היין; וועסט קומען אַהער אין אַ ווייטען שטאָט, צווישען אזוי פֿיעל מענטשען, אין ווייטט ניט וואו אײַך בין; וועסט דאַרפֿען אונז-געהן אַהער אין אַהין און פֿרעגען וואו איז מיין קאַזאַרמען און מווען שטעהן אזוי לאַנג אײַך די פֿיס, אַ קראַנקע אונז אַלטע, אַ פֿערמאַטערטע, אין אַפֿטער וועסטו פֿערבלאָנדזשען ערענען אין די גאַסען, וועלען אין ליפֿען ניט וויסענדיג וואו-היין אין וועסט וויינען, וואָס די קענסט מיך ניט געפֿינען. "אַרומע מוטער!" אזוי האָט ער אליין געמורמעלט פֿאַר זיך, קוקענדיג מיט אַ שאַרפען בליק אײַפֿין וואַנד, בײַסענדיג זיך די ליפֿען, ער זאָל ניט אַרויספֿלאַצען אין אַ געווייזן און פֿון צײַט צו צײַט האָט ער אליין ווידערהאַלט די ווערטער: "אַרומע מוטער!"

דאָן האָט ער ווידער אַ פֿיהר געטאָן מיט פֿירע הענדי איבערן געזיכט, אַ טרויסעל געטאָן דעם קאַפֿ, אַ ציה געטאָן דעם אָמעס מיט אַ שווערען זיפֿין, אַ ווילדען שפּרונג געטאָן אײַך די פֿיס אין געלאָזען זיך ליפֿען דורכֿן צימער ווי אײַנער וואָס אײַלט זיך אין וועג. אין אַ ווילדען אַרױס האָט ער זיך מיט אַ מאַל אַפּגעשטעלט. "איצטער?" ער איז צוגעלאַפֿען צום פֿענסטער, וואָס קומט אַרויס צום גאַס, האָט זיך איבער-געבויגען איבערן פֿענסטער-שוועל צום דרויסען, אַ קוק געטאָן רעכטס, לינקס: אײַן מאַל, צוויי מאַל, דריי מאַל: קיינער נישט.

דאָס בלוט האָט איהם אַזען געטאָן אין קאַפֿ. מען דאַרף קלערען וועגען אַנאָדער זאָך?" האָט ער געזאָגט צו זיך אלײן, אין ער האָט זיך פֿאַרגענומען גאָר אַרויס-שלאָגען פֿון זײַנען זיין מיטערס בילד, פֿדי וואָס גיכער איבער-צושטופֿען די צײַט פֿון וואַרטען. אַרויסשלאָגען פֿון קאַפֿ איהר בילד?— דאָס איז געווען דעם אַרומען סאַלדאַט גאָר אונז-מעגליך. ער האָט אַ מאַך געטאָן מיטן האַנד. "זעה, מאַמע", האָט ער דאָן אײַסגעשרווען, "אײַך האָב

דיך ליעב, וויסט דו? אזוי ליעב" — ער האט זיך אומגע-
 קוקט ארום: קיינער איז ניטא. דאן האט ער ווייטער גערעדט:
 „אזוי ליעב ווי קיינער אויף דער וועלט קען דיך ליעב האבען!“
 דאן איז ער פלוצלינג אויפגעשפרונגען און נאך אמאל זיך
 געפונען: „אפשר איצער?“ איז צוגעלאפען נאך אמאל צום
 פענסטער, אבער פאלד האט ער זיך אפגעהאלטען, זיך אים-
 געקעהרט און געמורמעלט: „ניין, מען דארף ניט קוקען.“
 ער איז ווייטער אויפגעשפרונגען און געוואלט זאגען נאך
 אמאל: „ניין!“ ער האט אבער א שמויזעל געטאן, ווי איי-
 נער זאגט: „יע, אבער איך קען דאס פארט ניט אויסהאלטען.“
 און ווירקליך, אין א מינוט ארום, איז ער צוגעלאפען ווידער
 צום פענסטער און ארויסגעקוקט: „קיינער ניטא“.

דאן האט ער זיך צוריק אוואָרף געטאן אויפ'ן בעט,
 און אנגעטאן זיך אלע כחות, געזוכט מיט אלע וועגען אפ-
 צונארען זיך, כדי איבערצוקומען די צייט. ער האט גענומען
 פארשטיעלען זיך די מוטער ווי זי איז ארום פון דער הויס
 מיט אפאק העמדער און נאך זאכען פאר איהם. ער האט
 זי בעגלייט אויפ'ן וועג, נאכגעגאנגען איהר יעדען טריט, אים-
 געקלערט פערשיידענע פאסירונגען, וואס האבען מיט איהם
 געטראפען אויפ'ן וועג, און אזוי האט ער זיך פערקלערט
 און פאנטאזירט אנגעוויסע צייט.

דאן איז ער ווידער געקומען צו זיך; דער געדאנק
 אז נאך אפאר מינוט וועט ער זי ארויפגעהען, זיין מוטער,
 איז איהם ווידער קלאר אריינגעקומען אין זינען, און ער האט
 געפיהלט אזא פרויד, אזא הענוג, ווי דאס וואלט געווען צום
 ערשטען מאל. זיינע אויגען זענען לעבעדיג געווארען, די
 ליפען האבען געצויטערט, זיין גאנצע געזיכט האט געלויכטען
 פאר פרויד. דערנאך איז ער איבערגעגאנגען אין א שלוכצעני-
 דען, היסטערישען געלעכטער; זיין ברוסט און זיינע שולטערן
 האבען זיך דא געהויבען, דא אראפגעלאזען, ווי דער אטעם
 ביי איינעם וואס איז שטארק געלאפען. ענדליך איז ער גע-
 פאלען אויפ'ן בעט, דאס געזיכט בעגראבען אין די הענט,
 און האט פערשטיקט אין די קאלדע דעם געמישטען אים-
 פאל פון וויינען און לאכען, שאקלענדיג מיטן קאפ, ווי ער
 וואלט זאגען: „ארימע מיטער!“

— וואס ביסט דו, משוגע? — האט אויסגעשרויען א קאפ-

ראל, וועלכער איז דורכגעגאנגען דעם צימער און אָבנגע-
שטעלט זיך אויפֿן שוועל.

דער סאלדאט איז אויפֿגעשפרונגען, אַדרעה געטאָן
זיך און אַנגעקוקט יענעם מיט טרערען אין די אויגען און
א שמויזעל אויף די האַלבגעפענטע ליפֿען. ער האָט נאָר
נישט פֿערשטאָנען. דער קאָפּראַל איז פֿערשוואַנדען געוואָרען
מורמלענדיג פֿאַר זיך: „ער איז ווירקליך משוגע!“

געלאָסען איז אָבער דער סאלדאט געבליבען נאָר איין
אויגענבלויק. דאן האָט ער, ווי עס וואָלט איהם אַריינגעקומען
א פֿלעגליכער געדאַנק, אַכאַט געטאָן פֿון אינטערין פֿעט דעם
קעפּערטעל, וואו ער האָט געהאַלטען זיינע זאַפֿען האָט האַס-
טיג גענומען דאָרטען גראָבען זיך, און געשווינד אַרויס-
גענומען פֿערשטלעך, קעמלעך, קעסטלעך אין פֿאַנאָדער-
געלעגט אויפֿן פֿעט. דאן האָט ער געכאַפט אַ פֿערשטעל,
פֿערקאַשערט די קאָלדע, אַוועקגעשטעלט איין פֿוס אויף
דער פּלאַנקע פֿון פֿעט און אַנגעהויבען מיט אלע קרעפֿטען
פּויען די שטיוועל. ער האָט געפּוצט פֿלייסיג, צייטגעווייז
אַבגעשטעלט זיך און אַ קוק געטאָן צו זיי גלאַנצען גוט.
„איך וויל זיך אויספּויען פֿיין“— האָט ער פֿאַר זיך גערעדט
מיט אַנערנסטער מינע. „די שטיוועל זאָלען בלאַנקען, אלץ
זאָל זיין נעט און ריין; איך וויל זיין אַ שטענער סאלדאט, —
איך וועל איהר געפֿעלען.“ אז ער איז פֿאַרטיג געוואָרען מיט
די שטיוועל, האָט ער זיך גענומען צו דער קליידער-פֿערשטעל,
דערנאָך צום קעמיל, דערנאָך האָט ער אַרויסגענומען אַ קי-
לעכדיגע שפּיגעלע, אַיינגעקוקט זיך און געשמויזעלט: ער
איז זיך אליין געפֿעלען געווען.

אין מיטען האָט ער דערקערט גיכע טריט אויף די
טרעפֿ; ער האָט זיך צוגעהערט; די טריט זענען געקומען
געדענטער; דאָס איז דער קאָפּראַל; ער קומט אַריין, קוקט
זיך אַרום און זעהט דעם יונגען מאַן. רופֿט ער איהם אָן ביים
נאָמען, „פּיס אַ פֿרוי פֿיין טויער פֿרעגט זיך נאָך אויף דיך?“
„מיין מוטער!“ האָט אַ געשרי: געטאָן דער סאלדאט
און האָט זיך אַלאָ געטאָן אַראָפּ. ער איז דורכגעפֿלויגען די
האַלען פֿון דער קאַזאַרמע, אַראָבגעשפרונגען פֿון די טרעפֿ
און מיט נאָך אַ שפּרונג איז ער געווען געבען טויער. דאָרט
האַט ער דערזעהן אַוועקבלעק געשטאַלט און איז אַרויס-

געפאלען אויף איהר. זי האט געעפענט איהרע ארעמס. ער האט זיך אוואָרף געמאָן אויף איהר פרוסט אין בייזע האַפֿען אַרױסגעלאָזען אַנגעשרױ. דער װױן האָט אַרױסגענומען דער מוטערס קאפ מיט בייזע הענד, האָט איהם אַבױג געמאָן צוריק אין אײנגעקױט זױך אין איהרע אױגען. דאן האָט ער צוגעטוליעט דעם טױערען קאפ צו זױן שולטער, אײנ-געשלאָסען איהם אין זײנע אַרעמס אין צוגעפרעסט זײנע ליפֿען צו איהרע האַר. די אלטע האָט זױך געסטאַרעט צו פֿערשטיקען איהר שלוזצען אָן דעם װהנס שולטער, גע-דריקט איהם פֿעסט צו זױך אין געלאָזען הענגען איהרע מאַנרע הענד אױבער זױן מאנטעל. די סאַלדאַמען, װאָס זע-נען געשטאַנען אויף דער װאָף, האָבען זױך צוזאַמענגעשארט אין אַקופּקע, אָן אַױט אין האָפען געקױט אױנגעװעגליך און שטום אויף דער רױהרענדער סצענע, װאָס איז פֿאַרגע-קומען פֿאַר זױערע אױגען. אויך, אלס דעשורנער אין יענעם טאָג, בין אויך געװען נאָהענט דערבײַ.

איהרע האַר האָבען זױך צושאַמען אין זענען אַרױס-טערגעפֿאלען אױפֿן פנים אין דעם ערשטען שטורם פֿון אַרױס-נעהמען זױך. ער האָט זױ צױטפֿענקליכען מיט בייזע הענד און זױ צערטליך געלעגט אויף זױער אַרט צוריק. די אלטע האָט זױך נישט געקענט אײנגעמען, האָט אויך געשלוכצט, אָהן טרערען און נישט רעדענדיג אַװאַרט. ענדליך האָט זי אױפֿגעהױבען די אױגען אויף איהר װהן, אַשׁמױפֿעל גע-טאָן אָפּגעצױגען דעם אַמעס מיט אַטױעפֿען זױפֿן און גע-מורמעלט: "מײן װהן!" זי האָט איהם אַרױסגענומען נאָך אַמאָל. "בױטו מױד?" האָט ער זי געפרעגט, בעפֿרױענדיג זױך פֿון איהרע אַרעמס. "אַפֿיסעל" — האָט זי געענטפֿערט מיט אַשׁמױפֿעל אין זי האָט גענומען זוכען מיט די אױגען אַפֿלאַיך, װאוּ אַנדערצולענען דעם גרױסען פּאָק װאָס זי האָט געבראַכט מיט זױך. "קומט אַרױן אהער!" האָב אויך געזאָגט, עפֿענענדיג די טיר פֿון מײן צימער. אַף, דער אָפֿ-ציער". האָט זי געזאָגט, װענדענדיג זױך צו מױר אין פֿער-בױגענדיג זױך. אויך דאַנק אױך זעהר, הערר אָפֿציער!" דער װהן איז געװען אַפֿיס אין אַפֿערלענגעהױט. געהט אַרױן, נישקשה", האָב אויך װעדערהאַלט. "איהר אויך". זױ זענען בייזע אַרױן נישט דרױסט, מורא האָבענדיג,

אין זענען צוגעגאנגען צום טיש. די אלטע האט אוועקגע-
לעגט דערזויף איהר פאך. איך בין אפגעטראטען אן אזויט.
"קום אהער, לאמיר א קוק טאן אויף דיר, מיין זעהן;
קעהר זיך אים", האט זי אנגעהויבען צו ריידען. ער האט
זיך ווידער אומגעקעהרט, שמוילענדיג, זי זאל איהם קע-
נען בעטראכטען זיין אלע זיסען. די גוטער איז אפגע-
טראטען אפזיסעל, האט איהם גענומען מוסטערן זיין קאפ
בזי די פיס. "ווי שיען די זעהסט אים אין דעם מונדיר?"
האט זי אויסגערופען צערטליך, צונויפלעגענדיג די הענד.
די אלטע האט זיך געפיהלט אזוי מינטער, ווי אוינגע וויי-
פעל, זי האט שיער בעקומען לוסט צום טאנצען ארום איהם.
זי איז צוגעגאנגען נאדענט צו איהם און ווידער אפגע-
גאנגען אפזיסעל, און נאך אמאל צוגעטראטען פֿעסט צו
איהם, ממש געשלונגען איהם מיט די אויגען, ארויפגע-
לעגט איהרע הענד אויף זיינע אקסלען און אראפגעלאזען
זי אויף זיינע ארעמס, כדי אָנצוהעמען איהם ענדליך בי-
די הענד. זי האט צוגערוקט איהר פנים צו זיין פרוסט צו בע-
קענען זיינע קנעפ, אין קוקענדיג האט זי ניט ווילענדיג א-
געוויכט זיין מיט איהר אטעם. זי האט געלאפט א פרעג
פֿארטויף און אפגעווישט זי, די קנעפ, דערנאך, אז זי האט
איהם אלעאנע צייט אזוי איין מאל און נאך אמאל בעטראכט,
האט זי איהם ווידער ארוימענומען אַנדערשענדיג איהם ביזן
נאמען. נאָדעם האט זי איהם מיט אמאל אפגעלאזען און
פֿערדאהעט געפרעגט: "אין די מלחמה?" דער ווהן האט
אשמויכעל געטאן. זי האט איבערגע'הורט: "אין די מלחמה?
זאג מיין זעהן, ווען געהט איהר אויף דער מלחמה?" — אף,
וואָס דערסטו, מיטער, ווער האט דיר געזאגט עפּיס וועגען
מלחמה? — אזוי, איז ניטאָ קיין מלחמה?" האט זי געפרעגט
גליקליך; איהר וועט מיר שוין קיין מאל ניט פֿיהרען מעהר
קיין מלחמה, ניט אמת?... "קיין מאל ניט? דאָס קען
מען דאָך ניט זאגען, ליעבע מיטער" — אזוי? פֿיהרט איהר
דאָך יע מלחמה! זאג מיר דעם אמת, ווהנעלע? — מא-
מינקע, ווי קענסטו פֿערלאנגען, אז מיר זאלען דאָס וויסען, מיר,
פֿראַסטע סאלדאטען? — אָבער אז איהר ווייסט דאָס ניט,
איהר וואָס איהר פֿיהרט די מלחמה? — האט זי געזאגט מיט
אטאן זיין איבערצייונג — טו ווער זשע זאל עס וויסען?

נאָך דווע ווערטער איז זי געבליבען שטעהן אונבגלייך וועגליך. זי האָט געווארט אויף אַנענטפער. איהר געזיכט, איהר גאַנצע פערזאָן, איז געווען פיל מיט ליבע און צערטליכקייט. איהרע ליפּען האָבען אזוי ליבעליך געשמייכלעלט, איהרע אויגען האָבען אזוי געלויכטען, אזוי געלויכטען און צוגעצויגען צו זיך, אז דער זיהן איז געשטאַנען אנטקעגען איהר נאָר ענטצוקט: זי איז איהם אזוי געפּעלען אין דעם אויגענבליק. ער איז צוגעלאָפּען צו איהר, גענומען איהר קאָפּ צווישען זיינע ביינע הענד, געקוישט איהר, געשאַקעלט, ווי מען טוט מיט קלוינע קינדער, אין פּרעסענדיג נאָך אמאָל זיינע ליפּען צו איהר שטערן, האָט ער שמויכלענדיג גע-מורמעלט: „מאַמיקע, מיין טרייע, גוטע מאַמיקע!“
פון דעטש ישׁ. הורוויץ.

ל. נידום. קום צוגעהן!..

קום צוגעהן אין דער נאַכט אויף דעם ברעג פון דעם טייך, וואו די וועלען צארט מורמעלען און שווימען;
קום צוגעהן אין דער נאַכט, ווען עס דרעמעלט דער טייך, שטיל פּערווענט אין בעצויפערטע טרוימען...
פּוועל דערצעהלען פון אליך דיר, וואָס ס'פּרעסט מיך ביי טאָג, וועגען טיעפּע, פּערבאַרגענע וואונדערן,
וועגען פּלויע הלומות, וואָס קומען, אין באלד ווערען וויעדער אויף אויפג פּערשוואונדערן...
וועגען שטומע, בעהאלטענע שמערצען אין האַרץ, וועלכע קוונער וועט קוונמאָל נישט היילען,
וועגען דורשטיגע, ציהענדער בענקשאפט, וואָס נאָנט וועל איך, קינד מיניס, דיר דאַמאָלס דערצעהלען...
וועגען אליך, וואָס מיך פּייניגט ביי טאָג, ווען די וועלט איז פּערהילט אין אַ וועגען-שיין געלען, —
וועל איך שטיל דיר פּערטרויען ביי נאַכט אויף דעם ברעג פון די קהלע אין מורמעלענע וועלען...

ה. נ. ביאליק. די געשמארבענע אין דער

מדבר.

אויף, איהר מדבר-וואנדלער! לאזט די סטעפעס לעערע!
פארווערטס! א מלחמה שטעהט נאך פאר א שווערע!

אין דער וועג איז לאנג נאך. אויף! א סוף צום וואנדער!
זעהט, א וועג א פרויער וויקעלט זיך פונאנדער.

פיערציג יאהר געבלאנדעט אין די בערג — אין האפען
זעקס מאל הונדערט טויזענד מאן אין זאמד בעגראבען.

נור זאל אינו ניט פאנגען אום די טויטע שקלאפען,
מינטער געהט א נייעס לעפען זיך צו שאפען.

פארווערטס! קוקט ניט אום זיך! היפט די טויטע איבער!
לאזט אין ווער שאנד זיי פילען אין די גריבער.

לאזט זיי פון מצרים זעהן א טרוים א זיסען:
פולע מעפ מיט פליישען נאך געליסט געניסען.

הינט נאך, אדער מארגען וועלען זיך צוטיילען
מיט דער לעצטער לייכע שטרמונג אין איילען.

אין די זון צום ערשטען מאל וועט שיינען פרעכטיג
אויף א דור א יונגען — פריי אין שטאלין און מעכטיג.

אין די שטאלצע יוגענד וועט מיט פריידען-שאלען
אויף צוערשט בעגריסען איהרע מילדע שטראהלען.

אויף זשע, וואנדלער! דרייסט אין מינטער לאמיר צוהען,
קומט, פערלאזט די וויסטע! נור ניט הויף געשריען.

מיטיג, אבער שווינגענד, טרעט אום, ניט צו שרעקען
בייזע מדבר-היות — זיי פון שלאף ניט וועקען.

פון די אייניגע פיסמריט זאל א יעדער פיהלען
נור ביי זיך אין הארצען יעדען אַבקלאנג שפיעלען.

פארטיג פרויט פון הימעל וועט דיר מעהר נישט פליהען;
פרייט מוזט צווערפען נור דורך שווערע מיהען.

ניט קיין לופט-געצעלטען. ניט קיין וואלקען-שוועלען -
 היינער אין געצעלטען אנדרייע מיזמו שטעלען.

ווארים אינטער הימעל, היין די סטעפעס הייסע,
 איז ביי גאט פארמגען נאך אוועלט אגרויסע.
 און, אנטשטאט די טייטע זאמדען-פעלדער גליהענד,
 וועט דיר נאך אלאנד ערשיינען גרין אין בליהענד.

אין פירטכטאר אין שני, אויף דעם שפיץ פון נבו,
 אין דעם פלאמענד-פערגעהענדען שטראהל,
 ווי אמלאך פון קריגע שטעהט יהושע בן נון,
 אין עם הינערט ארונטער זיין שאל.

אין זיין שטום, ווי א בלייז שניידט די לופטען און ס'ברענט
 ווי א פלאקער זיין ווארט, ווי א בראנד;
 אין די שרעקליכע וויסטע, פערציטערט הילכט אב:
 אויף, מיין פאלק! געה ערקעמפף זיך אלאנד!

אין פון אונטען ווי זאמד פיינים ים אזוי פיעל,
 אנטארמין פול מיט יוגענד אין מאכט,
 אין א הייליגער שטילקייט הארכט אז יענע שטום,
 וואס פון הייליגען בערגענשפיין קראכט.

אין טראמפפויטען שוין בלאזען צום מארש אין דער פירשט
 איז פון שפיין פון נבו שוין אראב;
 טו ווארים טוט דאס פאלק זיך ניט ריהרען? פאר וואס
 שטעהט עם שטיל אין געבויען דעם קאפ?

וואס איז איהם אין דער מדבר צו לאזען דא שווער?
 ווארום בלאנדזען די אויגען ארום?
 אין וואס וויינען זיי שטיל? וועמען זייען זיי פארט
 אויפן שפיין פון נבו דאייטען שטום?

דעם געשטארבענעם משה, דעם ויכט ווייער בליק;
 אין פון ערשטען ביו לעצטען אין פעלד
 קניעט דאס פאלק צו דעם גייסט פון דעם געטליכען מאן,
 ווייער טרייען ערלעזער אין העלד.

פון העברעאיש ש. הורוויץ.

אלעקסאנדר סווענטאכאווסקי. חנה רובין.

(ערצעהלונג).

איך בין מוסר מזדעה מיניע געעהרטע לענער, אז די פערזאנען אין די געשעהעניסען, וואָס איך וויל דאָ בעשרייבען, זענען שייך צו אזא קלאַס מענשען, וועלכע צאהלען ניט קיין שר זייערע מליך-ישרים; הויסט דאָס, אז איך נעהם זיך צו דער ערצעהלונג נאָר אַהן אַ שום פּנייה. איך בעוואַרען זיך אַימיסנע אַ פּרייהער, כדי דער משפט פֿון דער געוועלשאַפט ליכער מינוט, ווען ער וועט אַרויסטראַגען אַ פּסק-דין וועגען די סבות, פֿאַר וואָס איך האָב זיך גענומען צו דער בעשריי-בונג, זאָל ער ניט געפֿינען, אז איינע פֿון די סבות איז געווען דער השק זיך אויסצופֿינען פֿאַר די קרובים פֿון מיניע העלדען. אין דעריבער מוז איך פֿון אַנפֿאַנג אָן ערקלערען, אז דער נאָמען רובין*) האָט אפֿשר געקענט בעווייזען, וואָס חנה אין איהר מאַן שמחה האָבען געוואָלט זיין, אָבער ניט דאָס, וואָס זיי זענען אין דער אַמת'ן געווען. וואָרום געווען זענען זיי אַזוינע קבצנים, אז סוואָלט זיי זעהר שטען אַנגע-שטאַנען צו הויסען, למשל, זאַמד מאַן; וועדליג זייער עשירות, וואָלט דאָס זיי געוויס ניט געווען קיין בויזן. רובין האָט זיך אַנאָמען געגעבען שמחה'ס אַגעלטער-זיידע, וועלכער האָט געוואָלט בעקומען פֿאַטש דעם נאָמען פֿון אַטיי-ערען שטיין אין אויף די קינדס-קינדער אַיבערטראַגען דאָס דאָזיגע מולדיגע וואָרט. עס האָט אָבער ניט געהאַלפֿען ניט איהם, ניט זינע קינדער. שמחה איז טאָק געווען אַ רובין, נאָר אַייננעפֿאַסט אַינים גיטערסטען דלות. ס'האָט איהם באַמת ניט געפֿעהלט קיין אַיינציגע פֿון די מעלות טובות, וועלכע קע-נען דערווערגען אַ קבצן. אלס "חסיד" פֿלעגט ער נאָנצע טעג אַיבערוועזען אין קליוועל; אלס מידחם, וואָס שטאַמט פֿון זעהר אַ שטענער משפּחה, פֿלעגט ער זיך האַלטען פֿאַר אַ "שיינג-מורנו", וואָס די וועלט איז איהם מחויב אויסצעהאל-*

*) רובין — אזאַ מן טייערער שטיין; ווערט בעניצט אלס ציהרונג. אָנט. פּוּנים אַיבערוועער.

מען אין וועט איהם ניט לאזען פאלען; איבריגענס איז ער שוין עטליכע יאהר געווען קראנק אויף דער ברוסט און איז ניט געווען פערדיג צו קיין שום האנד-ארבייט. זיין פאטער'ס טויט האט פון איהם גאר אינגאנצען געמאכט א תל פונים פאטער האט ער בעקומען בירושה א פיערטעל שטוב אין קאזימעזש בני דער וויכסעל, א פיערטעל פון א חורבה, אג-אמת'ע נומה למות, וואס די אינטערשטע זייט פון די פאנסטער איז שוין איינגעזונקען נידעריגער ווי די ערד פנים בלאזיגען געסעל און וואס אפילו די שטאט-אופראווע האט זי בעפרייט פון פארטאקעס, ווייל מען מוז זי צענעהמען. פונדעסטווע-גען איז שמהה געווען מלאנאה פון זיין מאיאנטעק, וואס האט איהם געשענקט דעם טיטול „בעל-הבית“ ער האט אריינגעלאזט אין שטוב אריין צוויי שכנים (די שטוב איז געווען זיין גאנץ פערמעגען) און ויצענדיג דארט פלעגט ער גאנצע טעג אדער זיך קריגען מיט די שכנים, אדער דערצעהלען, און „נאך פסח“, אייד, מאכט ער רעמאנט, אדער ער פלעגט ויצען אויף דער פאנק פאר דער שטוב און זיך ווארעמען אויף דער זון אדער ווארפען די הנהער געקאפטע שאלעכין פון קארטאפעל. אפילו אין קליינעל האט ער אויפ-געהערט געהן. די קרענק, דער הינגער, דער יום-שטאלץ, דאס געפיהל פון בעל-הבית'ישער „חשיבות“— דאס אלעס האט איהם געמאכט פאר אנאמת'ן פויסטעפאסינק, ווען עס פלעגט איהם נמאס ווערען ארומגען לעדיג, פלעגט ער ארויס-געהן אויפ'ן מארק און שמועסען מיטן עולם וועגען די פיעלע בעלנים, וואס ווילען, פלומר'ישט, קויפען זיין שטוב (אין אמת'ן האט זי קיינער ניט געדארשט האבען). און אזוי ווי די שכנים פלעגען איהם שטענדיג פלייבען שולדיג דירה-געלד, וועט דאך דער לעזער פראגען, פון וואס האט געלעבט שמהה מיט זיינע פיער קינדער?

פדי צו פערענטפערען די פראגע, דארפען מיר זיך וועגן-דען צו הרה רובין.

א קינסטלער, וועלכער קען בענייען קאליע-געווארעניע בולדער, וואלט אינו געזאגט, אז די דרייסיג-יאהריגע הרה איז געווען א שגען ווייבעל. א קיך געבען אויף איהר, וואלט מען נאך געקענט בעמערקען א שגענס אנפליק, א געטאקטען נאז, א פיערדיג שווארץ אויג, א קלייניקען פלין-געשניצטען

אויפער, אליעבליכען שמויכעל; דאס אלעס איז אָפּער געווען אזוי פֿערוויסט פֿאַר דהקות און נויט, אז מיר וועלען שוין בעסער רעדען פֿון הוהים פראצע, איידער פֿון איהר שענקייט. געהאָרעוועט האָט זי אזוי, ווי עס קען נאָר האָרעווען א יודיש וויכעל, וואָס מוז מפרנס זיין אמאָן און פֿיער קינדער פֿון איהר מסחר און וואָס פֿערמאָגט סך-הכל דריי רובל מזומנעס קאָפּיטאַל. ווען היה וואָלט געבוירען געוואָרען אַ גויה, וואָלט זי פֿערדינט עטליכע גילדען אַטאַג און וואָלט זיך געלעבט בהרהבה; אזוי ווי זי איז אָפּער געווען אידיש קינד, וואָס זעהר פֿעלע סאַרטען אַרבייט זענען פֿאַר איהר טריף, האָט זי זיך פֿערנומען נאָר מיט האַנדעל, ד. ה. זי פֿלעגט אַרומ-טראָגען אין די הייזער די נויטווענדיגסטע לעבענס-מיטלען און דערמיט פֿלעגט זי פֿערדיגען פֿון 20 ביז 25 גראַשען אַטאַג. אי דאָס אויף מיט דער גרעסטער טרהה! געמוזט לויפֿען גאַנץ פֿריה צו דער פֿערמע דריי ווערטט פֿון שטאַט, אָב-געמען דאָרט די בעשטעלטע מילך און פֿאַנאָדערטראָגען איבער די הייזער; געמוזט שטייען פֿון איין דאַרף צום אנדערן און קויפֿען דאָ אַ פֿאַר טעפּ פּויטער, דאָרט אַפּוסעל קען פֿאַר די שטעטעלשע פּרויזשעס; געמוזט טראָגען נאָפט צום פֿאַל-וואַרק, וואָס איז געלעגען ניט ווייט פֿונ'ם שטעטעל - און אזוי ווייטער. אין אַקליון שטעטעל, וואו יעדערער האָט אַלזדינג ביי זיך אין דער הויס אָדער ער קען אלעס לייכט בעקומען, מוז דער מין מסחר זיין זעהר קליון און קען מפרנס זיין אַ מענטשען נאָר דאָן, ווען ער איז נאָר אַ קנאַפּער בעל-הוצאה. איז הוהין טאַקן אויסגעקומען האָרעווען פֿון אינדערפֿריה ביז נאַכט פֿאַר 25 גראַשען. דער פֿער'כשו'פֿטער קרייז פֿון איהר אַרימקייט איז געלעגען אין איהר קלויגעם גונד-קאָפּיטאַל, וועלכער האָט איהר ניט געלאָזט מאַכען קיין גרעסערע מסחרים. וואָלט זי געהאָט אַ קאָפּיטאַל פֿון 50 רובל, וואָלט זי אין אַ דריי יאהר אַרום שוין געטראָגען שבת אַנאַטליאַסע-נעם בורנעס אין די קאָזימאָזשער אַריסטאָקראַטיע וואָלט זיך מיט איהר געגריסט זעהר פֿריינדליך. זי האָט אָפּער פֿערמאָגט אין געשעפט נאָר דריי קערבלעך. ברויטער מאַכען דעם געלד-פֿונדאַמענט פֿון איהר מסחר האָט זי געקענט נאָר אויף איין אויפֿן: דורך אַרײַה רײזקאַלישע און גליקליכע אָפּטראַגען.

מוט אין אמפיציע*, די צוויי וויכטיגסטע אייגענשאפטען, וועל-
כע זענען דערצו נויטיג, האט זי דוקא פֿערמאגט. טאג ווי
נאכט פֿלעגט זי טרוימען וועגען ריווקע אין וועגען פֿערמע-
גען. איינמאל האט זי אפילו שיער ניט געגעבען אביאידנאב
אויף צעהן טעפ האניג ערגניץ אין א דערפֿעל, זי האט זיך אבער
אפגעהאלטען, ווייל זי האט מורא געהאט אנווערען אלע
איהרע מוזנים. ווען זי האט אבער דערהערט, אז איהרער
אפגעקאנטער האט געקויפט דעם זעלביגען האניג און פֿער-
דינט אויף איהם פֿיער ריבעל, האט זי זיך צעוויינט אין האט
בעשלאסען, אז ווי באלד סוועט זיך איהר עפּים טרעפֿען,
זאל זי ניט זיין קיין נאר אין פֿרוכטען דאס מול.

איינמאל איז זי אוועק צו דער וויכטיגער קויפֿען עטליכע
פֿיטלעך. ווען זי איז צוגעגאנגען נאָהענט צו די פֿיטער, האט
זי דערזעהען, אז עפּים זענען זיי איפֿגערודערט מעהר ווי
געוועהנליך. די סבה זענען געווען פֿיער נאָר-וואָס געכאפטע
יעסיאָרטען**. הוהן איז תיכף, ווי אַ בליץ, דערנעגלאפֿען אַ
וילדער געדאנק: קויפֿען? מוט אַ ציטערדיגען קול האט זי
געפֿרעגט דעם מקה.

— פֿאַר אלע צוזאמען פֿינף גראָשען אַ פֿונט — האט
געענטפֿערט איינער פֿון די פֿיטער. — סוועט זיין אנערך
הינדערט פֿופֿציג פֿונט נספֿ-הכל.

היה האט זיך תיכף אָנגעהויבען דינגען.

— וואָס איז דאָ צו רעדען — האט געזאָגט דער פֿיטער
— שוין אַ הודש, אז מיר האָבען ניט געכאפט קיין יעסיאָרט.
איהר'ס פֿערקויפֿען צו גילדען.

הוהן האט אזוי פֿערבלענדעט די אויסזיכט אויף אַ פֿער-
דיענסט, אז זי האט איינגעווייליגט אויף דעם מקה אין האט
געגעבען "דערזוילע" דריי ריבעל. דאָס איבערדיגע האט זי

* אמפיציע הייסט די שטימעונג נאָך פֿבֿור; אויף אַ מענשען,
וועלכער קען זיין ווערט אין וויל מען זאל איהם אָבעגעבן פֿבֿור, זאגט
מען, אז ער האט אמפיציע.

** יעסיאָרט (פּויליש: jesort, רוסיש: осетр, דײַטש:
Stör), אזא מין פֿיש. פֿי יודען איז דער פֿיש טויף. אסער
דערנאָכער איז אין דער ירושערי שפראך ניטאָ סאַר איהם קען נאָמען.
אָנמ. פֿונט אַיבערוועצער.

גערעכענט בעצאהלען פֿון דעם וואָס זי וועט תיכף אָבליווען.
 געהענדיג מיט די פֿישער אין שטאָט ארײַן, אַצעהײַצ-
 טע פֿאַר אויפֿרעגונג, מיט אַפֿער־לאַמטען פֿנים, האָט זי
 אויסגע־רעכענט בײַ זיך אין געדאַנק, אין וועלכע הײַזער וועט
 זי קענען פֿערקויפֿען איהר סחורה. דער ריכטער, דער על-
 טערער שרײַבער, דער יונגערער שרײַבער, דער נאָטאָריס,
 דער גאַלאָואַ, דער קאַסיר, דער בעל-הבית פֿון דער גארבאַר-
 ניץ... פֿופֿצען גראַשען אַ פֿונט, צוואַנציג, אַפֿשר טאַקן אַ
 גאַנצען גילדען... בײַ דעם געדאַנק האָבען חוה'ס אויגען אָנג-
 געהויבען פֿינקלען מיט אזאָ גלאַנץ, וואָס האָט זיך שוין
 לאַנג אין זײַ ניט בעווײַזען, אַרום די ליפֿען האָט זיך געשלאַנג-
 געלט אַשמיטעל פֿון פֿערגענגען. זי האָט פֿעררוכט דעם
 טשעפֿעק אויפֿ'ן קאַפּ אין געטמען לויפֿען אזײַ גיף, אז די
 פֿישער האָבען זיך קײַם געקענט נאָך איהר נאָכשלאַפֿען מיט
 זייער משא. און אויב קײַנער וועט ניט וועלען קויפֿען?

הונדערט פֿופֿציג פֿונט פֿליש אויף איין קאַומועזש, וואו
 אין אַ וואַכענדיגען טאַג קענען זיך קײַם דרייַסג מענשען גר-
 לויבען אזאָ לוקסוס... זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אַדערשראָ-
 קענע, אַהן אַנאַמעס, נאָר תיכף איז זי ווידער געקומען צו זיך,
 אַראַפּגערוקט די פּאַשטיילע פֿונט קאַפּ, גענומען לויפֿען.

— געהט צו מיר אַהײַם — האָט זי געזאָגט צו די פֿי-
 שער, אַרויסרײַסענדיג בײַ זײַ פֿון די הענד איין יעסיאָמער —
 און וואַרט אַ ביסעלע, איך וועל באלד קומען, נאָר צעבײַטען
 דאָס געלד.

און ניט וואַרטענדיג אויף קײַן ענטפֿער, האָט זי זיך
 אַלאָ געגעבען דורך אַשמאַלינקען געסעל צום אַנדערן עק
 שטעטעל. הוה איז געווען געניט אין איהר מסחר: זי האָט
 פֿערשטאַנען, אז אויב זי וויל פֿערקויפֿען אזאָ שלל פֿיש,
 מוז זי אַרוימגען איבער די הײַזער פֿון דער שמעטעלשער
 אַריסטאָקראַטיע ניט גלאַט אזײַ, ווי סױעט זיך טרעפֿען, נאָר
 אַנדױפֿענדיג פֿונט גרעסטען אין געהענדיג פּסדה, פֿונט גרע-
 סערען צום קלענערען, ווערליג זײַער השיבֿות. דערײַבער איז
 כאַטש צו אייניגע פּריַצטעס וואָלט איהר געווען געהענטער,
 איז זי פֿינדעסטוועגען אַוועקגעלאַפֿען אויפֿ'ן אַנדערן עק שטע-
 טעל צום ריכטער'ס הויף. איהר השבֿון איז ניט געווען קײַן
 פֿאַלשער. דעם ריכטער'ס ווײַב האָט זיך, בערף, וועגנ גע-

דונגען אין אוועקגעקויפט ביז איהר דעם גאנצען פליש פאר דרין רובעל, דאס האט פעטראפען אריבער עלף גראשען פאר יעדען פונט.

אויפ'ן וועג אהיים האט הוה די גאנצע צייט געשוועבט צווישען פרויד און הרמה: פון איין זייט איז זי געווען נאך שפור פון דער האפנינג צו בעקומען א גרויסען פערדינסט, פון דער אנדערער זייט האט זי גע'דאגה'ט, וואס וועט זי טון מיט די איבעריגע פליש.

— מילא — האט זי זיך געטראכט, לויפענדיג אפער — מאטערטע — איינמאל וועלוועלער, אנאנדער מאל טייערער. די האט גענומען א גאנצען פליש, פעצאחלט מזומניע געלד; כוואלט זיין געמענט אוועקשענקען די איבעריגע פליש, וואלט איה סיי ווי געהאט מינע דרין רובעל.

— מינע דרין רובעל! — האט זי אויסגעשרייען אויף אקול, אנטאפענדיג אין קעשענע דאס פאפירעל. — פליג גיל — דען קומט זוי, מילא, וועל איה פעצאחלען; צוויי יעסאטרען זאלען ניט ווערט זיין קיין פליג גילדען?

פון דער ווייטענס האט הוה דערזעהען, ווי איהר מאן טענה'ט עפיוס מיט די פלישער פאר דער שטוב און שטורכעט מיט א שטעקעל די יעסאטרען, אויף וועלכע די קינדער הא — בען מיט פחד געקוקט.

— וועלכע פליש, וואס מיר פאר פליש — האט ער גערעדט מיט עקעל — ווער עסט דאס? — אהונגעריגער; אין ווער קויפט דאס? — א נאר. אי, אי, א מאכל! קיין אויפגאב האט זי אייך ניט געגעבען?

— געגעבען — האט אייגער פון די פלישער געענטפערט — אבער מיטן רעשט זימט זי זיך עפיוס.

— נו, איז וואס, אז זי זימט זיך, האב איה אפשר קיין שטוב ניט, בין איה אפשר קיין בעל-הבית ניט, איז מיין מא — יאנטעק ניט ווערט קיין פליג גילדען?

דערזעהנדיג, אז דאס ווייב געהט, האט שמחה זיך גענומען בערהמען מיט נאך א העכערען מאן.

— אויף מיין נחלה בין איה ניט שולדיג קיינעם א גראשען, וועל איה, ברוך השם, נאך אויסהאלטען אייערע פאר יעסאטרען. איה האנדעל גאר ניט מיט אזוינע שמאטעס, איה

האָב אײף געזאָגט, אײף האָב אַ שטוב, שמחה איז אַ בעל-
הבית.

ווה האָט אױפֿן שטעל בערוהונט איהר מאַן מיט אַ
שאַרף וואָרט און זיך גענימען צו די פֿישער:

— סײַקמט אײף דרײַ גילדען...

— פֿינף! — האָבען יענע אָנגעהויבען שרײַען.

— וואָס הײַסט? אַרובעל פֿיצעהן אַ שטיק.

מױהאָט זיך אָנגעהויבען דינגען. וווה האָט געוואַלט
עפֿיס אױסדינגען, מהמת ערשטענס אױז אױז געווען איהר
געווענהייט און צווייטענס האָט זי דעם ערשטען פֿיש פֿער-
קױפט וועלוועלער, ווי זי האָט גערעכענט; איהר גאַנצע טרחה
האָט איהר אָבער גאָר נישט געהאַלפֿען.

ווען די פֿישער זענען אױגעקעגאָנגען, האָט זי זיך
אנדערגענומען אױפֿן באַנק פֿאַר דער שטוב און אָנגעהויבען
אַבווישען מיטן פֿאַרטוף דעם שווייס פֿינגס פֿינגס, נישט ענט-
פֿערענדיג גאָר נישט אײף די ווינגערדיגע געשרײַען פֿון די קינד-
דער, וועלכע האָבען זי געטאַרעט פֿון אלע פֿיער זײַטען.
שפעטער האָט זי אױסגענומען פֿיין דער קעשענע צוויי
באַרלעך, צעפֿיסען יעדעס אױף צווייגען און פֿערשטאַפט מיט
זיי די פֿיער אָפֿענע מילער.

— שמחה! — האָט זי אַרױף געטאַן איהר מאַן, וועל-
כער האָט זיך צוגעקומט צו די פֿערשימעלטע שײַנדלעך פֿון
זײַן דאָך, אַרױמגעענדיג מיט די הענד פֿערלענט אױף דינג-
טען. — געהם טראַג אַרײַן די פֿיש אין שטוב אַרײַן.

— סײַזו זײַ דאָ אײף נישט קאלט — זײַ מעגען ליגען...
— האָט ער קאלטבלוטיג געענטפֿערט און הוסטענדיג זיך
אױגעקעשלעפט אין שטאַט אַרײַן.

ווה האָט אָנגעהויבען צײַטערן פֿאַר כעס און אין אין די
אױגען בײַ איהר האָבען אַגלאַנג געטאַן צוויי גרויסע טרע-
רען. זי האָט געהאַסט איהר מאַן פֿאַר זײַן פֿילקײט און
קראַנקהייט, אױף וויפֿעל מען קען גאָר האַסען אונטערן יאָך
פֿון שווערער פֿראַגע. ווען שמחה וואַלט געווען אַ געזונטער,
וואַלט זי געפֿיהלט צו איהם אַ שטיקעל לײַעבשאַפט; ווען ער
וואַלט נישט געטאַן גאָר נישט מהמת דאָס פֿאַסט נישט אױד אַלער-
נער, וואַלט זי מיט געדולה אַלײַן געטראַגען דעם גאַנצען
עול פֿון פֿרנסה. שמחה האָט אָבער נישט געטאַן אַ האַנד אין

קאלט וואסער מהמת הסידוישער בטלנות אין מהמת פוילקייט, וועלכע האט זיך גענומען פֿין זיין שוואכען געזונד. א פארט-זיט א קראנקער ווען ער פלאדעט נאך דערצו קינדער - קען דען זיין ערגערס פאר אנארימער יודענע, וועלכע מוז אויס-האלטען א גאנצע געזונד?

הוה האט א שטיק צייט געשוויגען. זי האט אלץ געטראכט וועגען די פֿיש, וועלכע מ'האט געמוזט פֿערקויפען וואס גיכער, כדי זיי זאלען ניט ווערען קאליע פֿין דער היץ. די קינדער האבען וועדער אנגעהויבען שרייען, אבער זי האט דאס שוין ניט געהערט; שנעל האט זי זיך אויפגעהויבען אין אוועק. צו איינער פֿין איהרע קינדער, צו דעם קאסירס ווייב, וועלכע האט געוואוינט ניט ווייט פֿין איהר שטוב. זי האט די פריצטע געטראפען אין גארטען.

— אי, מי, מייערע פאניע, האב איך פֿאר אייך א שטיק-קעלע סודרה, נאך קוינעם קיין פיפס ניט געטאן... א פֿרי-שינקער, א שענער, א צאפעלדיגער יעסיאטר...

— יעסיאטר - האט די קאסירקע געענטפערט - יעסיאטר דאס איז ניט קיין פֿיש, ניט קיין פֿיש. פאר-אי-יאהרען האב איך איינגעמארנירט צוואנציג פונט, האב איך האלב ארויס-געווארפען, ווארום אפילו די קינדער האבען עס ניט געוואלט נעהמען אין מויל.

— אי, וואס זאגט איהר, פאני, וואס זאגט איהר. דער אלטער נאטאריס האט דאס דאך בעסער ליעב געהאט, איי-דער געפרעגעלטע שוועמלעך. אין דעם ריכטערס ווייב זאגט מיר אלע מאל: שמחאוו, שמחאוו, ווען וועסטו מיר שוין ברענגען יעסיאטר?

— כווייס, אויב וואלוועל...

— פֿין אייערש וועגען אגילדען א פֿונט.

— איהר מענט שוין געהן ווייטער. פֿאר אזא געלד

וועל איך האבען לאכס.

— פאני, מיר אלזיין קאסט פֿינף אין צוואנציג גראשען,

איך מוז דאך עפֿיס פֿערדיגען.

— פֿיפעדען גראשען אויב איהר ווילט, וועל איך געה-

מען דרייסיג פֿונט.

— מילא, וואס זאל איך מיט אייך טון? אף, מייערע

פאני, אזא געשמאקער פֿיש, ס'איז אזש אנעבירה עסען. כוועל

נאָר אַלויף טון צו דעם גאַלאַזיאַס ווייב, אפֿשר וועט זי געדמען מיט אייך בשותֿפֿות.

דעם גאַלאַזיאַס ווייב, ווען זי איז געוואָהר געוואָרען, אז הוה איז פֿריהער שוין געווען ביי דעם קאַסיר'ס ווייב — הוה האָט אויף איין רגע פֿעדגעסען דעם סדר ה'הוים — האָט זי זי אַרויסגעוואָרפֿען הינטער דער טיר.

— אזא לינדאטשקע — האָט זי געשריען, פֿערהאַקענ-דיג די טיר — זי וועט מיר אונטערטראַגען דאָס, וואָס א לינדע קאַסירקע וועט שוין נישט וועלען פֿרעסען. ווארט, די וועסט עס מיר האַבען צו געדענקען!

הוה האָט אַפֿילו קיין צייט נישט געהאַט צו בעלידיגען זיך פֿון אזא בריוך-הבא. זי איז אַוועק ווייטער. דער גאָט פֿון מסחר האָט אָבער, קענטיג, געוואַלט אַרויפֿלעגען אויף איהר א שווערען עניש פֿאַר איהר דרויסטע פֿראַבע, וואָרום אין ערגיץ האָט זי נישט געקענט פֿערקויפֿען נישט קיין גאנצען פֿיש אין נישט קיין האַלבען. אין איין שטוב איז די פֿריצטע נישט געווען אין דער הויס, אין אַיאַנדערער איז נישט געווען קיין געלד, אזוי אז הוה איז אַימויסט אויסגעלאַפֿען דאָס גאַנצע שטעטעל. אַדערשלאַגענע האָט זי זיך אַימגע-קעהרט צו זיך אַהיים.

וואָס טוט מען? די זעלביגע פֿראַגע שטעהט ווי א שרעקליך געשפּענסט* אי פֿאַר די אויגען פֿונג'ס רייכען סוחר, וועמעס שוף, אַיאַנגעלאַדענע מיט סחורות, איז געלעכערט געוואָרען אינמיטען דעם ים, אי פֿאַר די אויגען פֿון דער אַרץ-מער הענדלערקע, וואָס קווינער וויל ביי איהר נישט קויפֿען איהרע צוויי יעסיאַטרען. אין אזא סנה-צייט איז דער ערשטער געדאַנק — ראַטעווען דעם קאַפיטאַל. הוה'ן האָט נאָך גע-פֿעהלט צו דער סימע, וואָס זי האָט פֿעצאָהלט די פֿישער, פֿונג גילדען. האָט זי שנעל אַיבערגעהאַקט מיט אַ האַק אויגעס פֿון די פֿיש אין אַ העלפֿט אַוועקגעטראַגען צום קאַ-סיר'ס ווייב. אויב זי וועט אָבנעהמען אַלצודינג, וואָס סיקומט איהר, וועט זי האַבען צוויי רופֿעל רויז פֿערדינסט, אַפֿילו ווען

* געשפּענסט — אַ טרוים-בולד, אַ שרעקליכע געשטאַלט, וואָס אַ מענטש זעהט אַפֿאל, פֿאַשט ער ווייסט, אז דאָס איז אונגעגליך. למשל, ווען איינער זעהט אַ מת אַרומנעהן און רעדען, א. א. וו.

דער רעשט פֿיש זאל בלייבען פֿילען. א, זיסע האַפֿנונג, אַ
זעלטענער טאָג פֿין גליק! צוויי רובעל פֿערדינסט, פֿאר אַטליכע
שעה לויפֿען. ריכערע פֿון הרהין וואָלטען ביי אַזוינע פֿער-
דינסטען זיך גענומען האַנדלען מיט פֿיש.

יענעם טאָג איז איהר אַבער בעשערט געווען, אַז
די ערד זאל שיער ניט פֿערשווינדען פֿון אינטער איהרע פֿיס.

די קאָטירקע האָט קודם פֿל ערקלערט, אַז צו פֿילצען
גראַשען וויל זי ניט אַהלען, נאָר צו צעהן, און פֿעצאָהלען
וועט זי ערשט איבערמאַרגען. אין הוה האָט דאָך אַפֿילו די
דריי רובעל איהרע ניט געהאט אין קעשענע, אין פֿארן גאנ-
צען טאָג האָט זי ניט פֿערדינט קיין איינציגען מזומנעם גראַ-
שען! בעטויבט פֿין דעם דאָזיגען געדאנק, מיט אַנאָיסדרוק
פֿין וואַנדערפֿארער ענטשלאָסענהייט אויף איהר פֿיס, איז זי
אפֿערטראַכטע געגאנגען אַהיים. ס׳איז געווען איינס אַזוינער
בני-טאָג. שמוחה האָט געפֿליקט די פֿלעטער פֿון אַבורעק און
געוואָרפען זיי די הרהער, וועלכע האָבען זיך ניט געלאָזט נאָ-
רען. די קינדער זענען געזעסען אלע צוזאמען ביים וואַנד און
געקניעט גרינע סטראַנטשקעס פֿין אַרבעס, וועלכע דער פֿאָ-
טער האָט זיי געבראַכט פֿון שטאָט אַפֿילע האַנד. דערזע-
הענדיג די מיטער, האָבען זיי שדעקליך אַנגעהויבען צו שרייען.
הוה האָט אויפֿגעהויבען און אַקויש געגעבען דאָס קלענסטע
און אַריינגעגאנגען אין שטיב.

— קויף זיי אַ פֿונט ברויט — האָט זי געזאָגט צו דער
שכנה, אַרויסגעהמענדיג פֿיער גראַשען — וואָרום איך מוז לויפֿען.

אין ניט קוקענדיג אויפֿין געשרי פֿונם קינד, איז זי
אַרויסגעלאָפֿען פֿון דער שטיב, אַפֿאפֿ געטאָן דעם יעסיאָטר,
וועלכער איז געלעגען אינטערין פֿענסטער, פֿערוואָרפען איהם
אויף די פֿלויצעס און גענומען שפּאַנען איבער דעם וועג,
וועלכער פֿיהרט הינטער דעם שטעטעל.

— וואוהין לויפט אַזוי די שמהאָוע? — האָט אַפֿרעג
געטאָן אַנאַלטע פֿריציטע, וועלכע איז געזעסען אויפֿין גאַניק
מיט אַזאָק אין האַנד.

— קיין פֿילאָוע, טייערע פּאָני — האָט געענטפֿערט הוה,
צוקומענדיג געהענטער און קושענדיג ביי דער אַלטער די האַנד.

— טראַנסט אַיעסיאָטר. פֿאר וועמען איז דאָס?

— כוואל אזוי וויסען ביזו. דא קען איך איהם ניט פֿער-
 קויפֿען. אהאלבען האָב איך נאָך אין דער היים.
 — דעם האַלבען וועל איך נעהמען. ס׳איז געקומען צו
 מיר אויף וואַקאַציע אַנײַניקעל מיט אַ גוטען אַפּעטיט. און
 די וועסט דען אזאַ משא פֿערטראַגען קיין פּילאָזע?
 — אײַך, טײַערע פּאָני, אײַך האַלט זיך קײם אײַף די
 פֿיס. אײַך האָב נאָך היינט ניט געגעסען גאָר ניט. אײַך ווײַס
 אפּילו ניט, צו וועל איך היינט אויספֿירן אַבקאַכען עפּיס פֿאַר
 די קינדער. נאָר וואָס זאָל אײַך טון? אַ פּיש קען לאַנג ניט
 ליגען. ס׳האָב געקױפּט דרײַ יעסײַטרען, אײַנעם האָט גע-
 נומען דעם רײַכטערײַם ווײַב צו ערף גראַשען אַ פּאַנט, אַ האַל-
 פּען די קאַסירקע צו צעהן; דאָס אײַבערײַגע האָב אײַך נאָך
 ניט פֿערקױפּט, לײַף אײַך אָט דאָס קיין פּילאָזע. ביז אַדער
 האָב אײַך נאָך ניט פֿערדײַגט גאָר ניט, נאָך אפּילו ניט אָב-
 גענומען אלע דרײַ רופּעל. און ווער אײַך אָן דער פּרײַזעס
 דרײַערעל, וועט מיר אײַסקומען מיט די קינדער כאַטש קענען
 די ערד.

די פּרײַזע, וואָס זײַה האָט אײַהר אזױ אַפּענהערצײַג
 דערצעהלט אלצײַט, איז געווען אַנאַלמנה, אײַהר מאַן איז
 אַמאָל געווען אַנאַגאָראַדניק בײַ די פֿירשטען טשאַרטאָריסקן
 אין פּילאָזע. אַרײַבערעצײַגען האָט זי זיך קיין קאַזימעזש,
 ווײַל אין פּילאָזע זענען אײַהר פֿרײַהער אָבגעשטאַרבֿען די
 בעל-הבתיים, נאָכדעם דער מאַן — האָט זי ניט געקענט בליי-
 בען אין דעם אָרט, וועלכער איז פֿאַר אײַהר פּויל געווען מיט
 אזױניגע שווערע זכּרונות. אין קאַזימעזש האָט זי געלעבט
 פֿון אַקלײַנעם קאַפּיטאַל אין פֿון קרײַזים שטיצע צוזאַמען
 מיט אײַהר טאַכטער — אַנאַלטער אַנפֿערהײַראַטער שוואַכער
 פֿרוי. דאָס האָט זי פֿאַר צװײ יאָהרען געליהען הײַזן די
 דרײַ רופּעל, מיט וועלכע יענע האָט געמאַכט אלע אײַהרע
 מסחרים אין וועלכע זי האָט אזױ שטרענג געהיט. זי נאָר
 זי פֿלעגט אַרױסלאָזען פֿון די הענד די דרײַ רופּעל, פֿאַרדי
 נאָר אויף אַ קרײַצע צײַט, פֿאַרדי נאָר אַ טײַל פֿון זײַ, פֿלעגט
 זי שײַן ניט קענען זײַן רײַה, זי האָט אפּילו געמענט דאָ-
 פֿען גאָר אין גיבען בעקומען אַזױכערען רײַה. זי פֿלעגט דע-
 מאַלט אַרומגעהן אין אײַן שרעק, עס פֿלעגט זיך אײַהר דאַכ-
 טען, אַז זי שטעהט בײַם ראַנד פֿון אַנאַבגרינד, וואוּהיז זי

וועט אריינפאלען מיטן גאנצען געזונד. דער זעלבנער שראק
 איז געווען אייף די סבה, פאר וואס זי האט זיך אזוי
 מוראדיג געצוילט צו פערקויפען די יעסיאטרען דוקא וואס
 גיכער. ביו דרין רופעל האט איהר נאך געפעהלט פויג גילדען.
 ס'איז געווען מערקווירדיג, ווי אזוי חיה האט דער-
 צעהלט דער אלטער וולאסטאויצמישעכע שטענדיג דעם גאנ-
 צען אמת. זי, וועלכע פלעגט ביים מסחר טאקען לינגענס
 אין נארען די קליינטשעטלדיגע פריציטעס אייף וואס די
 וועלט שמעהט, פלעגט נאך דער איינער פריצישע זאגען דעם
 ריכטיגען אמת.

- ווי טייער זשע האסטו געקויפט די יעסיאטרען? —
 האט די אלטע געפרעגט.
- צו פויג גראשיען א פויגט — האט געענטפערט חיה.
- האסטו דאך פערדינט.
- ביי דעם ריכטיגערס ווייב, ווארום די קאסירקע האט
 מיר ניט בעצאהלט.

— געה זשע, מיין ליעבע. איך ווייס ניט, ווער עס וואוינט
 איצט אין פולאווע, נאך כ'האב געהערט, אז ס'איז דארט
 אנגעפאהרען א סך פריצים.

חיה האט א קויש געטאן דער פריצה די הענד אין
 האט גענומען געהן ווייטער. פון קאזומעושו ביו פולאווע איז
 געווען א וויארסט צעהן, אין מיט א משה פון פופצין פויגט
 אייף די פלייצעס איז דער מהלך געווען ניט פון די גרינגע.
 דער פויש, וועלכער איז געהאנגען איבער דעם וויבעל'ס אקסעל,
 האט ווי געשטאקעלט סקעפטיש מיטן קאפ איבער איהר דרויס-
 טען פלאץ. פונדעסטוועגען, כאטש זי איז געווען הינגעריג
 אין מיד, איז זי גענאנגען מיט האסטויגע טריט. ביי דער
 דריטער ווערסט האט זי זיך געזעצט אברהען. א פארביי-
 פאהרענדיגער פריין האט דערוועהן דעם פויש לינגען נעכטן
 איהרע פוס אין זיך געהויסען שמעלען.

- וואס האט איהר דאס? — האט ער געפרעגט.
- יא יעסיאטר — האט חיה געענטפערט מיט א קלאפענ-
 דיג הארין.

— גי, יעסיאטר — האט ער אבורטישע געטאן אינעם
 פרידען אין געהויסען פאהרען ווייטער.
 אפשר וועט אין פולאווע יעדערער אזוי שאקלען מיטן

קאָפּ? הוה האָט זיך אַהויב געמאָן אין גענומען געהן. מיט צוויי וויאָרסט ווייטער האָט זי זיך נאָך אַמאָל צוגעזעצט. טראַכטענדיג אזוי וועגען איהרע צרות, האָט זי דערוועהען — עס פֿאָהרט פֿון קאָזימעזש אַוועגעלע מיט אַ פֿוהרמאָן און געפֿען פֿוהרמאָן זיצט אַייד, וואָס האָט זיך, קענטניג, אויפֿ=געזעצט אינמיטען וועג. דעם פֿוהרמאָן האָט הוה געקענט: דאָס איז געווען דער פֿרײַע-טרעגער, אַנאָיסגערייטער סאָל. דאָס, אַטוויגעניכטס אין אַ שפּור, וואָס מײַהאָט אַיהם שוין נישט אַיינמאָל געזאָגט מוסר אין צערקווע אין געשלעגן אין צירקעל. דאָס איז ער איצט געפֿאָהרען מיט דער פֿאָסט אין אויף אַייגענע אַהרות גענומען אַ פֿארשיין.

— פֿראַנעק, פֿראַנעק — האָט זי געשרייען — וואַרט אַײַס.
 — וואָס האַרפֿט איהר? — האָט ער געפֿרעגט, פֿערהאַל-טענדיג דאָס פֿערד.

— געהם מיך קיין פּוילאווע.
 — סײַדען איהר וועט צושפּאַנען דעם פֿיש אַייערן, וואַרומ פֿאַר מיין שקאַפּע וועט דאָס זײַן צו שווער.
 — סײַזו דען ווייט? דרײַ שפּאַן.
 — נו, טאָ שפּאַנט.
 — פֿלײַדער נישט קיין נאַרישקײַטען.
 — וואו זשע וועט איהר זיענען? סײַדען פֿי מאַשקען אויף די קניע.

— כּוועל שוין געפֿינען אַנאָרט.
 נישט וואַרטענדיג, פֿיז ער וועט איהר ערלײַבען, האָט זי זיך גענומען דראַפּען אויפֿ'ן וועגעלע.
 — ווייזט נאָר פֿרוהער אַגולדען — האָט פֿראַנעק גע-שרייען.

— נאַרעלע, אויף וועל דיך נישט קרויודען.
 מײַהאָט גענומען פֿאָהרען.
 — וואָס פֿאָהרסטו נאָר עפֿים היינט מיט דער פֿאָסט?
 — האָט זי געפֿרעגט.
 — פֿי יענדזשייגען איז אַ קינד געשטאַרבען — האָט פֿראַ-געק געענטפֿערט — פֿאָהר אויך. צום טײַוועל אזא אַרבייט.
 — אַרומגען מיט פֿרײַע אַיבערן שטעמעל איז דען בעסער? אָדער לײַפֿען אַיבער די דערפֿער?
 — ווער לײַפֿט? סײַוואָלט נישט געקלעקט קיין שטיי-

וועל. כ'דארף אמאל אַבטראָגען אַ ברויעף אין אַ הויף אַרײַן, וואָרט אײַף. טרעפט זיך אַ געלעגנהײַט — אײַז גוט, ניט — ניט. פאַפּיער אײַז ניט קײַן מילך, אַם ווערט ניט ווערן.

— אײַן אָו סײַז אַ נױמיגע זאָך?

— מיר אײַז ניט נױמיג. סײַדען סײַפּעהלען קלײַנגערס.

— אַ סך ברויעף געמראָנסטו אין די דערפֿער?

— דער שוואַרץ יאָהר ווײַסט זײַ. מײַנסט אײַך טראָג

אלע פֿאַנאַנדער? אַ נאַר וואָלט אײַך געווען. אײַך טראָג נאַר די, וואָס סײַטערהט אײַף זײַ, מען זאָל זײַ אַבשיקען מיט אַשליח; די פּרײַצעס הײַסען זײַ זיך ברוינגען אַהײַם, מען מוז זיך אונטערשרײַבען; זאָקאָזנע הײַסט דאָס, סטראַכֿיר טע.

— מען נאָהלט דיר עפּײַס גוט פֿאַרן וועג?

— עט, בלאַטע. אַמאל גוט מען אַ קאַפּיקע אין אַמאל

גרויפֿען. דעם פּרײַץ פּײַן אײַשטשאַנזשע האָב אײַך געזאָגט יענע וואָך, אַז אײַך בײַן ניט קײַן פּײַגעל, אַר זאָל מיר שײַטען גרויפֿען.

אין פּאַלאַטווקע אַ וואַוילער שלאַכטישײַטש: געכטען פֿאַר אַ ברויעף געגעבען אַרופֿעל.

— אַרופֿעל? — האָט זײַ אײַסגעשרייען פֿערוואַנדערט.

— קײַן פּאַלאַטווקע אײַן דאָך ווענגער זײַ אַ מיטל וועג.

— זאָקס ווײַזסט. האָב אײַך מיר געמאַכט אַ פּײַנע פּײַס,

געזאָגט עפּײַס דעם פּאַסטמיסטער אײַף צו להכעיס, ווערט

אַר אין פּעס אין גוט מיר אין קאַרק, האָב אײַך אײַהם

אַנגערײַבען אַמאַרדע. אײַז אַר אײַצט פּלאַם-פּײַער, אַר זאָגט,

אַר וועט מײַך אַרײַסטרײַבען, אַזאָ הונד. נאַר די פּאַסט אײַז

שוין נאָהענט, זײַדעס, אײַשטען.

זײַ אײַז אַראָפּגעשפּרײַנגען.

— גאָט זאָל דיר בעזאָהלען — האָט זײַ געזאָגט.

— וואָס, פּאַרשײַנע יודענע, אײַך זאָל נאָך געהן צו

דיין גאָט מאָהנען וואָס סײַקנט מיר? אַגילדען מיר אַהער.

— פֿראַגעק, בײַזט משיגע? פֿאַר אַזאָ פּײַצעל וועג אַ

גאַנצען גילדען!

— אײַב די גיסט ניט תּיפּף צעהן קאַפּיקעס, שנייד

אײַך מיר אָב אַשטיק פּײַש.

אײַן מיט די ווערטער האָט אַר שײַן אַרײַסגענומען דעם

מעסער.

— ליידאק, וואס מוסטו! — האָט זי אויסגעשרייען מיט שרעק — נא, נא דיר, רוצה.

ארויסגעוואָרפֿען דעם יעסיאָט און בעקומען געצאהלט פֿון מאַשקען, האָט פֿראַגעק אַ טיף געטאָן און אוועקגע-פֿאָהרען ווייטער. חיה איז מיט איהר משא אויף די פּלאַנצעס אויף געגאנגען צוויילע אויף דעם זעלבנדיגן וועג, נאָכדעם האָט זי זיך גענימען אָן אַזויט, צו דער אלעג פֿינים מאַריען-אינסטיטוט. דאָרט איז זי געווען זיכער, אז זי וועט פֿער-קויפֿען דעם פֿיש. נאָר זי האָט געהאט אַטעות. די הויז-ווירטין האָט איהר ערקלערט, אז אלערליי עופֿות און פֿיש קויפט זי נאָר אין גרויסע פֿארטיגעס, פֿון צעהן פֿון צוואַנציג יעסיאָטען וואָלט זי זעהר גערן געקויפט, אָבער איין יעסיאָט האָט פֿאַר איהר ניש קיין השׁבון.

פֿערלאָזענדיג דעם אינסטיטוט, האָט זיך חיה צע-וויינט. וואָס וועט זיין, אייב מ'וועט זי אַווי אויפֿגעהמען אימעטום? — האָט זי זיך געטראַכט. אזא סדורה קען לאַנג ניש ליגען. זי איז לאַנגזאָם געגאנגען איבער דער גאס מיט דעם יעסיאָט אויף די פּלאַנצעס, אַשער וועט עמאָצער זי דערזעהען און בעקומען חשק צו קויפֿען דעם פֿיש. אין אַשטיקעל צייט ארום האָט אַנעלטערער הערר זי אָפּגע-שטעלט אין אַ פֿרעג געטאָן:

- פֿאַר וועמען איז דאָס?
- אויף צו פֿערקויפֿען — האָט געענטפֿערט חיה.
- פֿריש?
- אַקוראט פֿינים טיף.
- ער האָט בעטראַכט דעם פֿיש.
- וויפֿיעל ווילט איהר פֿאַרן גאַנצען?
- פֿינף רובֿעל.
- פֿיער וועט איהר געהען?
- חיה איז דערציטערט געוואָרען פֿאַר שמחה.
- אַי, טייערינקער הערר — האָט זי געבעטען. — דאָס איז צו וועניג. מיר אליין קאָסט פֿיער רובֿעל.
- אַיהר וועט געהען, צו ניש?
- וואוּהין טראָגען?
- אָט צו יענעם הויף, צום דאָקטאָר פֿרויסקן. דאָרט וועט מען בעצאָהלען.

ער האָט איהר אָנגעשריבען אויף אַ צעטלעך
 זענען זיי געהויסען אָבערען אין הויף.
 וואָלט זיך געדאַרפט אויסגייען אַרעגען פֿון שוועפֿעל, וואָלט
 זי נישט געענדיגט דעם עסק אין נישט אַנטלאָפֿען פֿון דאָרט
 אזוי גיך, ווי דעם מאל. פֿאַראַן בעשעפֿעניסען, וואָס פֿון
 עטליכע פֿערדיגע רופֿעל וואַקסען זיי אויס פֿליגעל אויף די
 פֿלויצעס. לויפֿענדיג אַהיים האָט זי געלאַכט, געפֿאַשט
 מיט די הענד, גערעדט צו זיך אליין עפֿים אַ פֿרעהלונג
 אין אַרויסגעווען אזא שמה, אַקוראַט ווי פֿון די עטליכע
 רופֿעל וואָלט זי געמוזט אַראָב פֿינים זיגען. סוף כל סוף
 האָט דער גוף אויך אָנגעהויבען פֿערלאַנגען זינס, כאַטש אַ
 שטיקעל צייט האָט די אויפֿגענונג נישט געלאָזט הערען זיין
 קול. פֿון אינדערפֿרי אָן האָט זי נישט געהאַט קיין ברע-
 קעל פֿרויט אין מויל, אַחוץ עטליכע טרוקענע קאַרטאָפֿליעס,
 וואָס זענען געפֿליבען פֿון נעכטען. אין געווען איז שוין שפֿעט,
 שוין נאָהנט צו נאַכט. מיר פֿין אַנאַנצען טאָג לויפֿען, אויס-
 געמישטעט פֿון הונגערי, האָט זי נאָך די ערשטע מינוטען
 פֿון שמה דערפֿיהלט אַ שרעקליכע שוואַכקייט אין די פֿיס.
 זי האָט זיך דערשלעפט ביזן נאָהנטען דערפֿעל אין אַרטי-
 גענאַנגען אין קרעטשמע. ביים טיש איז געווען פֿראַנקע
 מיט נאָך עפֿים איינעם אַנאַומבעקאַנטען יונגען מענשען.
 ביידע האָבען זיי איבערהעקקט די פֿאַסט-פֿאַקעטען אין געוופֿט
 בראַנפֿען. דער קרעטשמער איז געשטאַנען פֿון דער ווייטענס
 אין נייגעריג זיך איינגעהערט אינים פֿרעהליכען שמועס.
 — אייניגע פֿאַסט-בעאַמטע — האָט דער האַלב-שכורער
 פֿראַנקע גערעדט צו זיין חבר — האָבען שוין אזא הויש אין די
 פֿינגער, אז זיי דערקענען פֿאלד, צו סאיז דאָ געלד אינים
 פֿריעף, צי נישט.
 — אין דעם מוז געוויס זיין — האָט געזאָגט דער חבר.
 — אזא דיקער, אַפֿעזינקער. אַפֿשר פֿאַלמעסען, האָ?
 — נאָ!

זי איז געווען פֿערטמען מיט איהרע געדאַנקען אין
 וועניג זיך צוגעהערט צו די שמועסען. זי האָט געקויפֿט צוויי
 פֿלעצעלעך, זיך אוועקגעזעצט אינדריסען פֿאַר דער קרעטש-
 מע אויף אַקלאַץ אין גענימען עסען. דורכֿן אַפֿעניגעס פֿענס-
 זיך

מער האט זיך געלאזט הערען א פֿרעהדליכער געלעכטער, איינ-
מאל האט זי דערהערט אפילו, ווי פֿראנעק רעדט וועגען
געמיצען:

— איך וואלט זי געמאכט, וואלט זי שוין נישט דער-
לעבט!

וועגען וועמען דאס רעדט זיך, האט חיה נישט געוואוסט.
אין א ווילע ארום איז פֿראנעק ארויסגעגאנגען א
שפוריער פֿון דער קרעטשמע און זיך אריינגעזעצט אין ווע-
געלע. ער איז קוים ארויף.

— העי, יודענע, פֿאָהרסט מיט מיר? — האט ער אנג-
שריי געטאן.

— ניין — האט חיה געענטפֿערט.
פֿראנעק האט זיך צעלאכט, איהר דערלאנגט א שמיץ
מיט'ן בייטש איבער דער פֿליצע, נאכדעם האט ער א
טרייב געטאן דאס פֿערד אין שוין פֿאָהרענדיג אויסגעשרייען:
— וואס, ממשעה, האסט מורא איך זאל מיט דיר
ניט טרייבען קאטאוועס?

חיה האט זיך צעווייגט פֿאר דער וועהטאג, אויס-
געשטען עטליכע קללות, און אזוי ווי פֿאר קלעמעניס האט
זי שוין מעהר נישט געקענט עסען, האט זי דעם רעשט
פלעצעל פֿעהאלטען אין קעשענע אין זיך געטימען געהן
ווייטער. וועגען וואס זי האט געקלערט געהענדיג, איז שווער
צו זאגען. וועגען דעם האלבן פֿיש, וואס איז נאך געבליבען
אין דער היים, וועגען די צוויי פֿערקויפטע, וועגען די וועג-
הוצאות, וועגען די הינגעריגע קינדער, וועגען דער רייכער
וועטשערע, וואס זי וועט זיי היינט קאכען, וועגען ברעף
צעטרענגען, וועגען פֿראנעק'ן אין זיין בייטש... נאר דער
מאן האט נישט פֿערטומען קיין פֿלאץ אין איהרע געדאנקען.
נאכ'ן פֿנים האט מען געקענט זעהען, אז דער מה ארבייט ביי
איהר כסדר, אלע ווילע פֿלעגט זי מורמלען אפ'נס שטוקלעך
צופער פֿון איהר ארימען השפּון. מיר, וואס מיר ווייסען דעם
סוד פֿינים מסחר מיט די פֿיש, וועלען זיך דערויף נישט וואינ-
דערן. אהויך דעם חוב, וואס איז געבליבען פֿינים קאטור'ס
ווייב, האט חיה היינט פֿערדינט אריבער דריי רובעל. דריי
רובעל ריינעם ריוח! מען דארף זיין אהינגעריגע חיה, כדי

צו פיהלען, וואָס פֿאַר אַ שמהה עם איז צוגעפֿינען אַ שטיק פֿלייש פֿאַר די קינדער.

סײַזו שױן געװען דױנקעל, װען זױה איז געקומען צום לעצטען דערפֿעל פֿאַר קאָזמױזט. געהענדיג נעבען אַ גראַפֿען, האָט זי דערהערט געױצען כראַפֿען געשמאַק, און אַפּוסעל װױטער האָט זי דערװען װי פֿראַנעקס פֿערד דרעהט זיך ארום אױפֿערין פֿעלד אין שלעפט נאָך דאָס אױבערנעקערטע װעגעלע. װױה האָט פֿערשטאַנען, אַז דאָס אױלױט זיך פֿראַנעק צו פֿאַנאנדערטראַגען די בריעף, און אזוי װי זי האָט נאָך גוט געפֿיהלט דעם טעם פֿון זײַן פֿיטש, האָט זי זיך גענומען אָן אַ זױט, פֿרי אױסצומיידען דאָס געפֿעהרלעכע אָרט.

דער לעצער װאָלט אַטעות געהאַט, װען ער װאָלט גערעכענט, אַז די בעגעגעניס האָט ארויפגעפֿיהרט װױהן אױפֿן געדאַנק, װי הפֿקר עם איז בײַ אונז די קאַרעספּאָנדענץ אין װי שווער עם קומט אָן, בײַז מױר דערהאַלטען אַ בריעף. סײַזױט זיך גאָר נישט אָן. װױה האָט פֿשוט געטראַכט, סײַראַ מױל דער פֿראַנעק האָט, װאָס ער צעטראַגט בריעף און בע-קומט אין פֿאַלאַזױקע אַגאַצען רופֿעל...

װען זי האָט דערװען לױכט אױנים פֿענסטערל פֿון אױהר שטוב, האָט אַ זױסער שױדער דירכגענומען אױהר לױב. שױן לאַנג האָט זי זיך נישט אױסגעקערט אַהױם מיט אַזאַ גרויסען פֿערױענסט, שױן לאַנג האָט זי אַזאַ װעטשערע נישט געקענט קאַפֿען. סײַהאַט אױהר מערה פֿון אַלין הנאה געטאָן, װאָס אױהר אױצוקעל, אַקינד פֿון צעהן חדשים, װעלכען מײַהאַט דעם גאַנצען טאָג געשטאַפט מיט קאַרטאָפֿעל, װעט אױצו געקומען אַלעפֿעל געקעכטס. פֿרי נישט אָנװאַרען קײַן צױט, איז זי גלייך אַזעק אין מאַרק ארױן, געקױפֿט אַ קוואַרט מעהל, פֿאַר דרײַ גראַשען פֿיטער, אַ גלאַז מילך, און אַ פֿױ. נאָך פֿון דער װױטענס האָט זי דערהערט דאָס פֿיטער געװױן פֿון די קינדער אין שטוב. אַנאנדער מאַמע װאָלט געװױס זיך דערשראָקען, זי װאָלט געמױנט, סײַהאַט זיך גע-טראַפֿען אין שטוב װער װױסט װאָס. װױה האָט אָבער גע-װאַסט, אַז דאָס איז נישט מערה װי אַ פֿאַר פֿון פֿיער דונערצױגע מאַגענס.

— שטילער, שטילער, קינדערלעך — האָט זי געזאָגט,

ארינפאלענדיג אין שטוב ארנין. אין שטוב האפגען צוויי יונג-
לעך געכליפטיג יעדערער אין אפגעזונדער ווינקעל אין דאס
מיידלעך האט אימוסט זיך געמוהט איינשטולען איציקלען,
וועלכער האט געשרייען העכער פון אלע.

זוה האט א קינד געטאן איציקלען, איהם אריינגעלעגט
אין מיל אריין די געקויפטע פייג, צווישען די איבערוגע דריי
קינדער האט זי צעטיילט דאס שטיקעל פלעצעל, וואס זי
האט ניט דערעסען אין וועג. אין אויף אזא אופן האט זי
אין גיכען איינגעשטולט דאס גאנצע געסט.

— וואו איז דער טאטע? — האט זי געפרעגט דאס
עלטסטע מיידלעך.

— אוועקגעגאנגען מסדר-קרוישין זיין, ער וועט זיין אויף
א התנה.

— ערשט ניט געקאכט גאר ניט?

— זיין.

ס'איז נאך קיין שעה ניט אריבער, האט די יודענע
שוין געגעסען מיט די קינדער די וועטשערע — קליסקעלעך
מיט קארטאפעל אין מיט פוטער; פאר איציקלען האט מען
די קליסקעלעך פערוויסט מיט מילך. די קליסקעלעך זענען
דאס געווען דער צוגאב צו דער געוועהנליכער וועטשערע,
ווארום ביי פליצערן גראשען הוצאות א טאג האט זיך זוה
ניט אפט געקענט ערלויבען אזא לוקסיס. ברויט, קארטא-
פעל, גערשטענע קאשע — דאס איז געווען דאס איינציגע עסען
אין רובנים געזונד.

ווי זום הויז'ס שלאף איז געווען יענע נאכט — וואלט
אויך אימוסט זיך געמוהט בעשרייבען. דאס איז געווען דער
שלאף פון א גליקליכען, וועלכער האט געוואונען אין לא-
טעריע, דער שלאף פון א קבצן, וועלכער האט געפונען
א זאך גאלד, אדער, ווי אויך האב שוין פרויער געזאגט,
דער שלאף פון א חיה, וועלכע האט געפונען איהר נארע
געפונען א גרויסען שטיק פלייש.

— וואו האטמו זיך ארומגעשלאפט — האט שמחה גע-
ברוששעט אויפ'ן אנדערן טאג — האסט ניט קיין מאן, קיין
קינדער, לויפטס ארום שפאצירען. וואס האסטו פערדינט?
זוה האט געשוויגען. זי האט ניט געוואלט דערצעהלען
וועגען איהרע קאפוטאלען, כדי דער מאן זאל ניט בעקומען

צו זיי קיין השק. יענער האט שוין איהר דריי געקלערט
וועגן א נייער קאפאטע, וואָרום מיט דער אלטער איז איהם
שווער געווען צו שפילען די ראלע פֿין אַ פֿינגער בעל-הבית.
— אַ פֿריצטע פֿונטו — האָט ער ווייטער גערעדט —
קיפסט זיך פֿייער. וואָס וועט זיין מיט אַט דער העלפֿט, ווער
וועט זי נעהמען?

— פֿוועל פֿערקויפֿען — האָט הוי קורץ געענטפֿערט
אין איז אַרויסגענומען פֿינים שטוב מיטן האַלפֿען פֿייער
אין די הענד. וואָהן? זי איז שוין איבערגעווען כמעט או-
מעטום. דערמאָנדיג זיך די געשעהעניסען פֿינים נעכטגען
טאָג, איז איהר צוליב דער מעשה מיט פֿראַנקען איינגע-
פֿאלען אַגעדאָנק וועגען דער פֿאָסט. אַמת, פֿאָן הוישאַנסטקייט-
ווייט פֿלעגט טאָקן דעם ווייב אויף הוצאות געבען זעהר צעמזום
אין קיין הוצות פֿלעגט ער קיינמאל ניט צאָהלען, פֿונדעסט-
וועגען ווען עס פֿלעגט זיך פֿי איהם טרעפֿען אַקערבעל,
דער הויפט ווען אַ פֿויערטע פֿלעגט שיקען אַ פֿיסעל געלד צו
איהר מאָן אין פֿאַלק אַרען, פֿלעגט דער פֿאָסטמייסטער ניט
זשאַלעווען אויף שטוב-הוצאות אין פֿאַר אַלציינג אַהאלען
במוזנים. אַפֿיסעל האָט הוי מורא געהאט מהמת דעם נעכ-
טיגען צופֿאַל מיט פֿראַנקען, נאָר זי האָט זיך ווידער גע-
טראַכט, אז פֿראַנקען אין פֿאָסט, וואו ס'איז דאָ פֿאָן הוישאַנסטקייט-
ווייט, איז גאָר ניט דאָס, וואָס פֿראַנקען אויפֿן וועג קיין
פֿולאווע. זי איז אַוועק צום פֿאָסט.

די פֿאָסט אין קאָזימעזש איז געשטאָנען אויף אַ
הויף בערגעל, אַ פֿינים צוליב דעם, כדי דעם פֿאָן הוישאַנסטקייט-
ווייטשעס פֿונדע פֿערדלעך, ווען מוועט זי איינשאַפֿען אין
אָעקסטראַ פֿאָשטטאווע פֿרויטשקע, זאָלען זיי קענען מיט
אַמאל אַהויבען לויפֿען גאלאָפֿ אין וויינען דעם פֿאָסטזשור,
אז זיי זענען גאָר ניט אַווינע נבלות, זיי זיי זעהען אויס.
נאָך אינטערן באַרג האָט הוי דערדערט, ווי דער פֿאָסט-
מייסטער שרייט מיט אַ בויז קול און שיט אויף עמיצען שווע-
בעל אין פֿעך. אין אַזאַ מינוט קומען מיטן יעסיאָטר איז
געווען אַפֿיסעל געפֿעהרליך, אַבער ווידער צוריק אַוועקגעהן
מיט גאָר ניט אין אַפֿילו ניט געזאָהר ווערען, וואָס איז די
מעשה, האָט זיך איהר אויף ניט געזאָלט. דערדערט האָט זי
זיך אַריינגעריקט אין די קוסטעס אין אַנגעהויבען געהן פֿאַמע-

ל'ך בארג ארויף, אזוי אז מען זאל זי פֿין הינטער די קיס-טעם ניט זעהען. וואָס געהענטער זי איז צוגעקומען, האָט זי אַלין מעהר פֿערשטאנען, וואָס דאָ טוט זיך.

— אין קייטען וועל איך דיך פֿערקאווען — האָט חושאָנ-סטקעוויטש אויף עמיצען געשרייען — וואו האָסטו צו? ברויעף אהינגעטאָן, גנב? וואָס איז עפּים דער ברויעף צעריסען? וואו ביזטו געווען ביז אינדערפֿריה? דו מיינסט אפּשר, הולטיי איינער, אז איך וועל אָבקומען פֿאר דייע פּאָדלע מעשים? וועסט ביי מיר פֿוילען אין טורמע, די ליכטיגע וועלט וועסטו ניט דערלעבען צו זעהען, וועסט פֿוילען, דו הונט...

נאָך די ווערטער האָבען זיך דערהערט הייליגע פּעטיש, נאָכדעם אַשרעקליכער ברום, אַגערויזש, ווי עמיצער זאל זיך ראנגלען, נאָכדעם האָט עפּים האָסטויג אַשפרונג געטאָן ברעכענדיג די קוסטעס, אין עפּים אַמענש איז פֿארבייגע-לאָפֿען ניט ווייט פֿון הוהין. דאָס איז געווען פֿראַנצק, וועלכער איז אַנטלאָפֿען פֿאר'ן פּאָסטמיסטער. דאָס ווייבעל האָט דער-שראָקען אַגעשרי: געטאָן אין גענומען זיך לויפֿען אַנטקע-גען, ארויף באַרג.

— אזא גנב! — האָט חושאָנסטקעוויטש געשרייען סאָ-פענדיג אין בלייבענדיג שטעהען געבען הוהין — איך וועל איהם נאָך ווייזען, דעם ליידאָק!

— וואָס האָט ער דען גע'גנב'ט? — האָט חוה דער-שראָקען געפֿרעגט.

— ער האָט פֿעגנב'ט די פּאָסט, אייניגע ברויעף האָט ער געעפֿענט, די אַנדערע פֿערלוייען אָדער צעריסען. אַ, איך וועל איהם דאָס נישט שענקען, נון, כּוועל איהם ווייזען — האָט חושאָנסטקעוויטש געשרייען, קלאַפּענדיג מיט'ן ישטע-קען אין דער ערד. — יענדושו! געה אין שטאָט אַריין און קויף מיר אַליווער פּאפּיר, כּוועל תּיכף שרייבען אַראַפּאָרט. בשעת יענדושו! איז געלאָפֿען נאָך פּאפּיר און דער ברויך האָט זיך פֿערשלאָסען אין קאַנצלאַרע, פּדי צופֿע-קלערען דעם ראַפּאָרט, איז חוה אַריין אין קיך. דעם פּאָסט-מיסטער'ס ווייב, אַדערשראָקענע פֿון דער גאַנצער מעשה, האָט פֿון אַפּאָנג נאָר ניט געקענט רעדען פֿון אַנדערע זאַכען, נאָר ביסלעכווייז האָט זי זיך פֿאָרט פֿעראַינטערעסירט מיט'ן יעסיאָטר.

— כוואָלט איהם געקויפֿט — האָט זי געזאָגט — ווען מינער וואָלט מיר געגעבן געלד. נאָר כווייַס ניט, יענער לידאַק האָט בעראַפּעוועט די פּאַסט, אפֿשר איז פֿאַר אונז אויף דאָרט געווען עפּיס געלד...

— ער האָט בעראַפּעוועט — האָט זי געטרייסט — וועט ער געהן אין טורמע. נו, אַ קלאַפּאַט איז דאָס, אָבער וואָס זענט איהר דען שולדיג?

— וויפֿעל פֿונט ווענט דאָס שטיק?
— פֿינף אין צוואַנציג, אָדער אפֿשר אַפּיטעל מערה. כוועל טייערער ניט געהמען.

פלוצלינג האָט די טיר זיך געעפֿענט אין חושאַנסקע-וויטש איז אַרײַן.

— שמחאווא, האָסט צייט?

— וואָס איז?

— דער פּרייַז פֿון אישטשאַנזשע האָט מיר נעכטען געשריבֿען, אז תּיכּף ווי ס'וועט איהם אַנקומען אַ ברויעף, זאָל איך איהם אַפּערשיקען צו איהם. יענער פּאַלוואַן איז ערשט געקומען היינט אינדערפֿריה, כּדאַב איהם שוין גע-געבן דעם וועג. אפֿשר וואָלטו געקענט אָבטראַגען דעם ברויעף קיין אישטשאַנזשע? מ'וועט דיר בעצאָהלען.

— אז דער פּרייַז הייסט, געה איך פּאַלד — האָט זי געענטפֿערט אין לאַזערדיג דעם פֿיש אין קיך איז זי אַרויס פֿיניט הויף.

אפּנים, אין דעם ספֿר, וואו עס שטעהט פֿערשריבֿען, וואָס ס'איז הוהן בעשערט אין איהר לעבן, האָט זיך אָנגעהויבֿען אַנייער בלאַט. ערשט נעכטען האָט זי מקנאָגע-ווען פֿראַגען פֿאַר זיין גליק, היינט געהט זי אליין מיט אַ ברויעף קיין אישטשאַנזשע. אַמת, מיט אישטשאַנזשע איז פֿראַגען ניט געווען צופֿרידען, וואָרום מען צאָהלט דאָרט מיט גרויפֿען אָפּער ערשטענס איז גרויפֿען פֿאַר הוהן אויף ניט געווען אַזאַ סחורה, וואָס מען דאַרף זיך מיט איהר וואַרפֿען, אין ווידער קען דאָך זיין געמאַלט, אז מאַרגען וועט דער פּאַסטמיסטער זי שיקען קיין פּאַלאַניוקע, וואו מען צאָהלט אַרויפֿעל. פֿראַגען איז דאָך געוואָרען אויס ברויעף-טראַגערי, זי דאַרף זעהען נאָר נושאַ תּן זיין בײַם פּאַן חושאַנסקעוויטש. אַזוי טראַכטענדיג, האָט זיך הוה פֿרעהליך צעלאַכט,

אקוראט ווי ס'האט פאר איהר א פליין געטאן א גרויסער, ליכטיגער געדאנק. וואס דאס איז געווען פאר א געדאנק, ווען לען מיר געוואהר ווערען שפעטער, דערוויילע מוזען מיר אב-געבען דעם גערעכט דעם אישטשאנזשער פריין, אז ער האט פארין ברעף בעצאהלט זעהר ליטיש. ער האט געהויסען געבען הדין א האלבען טאפ ארבעט, אקווארט מעהל, א פאר צעהנדליג מעהרען, אין ווי א גויסער מבין אויף שעהנקייט, האט ער זי אפילו א גלעט געטאן מיט לעבשאפט אינטערין גאמבע אין האט געזאגט:

— כוועל בעמען דעם פאן חושאנסטקעוויטש, ער זאל מיר שטענדיג שיקען ברעף נאך דורך דיר. הוה האט זוף שטיל אנויג געטאן און איז ארויס-געגאנגען. דעם טאג איז איהרע קינדער אויף געווען בעשערט א גויסע וועטשערע.

זי איז שוין געקומען צוריק אין פאסט גריין מיטן צעטעל, און כושאנסטקעוויטש האט נאך אליין געהארעוועט איבער די האפארמען. איין מעלדונג, וואו ער האט גע-שריבען צו זיין נאטשאלסטווע, אז דער פאטשטאליאן האט פערלירען אין וועג צוויי זאקאונע ברעף, איז איהם אג-געקומען בערף ניט שווער; נאך מיט דער צווייטער מעל-דונג, וואו ער האט געשריבען צום גאלאווע זינעם א בלו-טיגען שונא, אז יענער זאל הייסען ארעסטירען פראנעקין, האט ער זוף געמאטערט שוין אלאנגע צייט. ער האט גע-שריבען, געמעקט, געביטען די ווערטער, און ס'האט איהם געקאסט ניט וועניג מיה, ביז ער האט אויסגעארבייט אזא דאקומענט, וועלכער זאל פאסען אי צו זיין אייגענעם אג-זעהען, אי צו דער וויכטיגקייט פון דעם ענין.

— פראנעקין האב איך אפגעזאגט פון שטעל — האט ער געזאגט פערטראכט, אבטרויסלענדיג דעם טינט פון דער פלען — ווען דו וואלט געטריי געדינט, וואלט איך דיר אנגעשטעלט אויף זיין ארט.

דאס ווייבעל האט זוף פערטויגט אין איהרע ליפען האבען שטיל געשעפטשעט אדאנק, אין דער מינוט איז אריינגעקומען די דינסט .

— דער פריין וועט עסען דעם יעטיאטר קאלטערדייט? — האט זי געפרעגט.

— יא, ליהאב גאָר פֿערגעסען — האָט כּוּשאַנסטקוועוויטש אויסגעשרייען — וויפֿיעל זשע קומט דיר פֿאַר דעם יעסיאַטר? — אַקלויניגקייט — האָט זי געענטפֿערט.

— נוי טאָ קים נאָך די פֿרױען.
אויף אזא אופן איז הוה רובין דעם 13-טען יולי 18** יאָהר אָפֿיציעל בעשטימט געוואָרען פֿאַר אַ פֿרױען-טרעגערין אין קאוּמעזש אין אין דער סביבֿה, מיט דעם רעכט צו פֿאַ- נאָדערטרעגן איינפֿאַכע און זאַקאָניע קאַרעספּאַנדענץ, פֿאַר דעם געצאָהלט, וואָס עמיצער וועט בעוויליגען צו געבען. דער קלאַנג וועגען דעם האָט זיך שנעל צעשפּרײט איבער קאָ- וועזש אין איז אָנגעקומען אין מאַניסטראַט אַרײַן אין איין צײַט מיט דעם ראַפּאָרט.

— געהערט אַנייעס — האָט אויסגעשרייען דעם גאַלאַ- וואָס ווייב, אַרינלויפֿענדיג אין קאַנצלאַריע צום מאַן — פֿראַ- נעקן האָט כּוּשאַנסטקוועוויטש אַרויסגעטריבען אין די פֿע- שטוינקענע שמהאַוואַ האָט ער בעשטימט אויף זײַן אָרט.

— אָט האָב איך טאַקו אַקאַרשט בעקומען פֿון איהם אַראַפּאַרט וועגען פֿראַנעקס גנבֿה, ער פֿערלאַנגט, איך זאָל איהם אַרייַנזעצן אין טורמע.

— וועסט זײַן אַ שוטה, אויב דו וועסט אזוי טון. גע- דענקסט דען ניט, ווי די כּוּשאַנסטקוועוויטשעס האָבען אָנ- גערעדט אויף דיר רבֿילות פֿײַם נאַטאַריזם? דו גלויבסט טאַקן באַמת, אַז פֿראַנעק איז דער גנבֿ? און די יודענע האָט מיר ערשט נעכטען געהאַט די העזע צו פֿרענגען אַ העלפֿט יעסיאַטר, וואָס די קאַסירקע האָט איהם פֿריהער פֿע- שפּיגען אין אוועקגעוואָרפֿען. אזא הוצפֿה. איפֿריגענס, טהו ווי דו ווילסט, איך האָב פֿראַנעקן שוין געדונגען פֿאַר אַ סטרוזש.

— ער איז דאָך אַבער פֿאַרט אַגנבֿ — האָט דער גאַ- לאַוואַ געײַענהײַט.

— פֿײַ אינו וועט ער ניט זײַן — אין זײַן דעם מױזן מיר דאָך ווייזען, ווער עלטער איז.

דער גאַלאַוואַ האָט טאַקו ווירקליך בעוווּנען, ווער על- טער איז. אַרעסטירען פֿראַנעקן האָט ער זיך אָבגעוואַנט אין האָט איהם נאָך צוגענומען פֿאַר אַ שומר אין מאַניסטראַט. פֿראַנעק איז קײַנמאַל ניט געווען פֿון די לײַט, וועלכע

לאזען זיך אזוי ליכט אנטרעטען אויף א פנים, פארט נאך איצט, ווען עס האט איהם אונטערגעהאלטען אזא שטארקע האנד, ווי דעם גאלאזואס, אדער, גיכער, דעם גאלאזואס ווייב'ס. אין אזוי ווי ער האט אהין דעם נאך געוואוסט א סוף סודות וועגען די מיאסי' פארנדרקעס אין פאסט, איז ער געווען זיכער, אז כוואנסטקעוויטש וועט איהם גיט רודפן זעהר שטארק, כדי אליין גיט אריינצופאלען אין קלעם. דע- ריבער האט ער גיט נאר בעשלאסען צו האלטען זיך ריהוג אין פאסט, נאר אויף נוקם זיין זיך און דער יודענע, וועלכע האט פערנומען זיין שטעל און וועלכע ער האט הישר געווען, אז זי האט דאס איבערגעגעבען דעם פאסטמיסטער, ווי ער האט אריינגעשאפט אין קרעטשמע די בריעה.

דעם אמת מוז מען זאגן, אז פראגעקס טענות, פאר וואס ער האט אזוי פיינט די יודענע, זענען געווען די זעל- ביגע טענות, וואס מען הערט זיי זעהר אפט אין געזעל- שאפטליכען לעבען, אקוראט ווי ער האט זיי ארויסגענומען פון די געלערענטע ווערק, וועלכע ווערען ארויסגעגעבען, כדי צו מאכען די יודען להרוג ולאבד. דאס ליכט פון אמת דריינט אמאל אריין מיט זיינע שטראהלען ביי און די טיפסטע ישי- טען פון דער געזעלשאפט. א סימן פראגעק, וועלכער האט קיינמאל גיט געלויבעט קיין יודען-פיינדליכע ווערק און וועל- כער האט פונדעסטוועגען געפיהלט אין זיך די בענייטערונג און דעם מיט צו מלהמה האלטען מיט די יודען.

— א פפדה די סלויזשבע — פלעגט ער זאגען צו זיין הבר, דעם צווייטען סטרוזש פון מאגיסטראט — א מענשט ווערט גיט פערפאלען, גיט דא איז דארטען, ארבייט וועט ער קריגען. אבער אזא פאלע יודענע זאל אויסרייסען דאס שטיקעל ברויט פוינס מויל, דאס איז א חרפה פאר גאט און א בויון פאר ליטען.

— ער וועט זי דען האלטען?

— יאדאי, ער איז פאר א קלוידעל גרייט צו געהן אין פייער, אין פאר א יודען ווערט ער די פפדה. און איהר מיינט אפשר, סוועט איהם עפויס דערפון גיט בלייבען? אויף פלעג מיר האבען מיין שכל ביי זיך, וואס אויף האב פערדינט, דאס איז געווען מיינס; אין זי וועט מווען מוילען מיט איהם יעדען גראשען. ער פילט, אז אויף האב ביי איהם בענגנטיש

די פאסט, דאס וויל ער פֿין מיר פֿטור ווערען, וואָרום איך
 בין געווען אנגעהרליכער מאַן. אַ לייטלישער, כּיחָב מיר גע-
 מאַן מינים.

— אַודאי.

— אי, די יודען די יודען. סױאַקסט דיר אויס אַ הונד, וואו
 דו האַסט איהם ניט פֿערווהט; האַלסט שוין, האַלט זיך, מוט
 די צוהן, ניין, ער וועט עס דיר אויסרייסען פֿונים מויל.
 מוואַלט געדארפט צונויפֿטרײַבען אַט די שרצים און זיי
 אלע דערטרנקען אין דער ווייכסעל.

— אַמת.

— ביי אינוער איינעם ווערט פֿון ברויט שטיין, ביי
 זיי ווערט פֿין זאמד אַ קײלעשט. וואו דו גיסט זיך אַרהר,
 שטעלט דיר דער יוד אינטער אַ פֿוס.

— וואָס אַמת, איז אַמת!

— איך וועל דאָס דער ווערעמדיגער יודענע ניט שענקען,
 איך וועל זי פֿערטריבען פֿון מיין וועג.

ניט קוקענדיג אויף אַט דער פֿערהמערי, האַט זיך
 הוה פֿינדעסטוועגען רודיג פֿאַנאָדערעטראַגען די בריעף;
 דעם מסחר האַט זי אויף ניט אָפּגעלאָזט, און אויף אזא
 אויפֿן פֿלעגט זי פֿערדיגען ביז פֿופֿציג קאָפּיקעס אַ מאַן. הגם
 קיין פֿאַלאַנווקע, וואו פֿראַנעק האַט געזאָגט, אז מיין גיט
 אַרובֿעל, איז קיין בריעף נאָך ניט געווען, פֿינדעסטוועגען
 איז אין דער צייט בכלל אָנגעקומען בריעף מעהר זיי געוועהנט
 לויף, און הוה פֿלעגט פֿערשטעהן, ווי אויסצונוועגן די באַ-
 רעמדערציגקייט פֿון די אַירעסאמען: גרויפֿען, אַרבעט, קאַר-
 טאָפֿעל, מעהל, אלטע קליידער, מזומנע גראַשען פֿלעגען
 זיך צו איהר שיטען פֿון אלע זיטען. דער בעסטער בעווייז
 זענען געווען די פֿעטע פֿנימלעך פֿון די קינדער, וועלכע
 פֿלעגען איצט בעקומען צוויי מאַל אין טאָג געקעכטס, און
 דאָס קלוינגע זעקעלע, וואָס הוה האַט געטראַגען אויף דער
 ברוסט הינטערין קאָפֿטעל. אין דעם זעקעלע איז געלעגען
 אָפּגעשפּאַרטע צעהן רובֿעל — אַניאָהויב פֿין דער סומע, פֿאַר
 וועלכע הוה האַט געוואַלט קויפֿען אויף יום-טובֿ מלבושים
 זיך אין דעם מאַן און די קינדער. יא, דעם מאַן אויף: זי
 האַט בעשלאָסען צו מאַכען איהם אַ קאָפּאָטע, און דאָס איז

געווען דער בעסטער סימן, אז די געשעפטען געהען איהר אויסגעצויכענט.

אין וואס מעהר ס'איז געוואקסען הוה'ס גליק, איז פראגען געגאנגען אלע מאל ערגער. איינמאל האט מען בעמערקט, אז עס פעהלען אינים פופעט צוויי זילבערנע לע-פעל. דעם גאלאוו'ס ווייב וואלט אפשר געפונען אנאנד-דערן וועמען הוישר צו זיין, דער גאלאוו'ס האט אפער די גאנצע צייט ניט ליעב געהאט דעם נייעם סטרוזש, האט ער איהם איצט תיכף אפגעזאגט פון זיין שטעל. פראגעק האט געפרובט שווערען זיך אין אבליזקענען שטיין און ביזן - דער בעצמטער האט זיך ניט געלאזט איינבעטען.

— דאס איז די פארשידענע יודענע שולדיג אין אלדרינג — האט דער געוועזענער פרייע-טרענער געזאגט צו זיין הבר, פערלאזענדיג דעם מאגיסטראט. — ביז זי האט זיך ניט אריינגעמישט, האט מיר יעדערער געהאלטען פאר אנגעהרליכען מענשען.

מיט דעם געדאנק איז ער אוועק אין שענק אריין. דארט האט מען איהם עפויס פלוצלינג אנגעהויבען געבען אסך אויף בארג פונקט פון דעם טאג אן, זינט עס זענען ניט געווארען די לעפעל. ער האט אויסגעטרונקען עטליכע גלעזלעך ברא-פען כדי צו פערטרענען די מרה-שדורה, און נאכדעם האט ער זיך מיט א ביטער געוויזן אנגעהויבען קלאגען פאר ישראל'ן אויף זיין שלעכט מזל און אויף זיין.

— וואס איז זי שולדיג? — האט די שענקערין זיך אריינגעמישט. — זי האט דיר דען געטאן עפויס ארעה?

— וואס האט זי זיך אריינגעזעצט אין וועגעלע מיטן יעמיאטר, הא? — האט פראגעק געפאלבעט — אויף האב זיך מיט איהר געווישעט, קריכט זי אריין. איז שוין גאר ניט גע-ווען קיין פערד, נאר א צאפ. אויף וועל זי דערווערנען... אין אז אויף וועל זי ניט דערווערנען, וועט זי שטארבען פאר הינגער.

— האב קיין דאגה ניט, ס'וועט איהר ניט שאדען גאר ניט — האט געענטפערט די שענקערין מיט רוגה — איצט קען זי שוין לעפען א טאג. זי איז אקארשט דא געווען, זי האט היינט א פרייע קיין פאלאנווקע.

— קיין פאלאנווקע? — האט פראגעק אנגשריי געטאן

מיט אויסגעשטעלטע אויגען — דאָס איז מיין רובעל. איך וועל אליין אַבטראַגען מיין פּרויז דעם ברויעף. קיין פּאַלאַטווקע! ווי משונע איז ער אַרויס פֿון דער קרעטשמע אין וואַקלענדיג זיך אוועק הינטערין שמעטל.

דעם טאָג האָט טאקי חוה געדאַרפֿט אַבטראַגען אַ זאקאָנע ברויעף קיין פּאַלאַטווקע. אזוי ווי זי האָט זיך שטאַרק געוואַלט אויספֿינגען פֿאַר דעם הויף, וואוּ מען צאָהלט דעם שליח מיט אזא ברויטער האַנד, האָט זי פֿעשלאָסען זיך אויספּוצען שענער ווי געוועהנליך. אין דער אייגענער צייט, ווען פֿראַנק איז אַרויסגעלאָפֿען פֿון דער קרעטשמע, איז זי געקומען אַהיים זיך איבערשין. זי האָט זיך ריין אַרומגע־וואַשען, אָנגעטאָן אַ ניי־קליידעל אין נײַע שיך, אויפֿן קאָפּ אַ קלאָר־ווייסען טשעפּעק אין אַ העל־בלאַהע פֿאַטשיוילע, אין אַ פֿרישע, אַרײַנע, האָט זי אויסגעזעהען אזוי שעהן, אז מ'האָט שוין געקענט פֿערגעסען אָן איהר פֿראַצע אין רעדען פֿון איהר שענקייט. צופֿרידען מיט זיך, שיינענדיג פֿאַר האַפֿטונג צו פֿעקומען אַ פֿעדרינסטעל, האָט זי ציקושט די קינדער אין איז אוועק.

ביים וועג וועג קיין פּאַלאַטווקע ציהען זיך פֿון איין זייט הויכע פֿערג פּעוואַקסען מיט קוסטעס, פֿון דער אַנדערער זייט שלענגעלט זיך די וויכסעל. אין איין אָרט נעהמט זיך דער וועג פֿאַר אַרויף און לאָזט זיך אַראָב אין אַ קליינעם טאָל. אַרײַנקומענדיג אין דעם טאָל, האָט חוה דערוועהן עמיצען ליגען נעפען וועג. דער אלטער שונעל, דאָס אָבגעריבענע לעדערנע היטעל, די שפּורען פֿון ליגען אין בלאַטע — דאָס אלעס האָט איהר דערמאָנט אָן פֿראַנקען. אפֿשר איז דאָס ער — אזי איהר דורכגעלאָפֿען אַ געדאַנק. פֿינדעסטוועגען, אינ-מיטען העלען טאָג וועט ער זי ניט טשעפּען. צוגעהענדיג נע-הענטער עטליכע טריט, האָט זי שוין דערוועהן, אז דאָס איז ווירקליך געווען דער שייגען, וואָס האָט פֿריהער פֿע-רנמען איהר איצטיגע שמעל. אַדערשראָקענע האָט זי זיך געוואַלט נעמען אָן אַ זייט, ער האָט זי שוין אָבער, קענטיג, דערוועהן, וואָרום ער האָט זיך אויפֿגעהויבען אין גענומען געהן איהר אַנטקעגען. דער שרעק האָט ווהין פֿערקלעמט דאָס האַרץ, ס'איז אָבער בײַ איהר געבליבען ניט אַנטלויפֿען.

- וואדוין איז? - האָט פֿראַגעק געפֿרעגט מיט אַהוי-
זעריגען קול.
- קיין פּאָלאַטווקע - האָט די יודענע אַדערציטערטע
געענטפֿערט.
- נאָך וואָס?
- מיט אַ ברויעף.
- גיב תּיפּף אַהער.
- וואָס הויסט? - האָט זי געשרייען - ס׳איז דען צו

דיר?

- גיב אַהער! - האָט ער אַ ברומ געטאָן, אַנכאַפעני-
דיג זי ביים האַלד.

הוה האָט זיך אַרום געטאָן, ער האָט זי שטאַרקער
צונויפֿגעדריקט, נאָכדעם האָט ער איהר עטליכע מאָל דער-
לאַנגט אין שליוף אַרײַן מיט אַזא ווילדען פעם, אַז זי איז
באַלד אימגעפֿאַליען. ער האָט איהר צערײַסען דאָס קלייד
אויף דער ברויט און האָט געפֿונען דעם ברויעף און...
דאָס זעקעל.

אַז פֿראַגעק האָט ניש פֿרעה געהאַט צו טויטען הוהן
און צו בעראַפֿעווען זי, קען דאָלט זיך, קיין ספֿק ניש זײַן.
זײַן פֿלאַן, וואָס ער האָט אַרומגעקלערט פֿון אַנפֿאַנג איז גע-
ווען נאָר אַנפֿאַנדערער. אימגערויכט פֿאַר זיך אליין, איז ער
געוואָרען אַמאָדער און אַרויפֿער, וואָרום אין גרויס פעם
האָט ער איהר געגעבען צו שווערע קלעפּ אין האָט צוגענומען
דאָס געלד. אין געמוינט האָט ער נאָר געהמען נקמה. וואָרום
ארויסכײַפֿענדיג דעם ברויעף, האָט ער תּיפּף גענומען לײַפֿען
קיין פּאָלאַטווקע. ערשט הונטערין דאָרף איז ער געקומען
צו זיך און האָט זיך בעטראַכט, אַז אַזא שליוות איז פֿאַר
איהם אַ סכּנה. ער האָט זיך אימגעקעהרט, אַראָב פֿונעם ברוי-
טען וועג, אײַף וועלכען זײַן קרבּן איז געבליבען לײַגען, און
איז פֿערשוואַנדען אין די קוסטעס.

די האַלב־טײַטש, פֿעריהלטישע הוה האָט דערווילע
איימוסט געוואַרט אויף צוײַצענס הילף. ערשט אין אַשעה
אַרום האָט זי בעמערקט דער קעב, וואָס איז געפֿאַהרען קיין
קאָמיטש, און אזוי ווי ער האָט דערשפּורט, אַז זי לעבט נאָך,
האָט ער זי אַרײַנגענומען אין וואָגען און געבראַכט אַהײַם.
סײַגען ניש געלאָפֿען קיין שלוחים אין אַלע זײַטען, סײַצ-

נען ניט געקומען קיין דאקטוירים צו ראטעווען די קראנקע, נאר פֿיער קינדער האבען אימוסט געווינט אין געשרייען, מונטערענדיג די מוטער, אין דער הוסטענדיגער מאן האט אומ-זיסט געפארעט זיך ארום זיין ווייב. די טרויער: גע בשורה איז שפעטער אנגעקומען צו דער אלטער וולאסטאוו: צקא. יענע איז געקומען צו לויפען אין האט געבראכט מיט זיך א פֿעלד-שער. דער פֿעלדשער האט איהר געשמעלט פֿיאוקעס צום פֿערוואנדעטען קאפ, פֿיין זיי איז דאכט זיך געווארען אבי-סגל בעסער, נאר די קראנקע איז אלץ געלעגען אין שטארקען פֿיבער, עמיצען אַבגעשטויסען פֿון זיך, געכאפט זיך פֿאר דער ברוסט, געשריגען עפֿים וועגען אַזעקעלע. דאס זעקעלע איז אָבער, צום אימגליק, שוין ניט געווען. ס׳איז ניט גע-ווען קיין געלד, האט מען ניט געקענט זי ראטעווען! אמת, ביז דער קאסירקע האט מען אַבגענומען דאס, וואָס ס׳איז געקומען פֿאר אַ האלבען יעסיאטר, עס האט אָבער קיים גע-קלעקט אויף צו קויפען קארטאפֿליעס פֿאר די קינדער אין אויף צו פֿערלענגערען די גיססה פֿיין דער מוטער.

הוה האט זיך נאָך געמושעט צוויי טעג אין איז געשטארבען. זי האט אפֿילו ניט אויסגעוואַנט פֿאַרן טויט, אז פֿראַנקע האט ביי איהר אַבגענומען צעהן דיפֿעל אין אז דריי איז זי שולדיג געפֿליבען דער אלטער וולאסטאוו: צקא.

— אַרײַמע הוה! פֿאַר דעם חטא, וואָס די האַסט גע-וואַלט אַרבייטען אין מיין לאַנד אין האַדעווען דינע קינדער מיט זיין ברויט— ביזן אויף דיר מוהל.

פֿין בייל ש אלגין.

וואלדימיר קארלענקא דער וואלד רושט.

I

דער וואלד האָט גערוישט . . .

אין דעם דאָזיגען וואלד איז שטענדיג געשטאנען א גערויש - אַ גלייכער, אַנאָיסגעצויגענער, ווי דער אָפּקלאַנג פֿון אַ ווייטען גלאַק, אַ רודהונער, אַ סמוטנער, ווי אַ שטילעם ליעד אָהן ווערטער, ווי אַנאָנקלאַרע ערניערונג פֿון דער פֿערגאַנג-גענהייט. אין איהם איז שטענדיג געשטאנען אַ גערויש, וואָס רום דאָס איז געווען אַנאַלטיע, פֿינסטערער סאָסנע-וואלד, צו וועלכען די זעג אין די האַק פֿון וואלד-הענדלער האָט זיך נאָך ניט צוגערוהרט. די הויכע הונדערט-יאָרהיגע סאָס-נעס מיט רושע מעכטיגע שטאַמען זענען געשטאנען ווי אַ ברונזע מהנה שטייף געשלאָסען די גרינע קעפּ אין דער הויף. אונטען איז געווען שטיל, סיהאָט געשמעקט מיט פֿעך; דורך דעם דעק פֿון סאָסנע-נאַרלען, מיט וועלכע די ערד איז געווען בעשטאָמען, האָבען זיך אַדורכגעשלאָגען העלע פּאַפּ-פּאַראַטניקעס, וועלכע האָבען זיך פּרעכטיג פֿונאַנדערנגעשפּרייט מיט וואַנדערליך-שענע פּרענדז, אין געשטאַנען אונבעוועגליך, ניט אַ ריהר-טונענדיג מיט אַ פּלאַט. אין די פֿייכטע ווינקעלעך האָבען זיך גרינע גראַזען געצויגען אַרויף מיט די הויכע שטענג-לעך; די ווייסע גרייפּעל-בלומלעך האָבען אָנגעבויען די שווע-רע קעפּליך, גלייך ווי אין שטילער ערמידונג. אין אויבען - האָט אָהן אַ שער אין אָהן אַ סוף געהוּזעט דער וואלד-גערויש ריכטיג ווי סמוטנע זיפּען פֿון דעם אלטען וואלד. אָבער איצט זענען די דאָזיגע זיפּען געוואָרען אלץ מיפּער און שטאַרקער. איך בין געפּאָהרען איבער אַ וואלד-שטענגעל. אין כאַטש דער הומעל איז מיר געווען פֿערשטעלט, נאָר לויט ווי דער וואלד האָט זיך געדונקעלט האָב איך דערפֿיהלט, אַז אַ שווערער וואַלקען הויבט זיך איבער איהם אויף. די צייט איז שוין ניט ועהר פֿריה געווען. דורך די שטאַ-מען פֿון די פּוימער האָט זיך נאָך וואַי ניט וואו דורכגערויסען אַ קרומער שטראַהל פֿון דעם וונפּערניגען, אָבער אין דער געדריכטעניס האָבען זיך שוין פֿינסטערע דעמערונג-שאַטעניס

צעשפרייט. אגנעוויטער האָט זיך געגרייט צו דער נאָכט.
 מ'האָט שוין בעדארפֿט אָבלעגען יעדען געדאנק וועגען
 יאָגד אויף היינט; עס איז שוין גלייכער געווען ערגיץ צו פֿער-
 קלייבען זיך ביזן געוויטער אויף אַ נאָכטלעגער. מיין פֿערד
 האָט זיך געקלאַפט מיט די קאָפּטעס איבער די ענטבלויזע
 וואַרצלען, געשנאָרפֿט, און אָנגעשטעלט די אויערן, צוהע-
 רענדיג זיך צו דעם הילכייג-קנאָקענדיגען וואַלד-עכט. ער האָט
 אליין אליין ברויטערע טרויט געמאכט צו דעם בעקאָנטען וואַלד-
 שטייבעל.

א הונד האָט אָנגעהויבען בילען. צווישען די שטאמען,
 וואָס זענען שייטערער געוואָרען, האָבען מיט ליים-געשמיר-
 טע ווענד אַ שייץ געטאָן. אַ בלוי שטרעמל הויף פֿלעכט זיך
 ארויף איבער דעם אַראָפּגעהאנגענעם גרינס. אַנאָיסגעקרימט
 שטייבעל מיט אַ צעפודעלטען דאָך האָט זיך צוגעטויליגט אינ-
 טער אַ וואַנט פֿון רויטע שטאמען. דאָס שטייבעל וואַקסט דיכט
 זיך אין דער ערד אריין, בשעת די שלאַנקע און שטאַלצע
 סאָסנעס שאַקלען הויף מיט זייערע קעפּ איבער איהם. אין
 מיטען פֿעלדעל צווישען די בויטער שטעהט אַ קופּקע יונגע
 דעמבעס, שטייף אָנגערוקט איינער צום צווייטען.

דאָ וואוינען די וואַלד-שומרים זאכאָר און מאַקסום,
 וואָס פֿלעגען מיט מיר געדן שטענדיג אויף צייגע, אַבער צייט
 ווי ס'שיינט, זענען זיי ביידע אין דער הויס ניטאָ, וואָרום קיי-
 נער געהט ניט אַרויס אויף דעם בילען פֿון דעם גרויסען הונט.
 נאָר דער אלטער זיידע מיטן פֿליכעוואַטען קאָפּ, און גרויע
 וואַנצען זיצט זיך אויפֿין פֿרויבע געבען שטוב, און פֿאַר-
 קעט זיך אַרום אַלאַפּטשע. די וואַנסען הענגען ביז דעם זיי-
 דען אַרונטער פּמעט ביזן סאַמע גארטעל. די אויגען קוקען
 טינקעל, גלייך דער זיידע וויל זיך עפּנס דערמאָנען אין קען ניט.
 — גוטען אָבענד, זיידע! פֿאַרהאָן עמיצער אין דער הויס?
 — עהע! — דרעהט דער זיידע מיטן קאָפּ. — ניטאָ, ניט
 זאכאָר, ניט מאַקסום. אַפֿילו מאַטער האָט זיך אוועקגעטלעפט
 אין וואַלד נאָך דער קוה... די קוה איז ערגיץ אוועק, עס קאָן
 נאָך זיין, אז בערען האָבען זי צערויסען. אָט אזוי איז דאָס...
 קיינער ניטאָ!

— ט, ס'מאָכט ניט אויס. אויף וועל מיט דיר אַפּיסעל
 זיצען, וועל וואַרמען.

— ווארט, ווארט, — שאַקעלט דער זיידע מיטן קאפּ, און ביז וואַנען איך בינד צו דעם פֿערה צו אַ צווייט פֿון אַ דעמפּע, קוקט ער זיך אין מיר אין מיט שוואַרצע, טריבע אַויגן. ס'האלט שוין שפּיל מיטן אלמען: די אַויגן זעהן ניט, און די הענט טרויסלען זיך.

— ווער-זשע ביזטו אַזוינער, בהוריל? — פֿרעגט ער, ווען איך זען מיר געבען איהם צו אױף דער פּרוּזבע. די דאָזיגע פֿראַגע הער איך יעדעס מאל, וואָס איך קום אַהער.

— עהע, איצט ווייס איך שוין, איך ווייס, זאָגט דער אלטער, ווייטער נעמענדיג זיך פֿאר די לאַפּטשע. — אָט איז אַנאַלטער קאָפּ. — איז גלייך ווי אַ זיפּ — פֿערהאלט אין זיך גאָר נישט. די וואָס זענען שוין לאַנג געשטאַרבען, יענע גע-דענק איך, אױ, גערענק איך: אין נײַע מענשען פֿערגעס איך אליין... פֿערלעבט זיך אַביסעל אױף דער וועלט...

— עפּים לאַנג וואַינסטו שוין, זיידע, דאָ אין וואַלד? — עהע, לאַנג טאַקן: אַז דער פֿראַנצויז איז געקומען אין דעם צאָרס לאַנד, בין איך שוין דעמאלט געווען. — אַ פֿילע אַפּנים האָסטו אױף דיין לעבען געזעהן. מסתּמא פֿארהאן, וואָס צו דערצעהלען...

דער אלטער קוקט אױף מיר פֿערוואַנדערט. — וואָס-זשע האָב איך געזאָלט זעהן, בהוריל? דעם וואַלד האָב איך געזעהן... ער רוישט, דער וואַלד, רוישט טאָג און נאַכט, ווינטער רוישט ער און זומער... און אױף האָב, ווי יענער פּוים, אלעבען אַבגעלעבט אין וואַלד, און ניט געמערקט... אָט איז שוין צײַט אין קבר צוגעהן, און אז אױך הױב אַמאל אָן צו טראַכטען, בהוריל, קען איך אליין ניט בענעהמען, צי האָב איך געלעבט אױף דער וועלט, צי ניט... עהע, אָט וואָס! אַפּשר גאָר ניט געלעבט...

דער פּרעג פֿון דעם פֿינסטערען וואַלקען האָט זיך אַרויסגערוקט פֿון הינטער די געדיכטע פּויםער-קעפּ אַרבער דעם וואַלד-פֿעלדעל; די צווייגען פֿון די סאַסנעס, וואָס האָבען פֿערישלאַסען דאָס פֿעלדעל, האָבען זיך פֿון דעם ווינט אַנגערויבען שאַקלען, און דער וואַלד-גערויש האָט זיך אַדורכ-געטראָגען מיט אַ טיפּען פֿערישטאַרקטען אַקאָרד. דער זיידע האָט אױפֿגערויבען דעם קאָפּ, און זיך צוגעהערט.

— א בורע קומט, — האָט ער געזאָגט אין אַרנע אַרום.
— אָט דאָס-אָ ווייס איך. אַי אַי, וועט עס זיך די בורע צע-
שרייען ביי דער נאַכט, סאָסנעס וועט זי ברעכען, מיט די
וואַרצלען איבערקעהרען!.. ס'וועט זיך דער בעל-דבר פֿון וואַלד
פֿאַנאָדערשפּילען... — האָט ער שטילער צוגעגעבען.

— פֿון וואַנען ווייסטו, זינדע?

— עהע, דאָס ווייס איך. איך ווייס גוט, ווי דער בויס
רעדט!.. דער בויס, בבורל, האָט אויף מזרא... אָט די אָסניע,
א פֿאַרפֿלוצטער בויס, פֿלוידערט עפּוּס אליק, — ס'איז אַפּילו
קנין ווינט ניטאָ, און זי טרױסעלט זיך. די סאָסנע אין וואַלד
שפּילט-קלינגט אין אַהעלען טאָג, אין ווי עס שטעהט נאָר
א ווינט אויף, אזוי הויבט זי אָן צו הידושיען און קרעכען.
דאָס איז נאָך גאָר נישט... די הער זיך אַקאַרשט איצט צו...
איך זעה כאַטש מיט די אויגען שלעכט, אָבער מיטן אויער
הער איך גוט. דער דעמב האָט אָנגעהויבען רוישיען, דעס
דעמב אויפֿן פֿעלדעל דיהרט שוין אָן... דאָס איז — אויף אַ בורע.
אין דראַמתיך, די קיפקע ניט הויכע צעקריממע דעמבעס,
וואָס זענען געשטאַנען אין מיטען פֿעלדעל בעשיצט מיט
דער הויכער וואַנט פֿון געדוכטען וואַלד, האָט אָנגעהויבען
שאַקלען מיט די שטאַרקע צווייגען, און פֿון זיי האָט זיך
אָוועקגעטראָגען אַ טויבער גערויש, וועלכען עס איז ליכט
געווען אינטערעזשירען פֿון דעם הילכניגען סאָסנע-קלאַנג.

— עהע! הערסטו, בבורל? — זאָגט דער זינדע מיט אַ
קינדליש-שעלמישיגען שמויכעל. איך ווייס שוין: האָט שוין אזוי
דעס דעמב אָנגעהירט, הייסט עס, דער בעל-דבר וועט
ביי נאַכט אַוועק, ברעכען וועט ער... אָבער ניין, ער וועט ניט
צעברעכען. אַ שטאַרקער בויס איז דער דעמב. דער בעל-
דבר אליין וועט איהם אַפּילו אויף ניט בריקען... אָט ווי!
— וואָס-זשע פֿאַר אַ בעל-דבר, זינדעניו? די זאָגסט דאָך
אליין: די בורע ברעכט.

דער זינדע האָט אַ שאַקעלגעטאָן דעם קאָפּ מיט אַ שעל-
מישיגען פּנים.

— עהע, איך ווייס דאָך דאָס!.. היינט, זאָגט מען,
זענען אַזעלכע מענשיגען אָנגעשטאַנען, וואָס גלויבען שוין
גאָר אין קנין זאָך ניט. אָט אזוי איז דאָך! אָבער אויף האָב
דאָך איהם געזעהען, אָט ווי אויך זעה דו, איצט, אין אַפּער

נאך בעסער, ווארום איצט זענען מיניע אייגען אלטע, אין דעמאלט זענען זיי יונגע געווען. אי, אי, נאך זיי געזעהן האבען מיניע אייגען אין דער יוגענד!

— ווי זשע האסטו איהם געזעהן, זייעניג, דערצעהל?

— אַט, אלץ איינס, ווי איצט: לכתחלה האָט די סאָם-

גען אַקעגנען געטאָן אין וואַלד... דאָ קלינגט זי, דאָ קרעכט-

צען הויפט זי אָן: אָ-אָף-כאָ-אַ... אָ-כאָ-אַ!-אין ווערט

שמיל, און דערנאָך ווייטער, דערנאָך-ווייטער, און אַפּטער,

און רחמנות-דיגער. עהע, וואָרום אַפּולע קעהרט ער זי, דער

בעל-דבר, אויס ביי דער נאכט. און דערנאָך האָט דער דעמב

ארעד געטאָן. אין קעגען אַפּענד, אלץ מעהר, און ביי נאכט

לאזט ער זיך מינקערן: לויפט איבער וואַלד, לאכט און וויינט,

דרעהט זיך, טאנצט, און אלץ אויף דעם דעמב וואַרפט ער

זיך, אלץ ארויסרייסען איהם ווילט זיך... אין אויף האָב איין

מאָל הערבסט-צייט אַקעגעטאָן אין פּענסטערל; אַט איז דאָס

איהם געווען ניט צום האַרצען: איז ער אינטערגעלאָפּען צום

פּענסטער, און טורראָף אין פּענסטער אַרײַן מיט אַ סאַסאָווען

צוקרימטען צוויי; ער האָט מיר שיער דעם גאַנצען פנים ניט

צעקאלעטשעט, אַ בײַזע נאכט אויף איהם; אַפּער אויף בין

אויף קיין נאר ניט-ליבן אַפּגעשפרונגען, עהע, ביהרל, אַט

סאַראַ פעסן ער איז...!

— ווי זשע ווייזט ער אויס?

— אויסווייזען ווייזט ער אויס אלץ איינס, ווי די אלטע

ווערבע, וואָס שטעהט אויפֿן זומפ. זעהר געראַטען. אי די

האַר-ווי די טרוקענע מאָך, וואָס וואַקסט אויס אויף בוימער,

און די באָרד-אויף. אין דער גאַז-ווי אַגעזונטער סוק, און

די מאָרדע אַצעראַצטע, פונקט מיט טרוקענעם מאָך פּעוואַק-

סען... טפּו סאַראַ מיאוסער! זאָל גאָט אויסווייזען אַפּילז

וועמען ניט איז אין איהם געראַטען צו זיין... ליבערען! אויף

האַב איהם אַ צווייטען מאָל טאַק געזעהן אויפֿן זומפ, נאָ-

הענט... ווילסט, טאָ קום ווייטער, וועסטו איהם שוין אליין

זעהן. געה ארויף דאַרטען, אויפֿן באַרג-מיט וואַלד איז

יענער באַרג בעוואַקסען-אין קריף ארויף אויפֿן סאַמע הוי-

לען בויס, אויפֿן שפיץ. אַט פֿון דאָרט קען מען איהם

אנאַנדערס מאָל דערזעהן: ער געהט ווי אַ ווייטער סלופ אַרײַ-

בערן וואַלד, דרעהט זיך אַווי אליין, פֿון באַרג אין טאַל אַראָב,

לויפט, לויפט, אין ווערט פֿערפֿאלען אין וואַלד. עהע... אין וואַלד געהט אדורף, דאָרטען פֿערדעקט ער מיט וויסען שניי דעם וועג זיינעם... גלויבסט ניט אַנאַלען מאַן, טאָ קים ווען אליין גיב אַ קוק.

ער האָט זיך פֿינאַדערגערעדט, דער אלטער. עס האָט זיך געדוכט, אז דאָס לעבנדונג, אינרוהיגע רעדען פֿון וואַלד אין דאָס געוויסער, וואָס איז געהאנגען אין דער לופטען, האָט פֿען אויפגעקומט דאָס אלטע בלוט. דער זינדע האָט גע-שאַקלט מיטן קאָפּ, געשמייכלט, געפֿינטעלט מיט די אָפּגעבלאקירטע אויגען.

נאָר פֿלוצלונג איז עפֿים אזוי ווי אַ שאַטען דורכגעלאַפֿען איבער זיין הויכען מיט קנייטשען צערונגעלעטען שטערען. ער האָט מיר אַ שטופּ געטאָן מיטן עלענבויגען אין מיט אַ געהוימנספֿילען אויסזעהן געזאָגט:

— צו וויסטו בהורל, וואָס איך וועל דיר זאָגען? דאָס איז געווען: דער בעל-דבר פֿון וואַלד — איז אַ מאַסיקניט פֿון אַ בריאה, דאָס איז אַמת. אַ קריסטליכען מענשען איז נאָר קיין נחת ניט צו זעהען אזאַ מאַסיקען פרעזע... נו, אָבער דעם אַמת דארף מען זאָגען: קיין שלעכטס טוט ער ניט... אַבסעל אַ שפּאט טון מיטן מענשען, וועט ער זיך יע, אָבער עפֿים פֿיין טון, הלילה — דאָס טרעפט זיך גיט.

— טאָ וויזשע איז דאָס, זינדע, די האָסט דאָך אליין געזאָגט, אז ער האָט זיך געוואַלט מויקן מיט אַ צוויי?

— עהע, טאָק געוואַלט: אָבער דאָס איז ער דאָך אין פעס געוואַרען, פֿאר וואָס איך קוק אויף איהם אין פֿענסטער, אַט אזוי איז דאָס! אָבער אז מוואַל אין זיינע עסקים דעם נאָו ניט שטעקען, וועט ער אויך דעם מענשען קיין פֿיין ניט טון, אַט אזאַ איז ער, דער וואַלד-רוח: וויסטו? אין וואַלד האָבען מענשען אַ סך ערגערע מעשים אָפּגעטאָן... ערע, בלעבען!

דער זינדע האָט אָנגעבויגען דעם קאָפּ אין איז ביי אַ רגע שטיל געזעסען. דערנאָך, ווען ער האָט אויף מיר אַ קוק געטאָן, האָט דורף דער טריבער היטעל, וואָס האָט פֿערדעקט זיינע אויגען, אַ בליץ געטאָן אזוי ווי אַ פֿינק פֿון דערוואַכטען זכרון.

— אַט וועל איך דיר דערצעהלען, בהורל, אינוער וואַלד-

געשיכטע... דאס איז געשעהן אמאל, אויף דעם זעלבן ארט...
 אויף געדענק... גלייך א הלום, אפער ווען דער וואלד הויבט
 אן רושען העכער, דערמאן אויף מיר דעמאלט אינגאנצען...
 ווילסט, וועל אויף דיר דערזעהלען, א?

— אויף וויל, אויף וויל, ווידעניו! דערזעהל!
 אט וועל אויף טאקן דערזעהלען, עהע! הער אקארשט!

II

דער טאטע מיט דער מאמען זענען שוין ביי מיר,
 דארפסטו וויסען, לאנג געשטארבען. אויף בין נאך א קליין-
 נער יונגעל געווען... איינעם אלעין האבען זיי מיר אויף דער
 וועלט געלאזען. אזוי אט איז דאס מיט מיר געווען, עהע!
 טראכט זיך די הראמאדע*: וואס זשע זאלען מיר איצט מיט
 דעם דאזיגען בודערל טון? נו, דער פרייז טראכט זיך אויף...
 ערשט עס איז דעמאלט דער וואלד-שומר ראמאן געקומען
 פון וואלד אין זאגט צו דער הראמאדע: גיט מיר דעם יונג
 אין מיין שטיבעל אריין, אויף וועל איהם שפייזען... אי מיר
 אין וואלד וועט פרעהליכער זיין אי ער וועט האבען ברויט.
 און אט זיי ער רעדט אזוי, ענטפערט איהם די הראמאדע:
 „געהט!“ האט ער גענומען. אזוי בין אויף פון טאמען יענער צייט
 אן שוין אין וואלד פערבלויבען.

האט מיר דא ראמאן אויסגעהאדעוועט. אט איז דאס
 געווען אמעניש, א שרעקליכער, זאל דער אויבערשטער הי-
 טען! הויף געוואקסען, אייגען שווארצע, און האר שווארצע,
 און אנשמה האט ביי איהם פון די אויגען אדונקעלע ארויס-
 געקוקט, ווארום דאס גאנצע לעבען האט דער דאזיגער מעניש
 איינער אלעין געלעבט אין וואלד; דער בער, האבען מענע-
 שען געזאגט, איז איהם אליין איינס, זיי א ברודער, און דער
 וואלד—א פלימעניק. יעדע היה האט ער געקענט, און האט
 זיך פאר זיי גיט געשראקען, אבער פון מענישען פלעגט ער
 זיך האלען אן א זייט און האט אפילו גיט געקוקט אויף זיי...
 אט וואס פאר אמעניש ער איז געווען, פלעבען, ריכטיג!
 אמאל טיט ער אויף מיר א פליג, פלעגט זיך מיר דוכטען

* דער דארפס-ראט ביי די מאלאראטישע שויערן.

פונקט ווי א קאפן האט מיר איבערן פלוצע מיטן עק א פיהר געטאן... נ, אבער אמענש איז ער פונדעסטוועגען געווען אגושער, עסען האט ער גוט געגעבען, ניטא וואס צו ריידען: קאשע, אמאל, הרעגענע איז ביי איהם שטענדיג גע- ווען מיט הויר פעטס, אין אז ער פלעגט דערשטען אנגעטעל, פלעגט ענטעל-פלייש אויך זיין. וואס אמת דאס איז אמת, ער האט טאקע געגעבען עסען...

האבען מיר זיך אזוי געלעבט פיינאר. ראמאן געהט אוועק אין וואלד און מיר פערשפארט ער אין שטרעל, א היה זאל מיך ניט אויפגעסען. אין דערנאך האט מען איהם געגעבען אויב, אקסאנען.

דער פריץ האט איהם דאס וויב געגעבען. האט איהם פעררופען אין דארף אריין אין זאגט: אט וואס, זאגט ער, ראמאסע, האב התונה? לכתחלה זאגט ראמאן צום פריץ: אויך וואסערע ושע צרות דארף איך דאס אויב? וואס וועל איך אין וואלד טון מיט א פאבע, או ביי מיר איז שוין אזוי אויך א בודרל פארדאן? אויך וויל ניט, זאגט ער, התונה הא- בען? ער איז ניט געוועהנט געווען געשעפטען צו האבען מיט מינדלעך, אט וואס! נ, דער פריץ אבער איז אויך א שעלמע געווען... אז אויך דערמאן מיך אן דעם דאזיגען פריץ, בודרל, טראכט אויך מיר, אז איצט זענען שוין אזעלכע ניטא - ניטא שוין אזעלכע פרוצים - אויכגעגאנגען... אט נאמור כאטש דו געמען; מיזאגט, די פוזט אויך פון פרוצישען יתום. אפשר איז דאס אמת. ניטא אבער אין דיר יעני... דאס עכ- טע... אזוי זיך, אדארניקער בודרל, מעהר גאר נישט.

נ, אין יענער איז אנאמתער געווען, פון אמאליגע... אט, זאג אויך דיר, עס טרעפט זיך אויך דער וועלט אזוי, אז הונדערטער מענטשען האבען פאר איין מענטשען מורא אין נאך ווי... גיב א קוק, בודרל, אויפן שפארבער און אויך די הונדע- לע: בודע זענען זיי פון איי ארויס, נאר דער שפארבער רייסט זיך גלייך אין דער הויף, עהע: אז ער גיט אנגשריי אין הוימעל, איז ניט נאר וואס די קלויגע הונדערלעך, אלטע הענער לאזען זיך לויפען, ווא די אויגען טראגען. אט איז טאקע דער שפארבער א פרוצישער פויגעל, די הוהן - א פשוטע פויערטע... פשוטע פויערטע...

אט, געדענק אויך, אויך פון נאך א קלויב יונגעל גע-

ווען: פויעריום פֿיהרען, אמאן דרייסט אפֿשר, גראַבע קלעצער פֿון וואַלד. אין דער פֿרויץ פֿאַהרט זיך אליין אויף זיין פֿער-דעל אין דרעהט די וואַנצען. דאָס פֿערדעל שפּילט אונטער איהם, אין ער קקט זיך אויף אלע זייטען. אָי אָי, הויבען דאָס די פויעריום אָן צוליפען, אז זיי דערזעהן דעם פֿרויץ! די פֿערד פֿערקערעווען זיי אין שניי אַרײַן, אליין כאַפּען זיי די היטלען אַראָפּ. דערנאָך וואָס זיי צעמאַטערען זיך, די קלעצער פֿון שניי אַרײַספֿיהרען, אין דער פֿרויץ פֿאַהרט זיך, — אַט זעהסטו, איהם איז איינעם אליין דער וועג ענג... דער פֿרויץ טוט אַקרים די ברעם — ציטערן שוין די פויעריום, טוט ער אַלאַף — איז אלעמען פֿרעהליך, מאַכט ער אַ פֿרוגזע מינע — ווערען אלע אומערײַג. און אז עמיצער זאָל דעם פֿרויץ אַקעגען רײַדען, דאָס דאַרפֿסטו וויסען האָט ניט געטראַפֿען. נו, אַבער ראַמאן איז, פֿערשטעהט זיך, אין וואַלד אויס-געוואַקסען, האָט קיין דרף אַרײַן ניט געוואויסט, איז דער פֿרויץ אויף איהם ניט געווען אין פעם.

— איך וויל, — זאָגט דער פֿרויץ — די זאָלסט התונה האָ-פען, אין צוליב וואָס, איז שוין מיין זאָך. נעהם אַקסאָנען.
— איך וויל ניט, — ענטפֿערט ראַמאן, — איך דאַרף זי ניט, זי מעג זיך זיין אפֿילו אַקסאָנע. זאָלען מיט איהר שרים התונה האַבען, ניט איך... אַט וואָס!

האָט דער פֿרויץ געהײַסען פֿרענגען קאַנטשוקעס, מיִדאַט ראַמאָנען אויסגעצויגען. דער פֿרויץ פֿרענט איהם ווייטער.

— די וועסט, ראַמאן, התונה האַבען?

— ניין, — זאָגט ער, — איך וועל ניט התונה האַבען.

— זאָגט דער פֿרויץ:

— טאָ שײַט זשע איהם אין מאַטניע*, וויפֿיעל עס וועט

אַרײַן.

מיִהאַט איהם טאַקן אַרײַנגעשאַטען ניט קיין פּיסעל: דיכט זיך שוין אזא גבור, ווי ראַמאן איז געווען, אין פֿונדעסט-וועגען איז איהם אויף מיאים געוואַרען:

— לאַזט שוין, — זאָגט ער, — גענוג איך. זאָלען זי פֿע-סער אלע שרים נעמען, איידער איך זאָל צוליב אַ פֿאַבע

* מאַטניע — אַזעלכע פֿרויט-לייזענטעגע הויזען, ווי זען.

אזוי פועל צרות אויסליידען. גיט זי מיר אהער, איך וועל
התונה האַפּען.

ביים פריץ אין הויף האָט געוואוינט איינער אַפּאָנאָס
שוודק. ער איז געקומען צופאַהרען פֿון פֿעלד אין יענער
צייט, ווען מ'האָט ראַמאָנען השק געגעבען התונה צו האָ-
בען. האָט ער דערהערט וועגען ראַמאָנעס צוה— פֿליאַך דעם
פֿריץ צו די פֿיס. טאַק געפֿאלען צו די פֿיס, געקוישט...

— צוליב וואָס, — זאָגט ער, — זאָלט איהר, גנעדניגער
פֿריץ, אַמענטשען פֿיניגען, בעסער וועל איך מיט אַקסאָנען
מיטן גוטען ווילען התונה האַפּען, איך וועל אַוואָרט גיט
איבערריידען. געהע, אלעין טאַק האָט ער געוואָלט התונה
האַפּען מיט איהר. אָט ס'אַראַ מענטש ס'איז געווען, כלעפּען!
האָט זיך ראַמאָנ געווען דערפֿרעהט, פֿרעהליך געוואָ-
רען. האָט זיך געשטעלט אויף די פֿיס, האָט פֿערבונדען די
מאַטנע אין געזאַגט:

— אָט, — זאָגט ער, — גוט. אַבער נידערי וואָלסטו, מענטש,
אַפּוסעל פֿריהער געקומען? אין דער פֿריץ אויך— אַלע מאָל
אָט אזוי... גיט פֿינאָדערגעפֿרעגט, ווי דער סדר איז, אפֿשר
וועט אַמיגען מיטן גוטען ווילען התונה האַפּען. תּכּף געלאַפּט
אַמענטשען אין מ'שייט אין איהם! אפּנים דאָס איז, — זאָגט
ער, — קרויסליך אזוי צו בענגען זיך? טיף!

געהע, ער פֿלעגט אַמאָל דעם פֿריץ אויך גיט איבער-
לאָזען. אָט וואָס פֿאַר אַמענטש ראַמאָנ איז געווען! קומט
ער אַרײַן אין פעם, טאַר שױן קוונער צו איהם נאָהענט גיט
צוגעהן. ס'מעג זיך דער פֿריץ אלעין. נו, דער פֿריץ איז
אַבער געווען אַשעלם! ער האָט, פֿערשטעהסטו, עפּים אַנדערס
געהאַט אין זינען. ער האָט אויף סיני געהויסען אויסצוהען
ראַמאָנען אויפֿין גראָו.

— איך, — זאָגט ער, — בין אויסען דיין גליק, שוטה, און
די קעהרסט אָב די נאָו. איצט ביזטו אלעין ווי אַבער אין
נאַרע, אפּילו פֿערפֿאַהרען צו דיר איז גיט פֿרעהליך... שייט
זשע אין איהם, אין דעם נאַר, נאָך אַרײַן, — בין ער וועט אלעין
גיט זאָגען: גענוג! אין די, אַפּאָנאָס, געה זיך צו אַלדע רוחות.
דיך, זאָגט ער, האָט מען צום מאָל צייט גיט גערופֿען, טאַ זיך
זיך אלעין גיט צום טיש, אז גיט — זעהסטו ס'אַראַ פֿיבור דאָ-

מאן האָט פּעקומען? זעה אַקאַרשט, עס זאל מיט דיר דאָס
אייגענע ניט טרעפּען.

אין ראַמאן איז שוין גאָר ניט אויף אנגעלעכטער אין
פעס אַרײַן, עדיע: מיטנידט איהם טאַקי גוט, וואָרום אַמאָ
ליגע מענשען, זאַלסטו וויסען, האָבען וואויל געקענט מיט
קאַנטשיקעס די פּעל שײַנדען. אין ער ליגט זיך און זאָגט
ניט: „גענוג!“ לאַנג האָט ער געליטען, גאָר פּינדעסטוועגען
האָט ער סוף כל סוף אַ שפּיט געטאָן.

— ניט דערלעבען וועט איהר טאַטע, מיזאַל צוליב אַ
באַבע אָט אזוי שטימען אין אַ קרויסט אַרײַן אין נאָך אַפּיל
ניט צעהלען אויך. גענוג: זאַלען אויך די הענט אַבדאַרען,
טיוועלעשע קעכט: אָט האָט עס אויך אַפּוסעל דער טיוועל
אויסגעלערענט מיטן קאַנטשיק אַרבייטען: אויך בין דאָך אויך
ניט קיין גארב אין שײַער, וואָס מיזאַל מיך אָט אזוי דרעשען.
אויב אזוי, וועל אויך אָט נעמען און התונה האָבען...
אין דער פּרײַז לאַכט זיך.

— אָט, — זאָגט ער, — אזוי איז גוט. איצט אויף דער
התונה וועסטו כאַטש זיצען ניט קענען, דערפאַר וועסטו טאַג-
צען מעהר.

אַ פּרעהליכער איז ער געווען, דער פּרײַז, כלעבען, אַ
פּרעהליכער, עדיע: גאָר דערנאָך האָט ער אַ מיאָסין פּסק גע-
האַט. זאַל גאָט יעדען געזעלשטען אַבדייטען. אויף נאַמנות:
אויך וויינט קיינעם אַזעלכעס ניט. וואָס מינסטו? אַ יודען אַפּיל
טאָר מען דאָס ניט וויינען. אָט ווי אויך האַלט...

האָט מען דאָס אזוי ראַמאנען התונה געמאַכט. ער האָט
געבראַכט דאָס יונג ווייבעל אין וואַלד-שטיבעל. לכתחלה האָט
ער זיך אַלין געבויערט, אויפגעוואַרפען איהר די קאַנטשיקעס
זיינע.

— דו, — פּלעגט ער זאָגען, — ביזט דאָס אַליין ניט ווערט,
וויפּיעל מיהאַט צוליב דיר אַ מענשען אויסגעפּיניגט.

ער פּלעגט קומען פּון וואַלד אין תּבּף אַנהײַבען זי פּון
שטוב צו טרייבען.

— געה זיך, אויך דאַרף ביי מיר אין שטייבעל קיין באַבע
ניט האָבען. אַ סימן זאַל זיך דאָ פּון דיר ניט בלייבען: אויך
האַב, — זאָגט ער, — ניט ליעב, אַז אַ באַבע שלאַכט ביי מיר אין
שטוב. עס איז, — זאָגט ער, — אַריה ניט קיין גוטער.

געדע:

אבער דערנאך האט ער זיך צוגעוועהנט, גאר נישט. אקסאנגע פלעגט די שמוץ אויסקעהרען אין ריין אויסשמורצען, דאס געפעס צישטעלען; אליין שיינט, א היות צו קוקען. ראמאן זעהט, נישקשה פון א באפע, האט ער זיך פיסלעכע ווייז צוגעוועהנט. אין ניט נאר צוגעוועהנט זיך, בהיריל, ער האט זי אפילו ליעב בעקומען, סלעבען, איך זאג קיין ליגען ניט: אט ס'רא געשיכטע מיט ראמאנען האט זיך פערלאפען. ווען ער האט זיך נאכדעם גוט צוגעקוקט צו דער באפע, האט ער דערנאך געזאגט:

— אט אדאנק דעם פריין, ער האט מיר שכל אויסגעלערענט. אין איך האב אויך פרוהער קיין שכל ניט געהאט: וויפיעל קאנטשיקעס איך האב דאס פערליטען, אין איצט, ווי איך זעה, איז דאס גאר קיין ביזו ניט געווען. ס'איז גאר א טובה אפילו! אט אזוי הויסט עס, איז די מעשה.

אט איז אריבער אביסעל צייט. איך ווייס אפילו ניט וויפיעל. האט זיך אקסאנגע אוועקגעלעגט אויסין באנק, אגגעהויבען קרעכצען. צו אבענד צו איז אידו שלעכט געווארען, און אין דער פריה האב איך זיך אויפגעכאפט, דער איך: צמיצער וויאקעט מיט א דיניקען קולטעלע. געדע— טראכט איך מיר— דאס איז שוין, וויזט אויס, א קינד געבארען געווארען. אין דאס איז טאקי אויך אנאמת אזוי געווען.

ניט לאנג האט דאס קינד געלעבט אויך דער ליכטיגער וועלט. מעהר האט עס ניט געלעבט, ווי פון פריהמארגען ביז אבענד. אין אבענד האט עס אפילו וויאקען אויפגעהערט... אקסאנגע האט אנגעהויבען וויינען, אין ראמאן זאגט:

— אט איז שוין ניטא קיין קינד, אין אז ניטא, דארף מען שוין איצט קיין גלח אויך ניט רופען. מיר וועלען עס בעהאלטען אינמער א סאסנגע.

אט אזוי האט ראמאן געזאגט, אין ניט נאר, וואס ער זאגט, נאר ער האט ריכטיג אזוי געטאן אויך: האט אויסגעגראבען א קבריל אין בעהאלטען. אט שטעהט דארט דער אלטער שטאם, א דינער האט איהם אפגעשרעקעט... איז עס דאס די זעלביגע סאסנגע, וואו ראמאן האט דאס קינד פעהרגראבען. ווייסטו בהיריל, אט וועל איך דיר זאגען: נאך ביז היינט אפילו, אז די זון זעצט זיך אראב אין דער רייטער

אָבענד-טיין געהט אויף איבערן וואלד, פליהט עפּוים אזא פויגעלעך און שרייט. אָך, אזוי אימערדיג פוישטשעט עס, דאָס פויגעלעך, אזוי דאָס הארץ טוט וועהן: אַט דאָס איז דאָס די ניט געטויפּטע נשמה—אזעלם בעט זי זיך. ווער עס איז א פערשטענדיגער מענטש, האָט געלערענט אין די פילכער, יענער, זאָגט מען, וואָלט איהר קעניגן אזעלם געבען, וואָלט זי שוין מעהר ניט געפּלויגטן... אָבער אז מיר וואוינען דאָ אין וואלד, מיר וויסען גאָר נישט. פליהט זי, בעט זי, אין מיר זאָגען גאָר: "העט העט, אָרעמע נשמה, מיר קענען גאָר נישט מאַכען זי" הויבט זי אָן וויינען אין פליהט אָב, און דערנאָך קומט זי וויער צופּלויגען. עך, פּווערל, אַרהמנות אויף די אָרעמע נשמה!

אַט איז אַקסאָנע געזונד געוואָרען, איז זי אויפֿן קבר געגאָנגען. זעצט זיך אויפֿן קבר'ל אין וויינט, אָבער אזוי הויך, אז איבער גאנצען וועלד פּלעגט דער קול איהרער זיך צוגעהן. דאָס האָט זי אזוי איהר קינה בעקלאָגט, אָבער ראָ-מאן האָט דאָס קינד ניט בעדויערט, נאָר ער האָט אַקסאָנען בעדויערט. קומט אַשטויגער פֿון וואלד, שטעלט זיך געבען אַקסאָנען אין זאָגט:

— שווייג שוין, נאָרישע פּאָפּע איינע! וואָלט פּאָטש? געווען אויף וואָס צו וויינען! געשטאַרבען איין קינד, קען דאָך נאָך אַפּשער זיין אַגיאַנדערע. און אַפּשער נאָך אַפּעסערע. עהע! וואָרעם יענין איז נאָך אַפּשער ניט מינים אַפּילו געווען. אויך ווייס דאָך טאַקן ניט. אין דאָס וועט שוין זיין מינים.

אַט האָט שוין אַקסאָנע ניט ליעב געהאַט, אז ער פּלעגט אזוי ריידען. זי פּלעגט העמאַלט אויפּהערען וויינען און אַנהויבען איהם שילטען מיט מיאזיגע ווערטער. נו, דאָ-מאן פּלעגט אין פעס אויף איהר ניט זיין.

— טאָ וואָס זשע שילסטו זיך? — פּלעגט ער פּרעגן.
— אויך האָב דאָך גאָר נישט ניט געזאָגט אזוינס, אויך האָב נאָר געזאָגט, אז אויך ווייס ניט. דערפּאַר טאַקן ווייס אויך ניט, ווייל פּרייהער פּיזמו געווען ניט מינע, האָסט געוואוינט ניט אין וואלד, נאָר אויף דער וועלט, צווישען מענשען. טאָ ווי זשע זאָל אויך וויסען? אַט איצט וואוינסטו אין וואלד, איז שוין גוט. די פּאָפּע פּעאַדאָסיע האָט מיר טאַקן געזאָגט, ווען אויך פּון נאָך איהר אין דאָרף געגאָנגען: וואָס איז

עפּים בײַ דיר, ראַמאן, אזוי גוף אַ קינד פֿאַרמיג געוואָרען?
 זאָג אײַך דער באַבע: װױזשע זאָל אײַך דאָס װױסען, צי גוף,
 צי נױט גוף?״ נו, אין די הער ושע טאָקן פֿאַרט אײַך צו
 שרײַען, אז נױט קען אײַך נאָך אין פעס ארײַנקומען, טאָ
 זעה אַקאָרשט אײַך זאָל דיר נאָך אַפֿשׂר נױט אַנשלאָגען.
 אַט פֿלעגט אײַהם אַקסאָנע שױלמען, שױלמען אין אײַפֿ-

הערן.

זי פֿלעגט איהם אמאל אַנדלען, אין קארק אַזען
 טון, אַבער אז ראַמאן פֿלעגט אלױן אין פעס ארײַנקומען,
 פֿלעגט זי שױן שױל ווערען – זי האָט מורא געהאַט. דע-
 מאַלט לאַשטשעט זי אײַהם, נעמט אײַהם ארום, קױשט, און
 אין די אײַגען קוקט זי אײַהם ארײַן... אַט פֿלעגט זײַך מיין
 ראַמאן אײַנגענומען ווערען. וואָרום... זעהסטו, ביהריל... דו,
 מסתמא, ווױסט נױט, אַבער אײַך, אלטער, האָב טאָקן אלױן
 חתונה קיין מאָל נױט געהאַט, נאָר געזעהן האָב אײַך אײַך
 מיין לעבען אײַנגע באַבע קױשט זײַך זעהר געשטאַק. וואָסער
 פעסדיגען מאַנספֿערשױן דו ווילסט, קען זי דיר אײַנגעהאַען.
 אײַ-אײַ... אײַך ווױס שױן, וואָס די באַבעס זענען. און אַקסאָנע
 איז געווען אזא גלאַטע יונג-ווײַפעל, אז אײַצט זעה אײַך שױן
 עפּים מעהר אַזעלכע נױט. אײַצט, ביהריל, זאָג אײַך דיר,
 זענען די באַבעס אײַך נױט אַזעלכע זײַ פֿרהער.

אַט האָט אײַנמאַל אין וואַלד דער האָרען אַנגעהויבען
 בלאָזען: טראַ-טראַ, טאַראַ-טאַ ראַ-טאַ-טאַ-טאַ... נױסט זײַך
 אזוי פֿונאַנדער אײַבערן וואַלד, פֿרעהליך און הילכױב. אײַך בין
 דעמאַלט אַ קלױן יונגעל געווען, אין האָב נױט געוואוסט, וואָס
 דאָס איז אױניס; זעה אײַך: פֿײַגעלעך הױפען זײַך אײַך פֿײַן
 די נעסטער, מאַכען מױט די פֿײַגעלעך, שרײַען, אַהאָ ערנײַן
 האָט אײַך צױגעבויען די אײַערן צום רוקען אין לױפֿט, ווײַפעל
 פֿה ער האָט. אַט טראַכט אײַך מיר: אַפֿשׂר עפּים אַחיה,
 אַוואַנדערליכע אַזא, שרײַט דאָס אזוי שען. אַבער דאָס איז
 נױט קיין חיה, נאָר דער פֿרײַן פֿאַהרט גאָר דורכײַן וואַלד
 אײַך זײַן פֿערדעל, און בלאָזט אין האָרן; הױנטערן פֿרײַן
 פֿאַהרען די יעגער, רײַטענדיג, אין פֿיהרען די הױנט אײַך
 קױטען. אין פֿײַן אלע יעגער דער שענסטער איז אַפֿאַנאַס שױנד-
 קי. ער רײַט זײַך הױנטערן פֿרײַן אין אַ פֿלױער קאַזאַנע. דער
 הױטעל בײַ אַפֿאַנאַסען איז מױט אַגאַלדענעם דעק, דער פֿערד

שפילט אונטער איהם. די בוקס בלישצעט בני איהם הינטען אויפ'ן רוקען, אין די באנדורע הענגט בני איהם איבער'ן פליג-צע אויף ארומען. דער פרויץ האט אפאנאסען ליעב גע-האט, ווארים אפאנאס האט גוט געשפילט אויף דער פאנ-דורע אין אויף לידער זינגען איז ער געווען אמייסטער. אף, איז דאס אפאנאס א שענער פארובאק געווען! אמורא, ס'ארט שענער! וואו האט זיך דער פרויץ מיט אפאנאסען געקענט גלייכען! דער פרויץ איז שוין אפליכעוואטער געווען, אין די נאך איז בניס פרויץ געווען ארוימע, אין די אויגען, כאטש פ'רעהליכע, אפער אלץ ניט ווי בני אפאנאסען. אפאנאס, אמאל, אז ער פלעגט אויף מיר א קוק טון - פלעגט זיך מיר, א קליינעס זינגעל, אויף וועלען לאפען, אין אויף בין דאך ניט קיין מיינדעל. מהאט געזאגט, אז בני אפאנאסען זענען די טאטעס אין די זידעס געווען זאפארטוישער קאזאקען, אין סעטיש זענען זיי געווען קאזאקען; אין דארט איז דער עולם געווען כסדר אגלאטער אין א שענער אין א פלינקער. אט די בעטראכט זיך אליין, בדוריל, צו פליהען ווי א פויגעל אויפ'ן פערד מיט א פיקע איבער פ'עלד, צו מיט א האק וואלד האקען, דאס איז דאך ניט די זעלבע זאך.

אט בין אויף ארויסגעלאפען פון שטוב, אויף קוק: דער פרויץ איז אונטערגעפאהרען, האט זיך אפגעשטעלט, די יענער האפען זיך אויף אפגעשטעלט. ראמאן איז פון שטוב ארויס, האט דעם פרויץ צוגעהאלטען די זאטעל-אייזענס. דער פרויץ האט זיך געשטעלט אויף דער ערד. ראמאן האט זיך צו איהם געבוקט.

— וואס מאכסטו! — זאגט דער פרויץ צו ראמאנען.
 — עהע! — ענטפערט ראמאן, — אויף בין מיר געזונד, אדאנק, וואס פעהלט מיר? וואס מאכט איהר?
 זעהסטו, ראמאן האט ניט געקענט ענטפערען דעם פרויץ, ווי מידארף. די דינער האפען זיך אלע צעלאכט פון זיינע ווערטער, אין דער פרויץ אויף.
 — נו, איז דאנקען גאט, אז די פרויץ געזונד, — זאגט דער פרויץ. — אין וואו איז דיין ווייבעל?
 — וואו זשע זאל אויבעל זיין? דאס ווייבעל, פער-שטעהט זיך, איז אין שטוב...
 — נו, וועלען מיר אויף אין שטוב אריין, — זאגט

דער פריץ, אין איהר, קינדער, לעגט דערווייל אוועק א טעפיד אויפ'ן גראז, אין גרייט אינו אליין צו, עס זאל זיין מיט וואָס דעם יונגען פאַר פּאַלק דעם ערשטען מאל מול טוב אַפּגעבן.

אַט זענען זיי אין שטוב אריין: דער פריץ אין אַפּאַ-
נאַס, אין ראָמאַן אָדן אַ היטעל פֿון הינטען, און באַגראַן אויף
— דער עלטסטער יעגער, דעם פריצים אַנגערעך דיענער.
אַט אַזעלכע דיענער זענען שוין אויף מעהר אויף דער וועלט
ניטאָ: אַנאַלטער מענש געווען; מיט די היפּלייט — שטרענג,
אין פּאַרץ פריץ — ווי יענער הונט. קיינעם האָט באַגראַן
ניט געהאַט אויף דער וועלט, אַ הויז דעם פריץ. מיִדע־צעהלט,
ווען ביי באַגראַנען זענען טאַטע-מאַמע אַנגעשטאַרבען, האָט
ער זיך ביים אלטען פריץ אַנגעהויבען בעטען אויף אַ שטאַ-
קעל ערד, אין האָט געוואָלט חתונה האָבען. אָבער דער
אלטער פריץ האָט ניט ערלויבט, האָט איהם צוגעשטעלט
צום פּאַניטי, ער זאל איהם בעדינגען הייסט עס: דאָ זאָגט
ער, האָסטו זיך אי אַטאַמען, אי אַמאַמען, אי אַווייב. אַט
האַט באַגראַן אויסגעהאַדעוועט און אויסגעכאַוועט דעם יונ-
גען פריץ, אויפֿן פּערד אויסגעלעגענט זענען זיך, אי פֿון
פּיקס שייטען. אין אז דער יונגער פריץ איז אויסגעוואַק-
סען, האָט אליין אַנגעהויבען בעל־בת־עווען, איז דער אלטער
באַגראַן אליין נאָך איהם טריט ביי טריט געגאַנגען, ווי אַ הונט.
אָך, אויף וועל דיר דעם אַמת זאָגען: אַפּוילע האָבען מענטשען
יענעם באַגראַן געשאַלטען, אַפּוילע מענטשליכע טרענען זע-
נען אויף איהם געפּאַלען... אליין צוליב דעם פריץ. אויף
איין וואָרט דעם פריצים, וואָלט דער דאָזיגער באַגראַן גע-
קאַנט אַפּשר דעם אייגענעם טאַטען אויף שטוקלעך צע-
רייסען.

אין אויף, אַ קליינער יונגעל, בין אויף נאָך זיי אין
שטיבעל אַוועקגעלאָפען: אַ פּשוטיע זאָך, עס ווילט זיך וויסען.
וואוּהין דער פריץ ווענדט זיך, דאָרט בין אויף הינטער איהם.
זעה אויף, דער פריץ שמעהט אין מיטען שטוב,
גלעט די וואַנצען, לאַכט. ראָמאַן בייט די פֿיס אויף איין
אַרט, קנייטשט דעם היטעל אין די הענט. און אַפּאַנאַס האָט
זיך מיטן פּלייצע אַנגעשפּאַרט אָן ווענטעל, שמעהט זיך.

געפֿען, ווי יענער יונגער דעמב אין איגעווימער. זיין פנים איז פֿינסטער געוואָרען, שטעהט אַנאַימעדיגער.

אין אַם האָבען זיי זיך אלע דריי אַקעהר געטאָן צו אַקסאָנען. דער אלטער באַגראַן אליין נאָר האָט זיך געזעצט אין ווינקעל אויפֿן באַנק, אַראַפֿגעלאָזט די טשוּפֿרונגעס, זיצט, זיצט, וואַרט דער פֿרויך זאל עפֿים בעפֿוילען. אין אַקסאָנע האָט זיך אין ווינקעל ביים אויבען געשטעלט, די אויגען אַראַפֿגע-לאָזט, אליין רויט געוואָרען אינגאָנצען, ווי יענע מאַהן-פלומעלע, וואָס אין מיטען געשמאַנען. אָך, זי האָט, ווייזט אויס, געפֿיהלט, געבולקעט, אז זעלב איהר וועט אַ צרה געשעהן. אַם דאָס קען איך דיר אויך זאָגען, בהוירל: אויב דריי מענטשען קוקען אויף איין באַבע, וועט שוין דערפֿון קיין גוטס קיין מאָל ניט אויסקומען — מען וועט זיך שוין מווען רייסען פֿאַר די געזער, אויב עס וועט נאָך ערגער ניט דערגעהן. איך ווײַס דאָס שוין, וואַרום איך האָב דאָס אליין געזעהן.

— נײַ, וואָס, ראָמאַסיץ? — לאַכט דער פֿרויך. — איך האָב דיר עפֿים אַ גוטע ווייבעל אויסגעשדלכט?
— כײַנײַטס! — ענטפֿערט ראָמאַן, — אַ באַבע, ווי אלע באַ-בעס, נאָר נישט.

דאָ האָט אַפֿאַנאַס מיטן פֿלויצע אַקעהר געטאָן, האָט אויפֿגעהויבען די אויגען אויף אַקסאָנען אין זאָנט פֿאַר זיך:
— יאָ, זאָנט ער, — אַ באַבע. האָט געמענט כאַטש ניט צו אַזאַ שוטה אַנקומען.

ראָמאַן האָט דאָס וואַרט דערהערט, האָט ער זיך אַ אַקעהר געטאָן צו אַפֿאַנאַס אין זאָנט איהם:

— מיט וואָס בין איך דאָס, פֿאַן אַפֿאַנאַס, בני אַיך אין די אויגען — אַ שיטה? עדיג, זאָנט, אַדרבאַ!

— דערמיט, — זאָנט אַפֿאַנאַס, — וואָס די וועסט דיין ווייבעל ניט קענען איינדיטען, דערפֿאַר ביזטו אַ שיטה...

אַט ס'אַראַ וואַרט אַפֿאַנאַס האָט איהם געזאָנט: דער פֿרויך האָט אַזש מיטן פֿויס אַ טיפֿ געטאָן, באַגראַן האָט מיטן קאָפֿ אַ שאַקעל געטאָן, אין ראָמאַן האָט אַרנע אַ טהאַכט געטאָן, דערנאָך האָט ער אויפֿגעהויבען דעם קאָפֿ אין אַקוק געטאָן אויפֿן פֿרויך.

— וואָס זשע דאַרף איך זי הימען? — זאָנט ער צו אַפֿאַנאַסען, אין אליין קוקט ער אויפֿן פֿרויך. — דאָ איז אַ הויך

זוהר, אפילו קיין טייערעל ניטא. אט סידען דער גנדיגער פריין קימט אמאל. פון וועמען זשע זאל איך דאס וויבעל הוטען? זעה נאר די, קאזאק פאסקודנער, דו רויין מיר ניט, אז ניט כאפ איך דיר, ווי די זעהסט, פאר דער טשוהרנינג.

אפער וואלט נאך מאקי ביי זיי דערגאנגען ביז קלעפ, האט זיך אפער דער פריין אריינגעמישט; האט א טויס געטאן מיטן פויס—זענען זיי אנטשוויגען געווארען.

— שטיילער, איהר שרים!— זאגט ער.— מיר זענען דאך אהער ניט שלאגען זיך געקומען. מידארף דאס זינגע פאר פאלק מול טוב אפגעפען, אין דערנאך קעגען אבענד צום זומפ אויף די יאנד. הירא, נאך מיר!

דער פריין האט זיך אימגעקעהרט, אין איז ארויס פון שטייב. און אינטער בוים האפען שוין די יענער גרויט געמאכט דעם צופריסען. נאכץ פריין איז פאגדאן ארויס און אפאנאס האט דאמאנען אפגעשטעלט אין פארדוויי.

— דו זיי אויף מיר ניט ביי, ברידערל,— זאגט דער קאזאק.— הער, וואס אפאנאס וועט דיר זאגען: די האסט געזעהן, ווי איך בין דעם פריין אז די פויס געפאלען, האב איהם די שטיוועל געקישט, ער זאל אקסאנען מיר פאר א ווייב געבען? נו, זאל דיר גאט העלפען, מענטש... זיך האט דער גלח פערדעהט; איז שוין מסתמא אזוי בעשערט. וועט אפער מיין הארץ ניט איבערטראגען, אז דער בייזער פיינד זאל זיך איצט וועדער אידעקעווען אי איבער דיר, אי אי בער מיר. העי-העי! קוינער ווייס ניט, וואס ביי מיר אין האר-צען טויט זיך... בעסער וועל איך שוין אי איהם, אי זי מיטן בוקס, אנטשאט אבעט, אין דער נאסער ערד אריינלעגען... האט ראמאן א קיך געטאן אויף דעם קאזאק אין פרענט: — זעה נאר, קאזאק, צו בויט, אקארשט, ניט פון זי-

נען אראב?

איך האב ניט געהערט, וואס האט אפאנאס אויף דעם ראמאנען שטיילעהרוד אין פארדוויי געזאגט; איך האב נאר געהערט, ווי ראמאן האט איהם איבער פלייצע אפאטש גע-טאן:

— אך אפאנאס, אפאנאס! אט ס'ארא שלעכטע בירע מענטשען אויף דער וועלט זענען: אין איך האב דאך דאס אלץ, אין וואלד זיצענדיג, ניט געוואסט. עהע, פרייזל, פרייזל,

א ביינע זאך האסטו פֿערקלעהרט, אָבער צו דיין אייגענעם קאָפּ
וועט דאָס אויסגעהן.

— נו, — זאָגט איהם אָפּאנאם, — געה איצט, אין מאַך
זוף, ווי דו ווויסט גאָר נישט. מערד פֿאר אַליין היט זוף פֿאר
באַנדאָנען. ניט קיין קלונגער מענטש ביזטו, אין דער דאָזיגער
דינט, דעם פּריצים, איז אַשעלם. זעה זשע, אַפּילע בראַנפֿען
דעם פּריצים וואַלסטו ניט טרונקען. אין אויב ער וועט דיך
אַבשיקען מיט די יעגער אויפֿין זומפּ, אין אַליין וועט ער זוף
וועלען אָבשטעלען, מאַ פֿיהר די יעגער ביז דעם אַלמען דעמב,
בעזויזן דעם וועג ווי מען פֿאָהרט אַרום, אין אַליין, זאָג זיי,
וועסטו גלייך מיטן וואַלד געהן... אין גיכער קום צוריק אַהער...
— רעכט, — זאָגט ראָמאַן. — איך וועל געהן אויף יאָגד,
אין די בויקס וועל איך אַנלאָרען ניט מיט דראַפּנע שראַט אויף
אַ פּויגעל, נאָר מיט אַ גוטען קייל אויף אַ בער...

אַט זענען זיי אויף אַרויסגעגאַנגען. אין דער פּרייז
זיצט זוף שוין אויפֿין מעפּף. האָט געהויסען דערלאַנגען די
פֿלאַש אין גלאַז. גיסט אָן בראַנפֿען אין גלאַז אין איז מכבד
ראָמאַנען. עהע, אַ גוט פֿלאַש אין אַ גוט גלעזעל האָט דער פּרייז
געזאָגט אין בראַנפֿען נאָך בעסערע. טרונקט מען אויס איין
גלעזעלע — ווערט דיר פֿרעדליך, טרונקסטו אַ צווייטע אויס,
טאַנצט דאָס האַרץ אין ברוסט. אין אויב דער מענטש איז
ניט געוועהנט, איז פֿון דעם דריטען גלעזעל פֿאלט ער אַרוי-
טער אינטער פּאַנק, אויב די פּאַבע לענט ניט אויפֿין באַנק אַוועק.
עדהע, זאָג איך דיר, אַ שעלמישער פּרייז געווען! האָט גע-
וואַלט ראָמאַנען מיט זיינע בראַנפֿען איינשטורצען, אָבער ס'איז
נאָך אזא בראַנפֿען ניט געווען, פֿון וועלכע ראָמאַן זאָל פֿא-
לען. טרונקט ער פֿון פּריצים האַנט איין גלעזעל, טרונקט
אַ צווייטע, אין אַ דריטע האָט ער אויסגעטרונקען, אין ער,
— נאָר די אויגען צינדען זוף בני איהם אָן ווי בני אַ וואַלד.
אין מיט די שוואַרצע וואַנגען דרעהט ער. דער פּרייז איז
אזש אין פעם געוואָרען.

— אַט, אַ מענטש אַטוועל, ווי ער גיסט דאָס אין זוף
די בראַנפֿען, אין גיט זוף אַפּילי ניט אַ קריס! אַנאַנדערער
וואַלט זוף שוין לאַנג צעוויינט, אין ער, זעהט נאָר, עולם,
זאָל דאָס איהם אַ קאַפּ אַרען, שמויכעלט נאָך אינטער.
ער האָט ניט געוואַסט, דער טיילוילשער פּרייז, אַז ווען

אמענש האט פֿון בראנפען אַנגעהויבען וויינען, וועט ער
שוין אין גליקען גאר די טישפרינג איבער טיש אראבלאזען.
אָבער יענעם מאל האָט ער נישט אויף אַ זעלען אַנגעטראָפּען.
— פֿאַר וואָס זשע, — אַנטפֿערט איהם ראָמאַן, — זאָל איך
עפֿים וויינען? דאָס וואָלט נאָך אפֿשר נישט זען געווען אַפֿילו.
געקומען צו מיר דער גנעדִיגער פֿרייז מול טובֿ געפֿען אין איך
וואָלט זוף דאָ צעראַוועט, ווי אַ באַפֿע. דאַנקען האָט, איך האָב
נאָך נישט פֿאַר וואָס צו וויינען, זאָלען פֿעסער מיניגע שונאים
וויינען... .

— הייסט עס, — פֿרעגט דער פֿרייז, — ביזטו צופֿרידען?

— עדיגע! פֿאַר וואָס זאָל איך זיין נישט צופֿרידען?

— געדענקסטו, ווי מיר האָבען דיר מיט קאָנטשוקעס

גע'שדנ'ט?

— ווי זשע זאָל איך עס נישט געדענקען? אַט—אַ זאָג איך

דאָך, אז איך בין נישט קיין קליינער מענש געווען, האָב נישט
געוואָסט, וואָס ביטער, וואָס זיס. דער קאָנטשוק איז ביטער,
אין איך האָב איהם מעהר פֿון באַפֿע'ס ליעב געהאַט. אַט
אדאָנק אייך, גנעדִיגער פֿרייז, וואָס איהר האָט מיר, דעם
שומה, אויסגעלערנט האָנג עסען.

— רעכט, רעכט, — זאָגט איהם דער פֿרייז. — דערפֿאַר

טו מיר די אויף אַ טובֿה: געה אַט מיט די יעגער אויפֿין זומפֿ,
שים אָן וואָס מעהר פֿויגלעך, אין זעה נישט אַנדערס צו פֿע—
קימען אַ טויבען בירקהאָן.

— ווען זשע שיקט דאָס אינו דער פֿרייז אויפֿין זומפֿ? —

פֿרעגט ראָמאַן.

— אַט, מיר וועלען נאָך נעמען צו פֿיסעלעך, אַפּאָנאַס

וועט אינו אלעיד אויסווינגען, אין געהט געזונדערהייט.

האַט אויף איהם ראָמאַן אַ קוק געטאָן, אין זאָגט צום

פֿרייז:

— אַט אַדאָס איז שוין שווער: די צייט איז שוין נישט

פֿריה, צום זומפֿ איז ווייט, אין, דערצינאָך, האָט דער ווינט

אין וואָלד גענומען רוישען. צו דער נאַכט וועט זיין אַ פֿורע.

ווי זשע קען מען אזא פֿאַרויכטיגען פֿויגעל דערדרגענען?

אין דער פֿרייז איז שוין שפּורליך געווען, אין אַ

שפּורער איז ער זעהר אַפּעסן געווען. ער האָט דערדערט, ווי

די הויפּליט האָבען זוף צווישען זוף אַנגעהויבען שוישקען, ווי

זאָגען, הױסט עס, ראָמאַן איז טאַקע גערעכט, אין גיכען וועט זיך אַ פּורע פֿערנעהמען, און ער אין פעס געוואָרען. האָט אַ קלאַפּ געטאָן מיט'ן גלעזעל, האָט אַ פֿיהר געטאָן מיט די אױגען — זענען אלע שטיל געוואָרען.

אײן אָפּמאַס נאַר האָט זיך ניט דערשראָקען: ער איז אַרויס, אױפֿן פּריצם בעפֿעהל, מיט דער באַנדורע לידער זינגען. האָט גענומען די באַנדורע אַנשטעלען, אַלײן וואַרעט ער אַ בליק פֿון דער זײַט אױפֿן פּריץ אין זאָגט איהם:

— פֿעטראַכט זיך, גענעדױגער פּריץ! וואו זשע איז דאָס געוועהן געוואָרען, אז אַ קעגען נאָכט, אין נאָך אין אַ פּורע, זאָל מען מענשען טרייבען נאָך פֿויגלעך אױבער'ן פֿינסטע-רען וואַלד?

אָט ס'זאָר דרױסטער ער איז געווען: אַנדערע קעכט דעם פּריצם, ס'איז שױן אַנאַלשע מעשה, האָבען מורא, אָבער ער — אַ פֿריער מענט, אַגעפֿאַרענער קאַזאַק. געבראַכט האָט מען איהם, ווען ער איז נאָך געווען אַ קליין יונגעל, אַנ-אַלטער קאַזאַק אַ פּאַנדוריסט פֿון אוקראַינע. דאָרט האָבען, ביהורל, מענשען עפֿים אָנגעמאַכט אַ מהומה אין דער שטאָט אומאן. אָט האָט מען דעם אַלמען קאַזאַק אױסגעשטאַלען די אױגען, אָבגעשניטען די אױערן אין אזוי געלאָזען אױבער דער וועלט. איז ער גענאַנגען, גענאַנגען נאָכדעם אױבער שטעט און דערפֿער, און האָט פֿערבלאַנזשעט אין אונזער קאַנט מיט זײַן פֿיהרער, דעם יונגעל אָפּמאַס. דער אַלטער פּריץ האָט איהם גענומען צו זיך, וואָרום ער האָט ליעב געהאַט גוטע לידער. אָט איז דער אַלטער געשטאַרבֿען, און אָפּמאַס איז אין הויף אױסגעוואַקסען. דער נײַער פּריץ האָט איהם אױף ליעב גע- האָט, און האָט פֿון איהם צײַטגענויז פֿערליטען אזא וואָרט, פֿאַר וועלכען פֿון אַנאַדערען, וואַלט מען דריי פֿעל אַראָבגע- שונדען.

אזוי איז אױף אײַצט געווען: צוערשט איז ער געווען אין פעס געוואָרען, מ'האַט געמיינט, אז ער וועט דעם קאָ- זאַק אַ זעץ געבען, דערנאָך אָבער זאָגט ער צו אָפּמאַסען:

— אײ, אָפּמאַס, אָפּמאַס! אַ קלוגער ביהור ביזטו, און דאָס ווייזט אױס, ווייסטו ניט, אז אין שפּאַלט פֿון טיר טאָר מען די נאָז ניט אַרײַנרוקען, כדי עמיצער זאָל אַמאָל ניט פֿערזאַקען ...

אט סיארט רעטעניס ער האט דעם קאזאק פֿערנעכען.
אבער דער קאזאק האט טאקן תּכּף פֿערשטאנען. האט דער
קאזאק דעם פּרויז געענטפֿערט מיט אַ ליעד. אַי, אז דער פּרויז
וואלט דעם קאזאק'ס ליעד פֿערשטאנען, וואלט אפשר זיין
פּריציטע אויף איהם ניט צעגאסען זיך אין מרענען.

— אדאנק, פּרויז, פֿאר דעם מוסר, — זאגט אפּאנאס, —
אט וועל איך דיר דערפֿאר עפעס אויסזינגען, אין די הער.
אין ער האט אַ קלאפּ געטאן איבער די סטרוניעס פֿון
פּאנדורע.

דערנאך האט ער אויפֿגעהויבען דעם קאפּ, האט אַ
קוק געטאן אויפֿ'ן הימעל, ווי אין הימעל פֿליהט דער אַרלער
ברויט ארום, ווי שווארצע וואלקענס טרייבט דער ווינט אום.
האט אָנגעשטעלט דעם אויער, האט זיך צוגעהערט, ווי די
הויכע סאָסנעס רוישען...

אין האט וויטער אַ קלאפּ געטאן איבער די סטרוניעס
פֿון פּאנדורע.

איי, בהירל, דיר איז ניט בעשערט געווען צו הערען,
ווי אפּאנאס שווינדקן האט געשפּיעלט, איצט וועסטו שוין ניט
הערען אויף... ס'איז דאך אט ניט קיין קינגיגע מעשה, די
פּאנדורע, אבער ווי זי רעדט דאס ביי אַ מענשען, וואס קען!
פֿלעגט ער נאָר אַ פֿיהר טאן איבער איהר מוט די פֿינגער,
האט זי איהם שוין אַלין געזאגט, אויסגערצעהלט: ווי דער
פֿינסטערער וואלד רוישט אין אַנגעוויטער, אין ווי דער ווינט
קלינגט אין לעערען סטעפּ איבער דעם גראָז, אין ווי דאס
טרוקענע גרעזעל שעפּטישעט אויף דעם קאזאקס הויכען קבר.
גיין, בהירל, איהר וועט שוין ניט הערען אַנעכט שפּי-

לען. עס פֿאָהרען איצט אַהער אַלערליי מענשען, אַזעלכע,
וואס זענען ניט אין פּאָלעסיע אַליין געווען, נאָר אין אַנדערע
ערטער אויף, אין אין גאַנץ אוקראַינע: אין טשיגורין, אין
אין פּאָלטהאָוע, אין אין קיעוו אין אין טשיערקאס. זאָגען זיי:
עס האָבען זיך שוין אויסגענומען די פּאנדוריסטען, מיהערט זיי
שוין מעהר ניט אויף ירידען אין אויף מערק. ביי מיר הענגט
נאך אין שטוב אויף דער וואנט אַנאַלטיע פּאנדורע. אויסגע-
לערנט שפּילען אויף איהר האט מן אַפּאנאס, אַבער ביי
מיר האט שוין דאס שפּילען קיינער ניט איבערגענומען. אז
איך וועל שטארבען—אין מסתּמא גוף—וועט מען שוין ערגעץ

אין דער גאנצער ברויטער וועלט ניט הערען מעהר קיין קלאנג
פון א באנדורע. אט אזוי איז דאס!

אין אפאנאס האט מיט א שטילען קול אנגעהויבען א
ליעד צו זינגען. די שטים איז ביי אפאנאסען געווען ניט קיין
שטארקע, נאר א סומע, ס'פלעגט זיך אזוי גיסען, גיסען אין
הארען אריין. אין דאס ליעד, בחור'ל, האט, ווי ס'ווייזט אויס,
דער קאזאק אליין אויסגעטראכט פארין פריין. איך האב עם
מעהר ניט געהערט קיין מאל ניט. אין נאכדעם אז איך פלעג
צו אפאנאסען צישטעהן, ער זאל עם זינגען, האט ער קיין
מאל ניט געוואלט.

— פאר וועמען, — זאגט ער, — יענעם ליעד האט זיך
געזונגען, יענער איז שוין מעהר אויף דער וועלט ניטאָ.

אין יענעם ליעד האט דער קאזאק דעם פריין דעם
גאנצען אמת אויסגעזאגט, וואס מיטן פריין וועט זיין; אין
דער פריין וויינט, אפילו טרעהרען רינגען ביים פריין איבער די
וואנצען, אין פארט האט ער פון דעם ליעד, ווייזט אויס, קיין
ווארט ניט פערשטאנען.

אך, איך געדענק ניט דאס ליעד, איך געדענק נאר
אפ'סאל. דער קאזאק האט געזונגען וועגען פאן וועגען אייוואן.

אי פאניג, אי אייוואניע...
אקלונער פאן, ער ווייס א פילע...
ווייס: אז דער שפארבער פליהט אין הימעל,
הרגעט ראבען...
אי, פאניג, אי, אייוואניע...

אין דאס ווייס ניט דער פריין, ווי ס'טרעפט אויף דער
וועלט זיך, אז ביים נעסט קאן אקראהע אויף דעם שפאר-
בער דער'הרגען.

אט זאג איך דיר, בחור'ל, דיכט זיך, אז נאך איצט
אפילו דער איך יענעם ליעד אין זעה יענע מענשען: דער
קאזאק שטעהט מיט דער באנדורע, דער פריין וועט אויפ'ן
מעפיך דעם קאפ אראפגעהאנגען אין וויינט; די היפלייט האבען
זיך ארום אנגעקליבען, שטויסען אינטער איינער דעם אנ-
דערן מיט די עלענבויענס; דער אלטער באגדאן שאקעלט
מיטן קאפ... אין דער וואלד רוישט, ווי איצט, אין שטיל אין

סומנע קלינגט די באנדורע, און דער קאזאק זינגט, ווי די פריציטע
קלאגט אויפ'ן פאן אוואן:

קלאגט די פאני קלאגט
אין אויפ'ן פאן אויף אוואן
קראקט אשווארצער ראב.

אך, דער פריץ האט ניט פֿערשטאנען דאס ליעד, האט
אויסגעווישט די טרערען אין געזאגט:

— נ גרייט זיך צו, ראמאן! זעצט זיך הכרה, אויף די
פֿערד! אויף די, אפאנאס, פֿאָהר מיט זיי— גענוג מיר שוין
דיינע ליעדער צו הערען... א גוט ליעד, אפֿער אזוי, ווי אין
איהם זינגט זיך, טרעפט זיך דאס קיין מאָל אויף דער וועלט ניט.
אין ביים קאזאק איז דאס הארץ ווייך געוואָרען פֿון דעם
ליעד, די אויגען האָבען זיך פֿערצויגען מיט אנגעפֿעל.

— אַך, פֿריץ פֿריץ, זאָגט אפאנאס, — אלטע לייט
זאָגען ביי אינו: אין אמעשה איז אַמת, און אין אלעד
איז אַמת. נאָר אין אמעשה איז דער אַמת ווי איינען:
ער איז לאַנג איבער דער וועלט פֿון איין האַנד אין דער
צווייטער געגאנגען, איז ער פֿערראַסט געוואָרען... אין אין
ליעד איז דער אַמת ווי גאָלד, וואָס דער ראַסט נעמט איהם
קיין מאָל ניט... אַט, ווי אלטע לייט זאָגען.
האַט דער פֿריץ אַמאָך געטאָן מיט'ן האַנט.

— נ אפֿשר איז עס אזוי אין אייער קאָנט, אַפֿער
ביי אינו איז ניט אזוי... געה, געה אפאנאס. ס'מיר מיאוס
געוואָרען זיך צו הערען.

איז געשטאנען דער קאזאק אַרנע אין נאָכדעם איז
ער פֿלוצלינג געפֿאלען פֿאַר דעם פֿריץ אויף דער ערד:
— הער מיר אויס, פֿריץ! זעין זיך אויפֿ'ן פֿערד און
פֿאָהר צו דיין פֿריציטע. מיין הארץ פֿיהלט עפֿים ניט גוטס.
אַט איז שוין דאָ דער פֿריץ אין פעס אַרין, האָט דעם
קאזאק, ווי דעם הונט, אַשטויס געטאָן מיט'ן פֿיס.

— געה פֿון מיר אוועק! די פֿיזט, ווייזט אויס, ניט
קיין קאזאק, נאָר אַ באַבע! געה פֿון מיר אוועק, אז ניט, זעה
אקאָרשט די זאָלסט ניט שלעכט אַפֿשנידען... און איהר,
וואָס האָט איהר זיך אוועקגעשטעלט, האַמעס? אפֿשר פֿון
אויף אויך קיין פֿריץ ניט מעהר? אַט וועל אויף אויך אזוינס

בעווייזען, וואָס איינער טאָמטס האָבען פֿון מײַנע טאָמטס נײַט
געזעהן... |

אַפּאָנאָס האָט זיך געשטעלט אויף די פֿיס, ווי אַ
פֿינסטערער וואַלקען, האָט זיך מיט ראַמאָנען דירעקטקױט:
אין ראַמאָן שטעהט אָן אַ זײַט, אַנגעשפּאַרט אויף דער פּינס, |
אזוי ווי נײַט איהם מײַנט מען... |

האָט דער קאָזאַק אַזעין געטאָן די באַנדערע אָן אַ
פּוים—איז די באַנדערע אויף שפּענדלעך צעפֿלויגען, נאָר
אַקרעפֿין האָט זיך אַוועקגעלאָזען פֿון דער באַנדערע איבער
וואַלד. |

— טאָ וואַלען זשע, — זאָגט ער, — טײַוואַלײַם אויף יענער
וועלט שפּיל לערנען אזאַ מענשען, וועלכער וויל נײַט פֿאַל-
גען קיין קלױגע עצה... די דאַרפֿסט, אַפּנים, פּריין, קױן
טרייען דיענער נײַט האָבען. |

דער פּריין האָט נאָך נײַט בעווייזען צו ענטפֿערן, איז
שוין אַפּאָנאָס אַרױפֿגעשפּרונגען אויפֿין וואַטעל און איז אַוועק-
געפֿאַהרען. די יענער האָבען זיך אויף געזעצט אויף די פֿערד.
ראַמאָן האָט אַרױפֿגעוואַרען די פּינס אויפֿין קאַרק און
איז זיך אַוועקגעגאַנגען, נאָר געהענדיג פֿאַרפֿי וואַלד-
שטיפֿעל האָט ער אַנגעשרײַ געטאָן צו אַקסאַנען: |

— לעגן שלאָפֿען דעם יונגעל, אַקסאַנען! איהם איז
צײַט שלאָפֿען געהן. אין דעם פּריין גרײַט אויף צו אַנגעלעגער.
אַט זענען תּכפּ אַלע אַוועק אין וואַלד, אָן איבער
יענעם וועג; אויף דער פּריין איז אין שטוב אַרײַן, נאָר דער
פֿערדעל דעם פּרייצײַט שטעהט זיך, צוגעפּונדען אונטערן
פּוים. עס האָט שוין אַנגעהויבען פֿינסטער ווערען, אַנגערױש
געהט איבער וואַלד, אין אַרעגענדל שפּריצט, אַט טאַק, |
נאָר ווי אײַצט... אַקסאַנען האָט מיך אַוועקגעלעגט אין שײַער
אויפֿין הײַ, האָט מיך איבערגעצלימט אויף דער נאַכט... און
אויף דער, מיין אַקסאַנען ווײַנט. |

אַך, אויף קלױן יונגעל, האָב דעמאָלט נאָר נײַט
פֿערשטאַנען, וואָס אַרום מיר מיט זיך! אויף האָב זיך מיר
אויפֿגערעהט אײַנס הײַ, האָב אַפּיסעל צוגעהערט זיך, ווי
די פּורע זענט אַלעך אין וואַלד, אין האָב אַנגעהויבען
אײַנשלאָפֿען. |

עדי: פּלוצלונג הער אויף, עמיצער געהט אַרום שטײַ-

בעל... צוגעגאנגען צו דעם בוים, דעם פריצים פֿערדעל אָבגע-
 בונדען. דער פֿערדעל האָט אַכראָפּ געטאָן, אַזעץ געטאָן
 מיט די קאָפּטעם; אין ווי ער האָט זיך אַלאָ געטאָן איבער
 וואַלד, האָבען זיך שוין פּאלד זיינע טריט מעהר ניט גע-
 הערט... נאָכדעם הער איך: ווייטער פֿליהט שוין עמיצער
 איבערן וועג צום שטיבעל. אינטערגעפֿאהרען האָרט צום שטי-
 בעל, אַראָפּגעשפרונגען פֿון זאָטעל אויף דער ערד און גלייך
 צום פֿענסטער.

— פּריץ, פּריץ! שרייט ער מיטן קול פֿון דעם אלטען
 באַנדאָן. — אי, פּריץ, עפֿען גיכער! דער טייוועלשער קאָזאָק
 האָט שלעכטס אין די געדאַנקען. ער האָט, ווייזט אים, דיין
 פֿערד אין וואַלד אוועקגעלאָזען.
 דער אלטער האָט נאָך ניט פּעוויזען צו ענדיגען זיינע
 רייד, האָט איהם עמיצער שוין פֿון הינטען אָנגעכאַפט. איך
 האָב זיך דערשראָקען, איך הער: עפּים איז געפֿאלען.
 האָט דער פּריץ אָפּגעפֿענט די טיר, אַרויסגעשפרונג-
 גען מיט דער פּוקס אין האַנט, אָבער אין פֿאַרהויז האָט איהם
 שוין ראַמאָן אָנגעכאַפט, און גלייך פֿאַרן טשייב, און אָן דער
 ערד...

אַט זעהט דער פּריץ, אַז ס'איז שלעכט, זאָגט ער:
 — אי, לאָז מיך אָב, ראַמאָסע! אזוי געדענקסטו דאָס
 מיין גוטס?

אין ראַמאָן ענטפֿערט איהם:

— איך געדענק, טייוועלשער פּריץ, דיין גוטס אי צו
 מיר אי צו מיין ווייב. אַט וועל איך זשע דיר שוין איצט
 פֿאַר דעם גוטס בעצאָהלען...
 אין דער פּריץ זאָגט ווייטער.

— נעם זיך פֿאַר מיר אָן, אַפּאָנאָס, מיין געטרייער דיע-
 נער! איך האָב דאָך דיך ליעב געהאַט, ווי אַנאָייגענעם זיהן.
 אין אַפּאָנאָס ענטפֿערט איהם.

— די האָסט דיין געטרייען דינער אוועקגעטריבען,
 ווי אַהונט. — האָסט מיך ליעב געהאַט, אזוי ווי אַ שטעקען
 ליעבט דעם ריזקען, אין איצט האָסטו מיך אזוי ליעב ווי דער
 ריזקען דעם שטעקען... איך האָב דאָך דיך געבאַטען, איך בין צו
 די פֿיס געפֿאלען, — האָסטו ניט געפֿאַלגט...

אַט האָט דאָ דער פּריץ אַקסאָנען אָנגעהויבען פּעטען:

— נעם זיך די אן, אקסאנע, ביי דיר איז דאס הארץ אונטע.

איז אקסאנע ארויסגעלאפען, האט א פאמיש געטאן מיט די הענט:

— איך האב זיך דאך געפעמען, פרייך, צו די פיס געפאלען: האב רהמנות אויף מיין מיידעלשער שענקעט, מאך מיך, אנאישת איש, ניט צו שאנד, האסטו דאך קיין רהמנות ניט געהאט, אין איצט בעסטמו אלזין... אף, ווער צו מיר, וואס וועט זאל איך טון?..

— לאזט מיך אב! — שרייט דער פרייך, — אידר וועט אלע פאר מיר פערפאלען ווערען אין סיפור...

— דאנע ניט פאר אינו, פרייך, — זאגט אפאנאס. — רא? מאן וועט זיין אויפן זומפ פרייער, איידער דינע יעגער. אין איך בין צוליב דיין גוטערציקייט איינער אלזין אויף דער וועלט, איך האב וועגען מיין קאפ ניט לאנג צו זארגן. איך וועל נעמען די בונקס אויף די פלוצעס אין אונזק אין וואלד... כוועל אנקלייבען געשיקטע יונגען אין מיר וועלען היילען... פון וואלד וועלען מיר ביי דער נאכט ארויסגעהן אויפן וועג, און אז מיר וועלען אין דארף אריין פערבלאנדושען, — איז גלייך צום פרייך אין די שאלעס.

— עיז הויב אויף, ראמאסע, דעס פרייך לאמיר זיין גענדיקט ארויסטראגען אויפן הענגערל.

האט זיך אנגעהויבען ווארפען דער פרייך, שרייט, נאך ראמאן בורטשעט פאר זיך, אין דער קאזאק לאכט. אט זע= נען זיי ארויסגעגאנגען.

און איך האב זיך דערשראקען. האב זיך געלאזען אין שטוב אריין, און גלייך צו אקסאנע... ויצט זי מיין אקסאנע אויפן באנק, א ווייטע ווי די וואנט...

און אין וואלד האט שוין אנגעהויבען הרוזשען אנט= אמתע בורע: דער וואלד שרייט אויף אלערליי קולות, און דער ווינט קלאגט, און אנאנהערט מאל גוט אויף אדינער אטראסק. איך זיין מיט אקסאנען אויפן אויבען=באנק און פלוצלינג דערדער איך עמיצער האט אין וואלד א קרעכען גע= טאן... אף, אפער אזוי אימערדיג, אז בון היינט נאך, ווען איך דערמאן מיך, ווערט מיר שווער אויפן הארצען, אין ס'איז דאך שוין פון דעמאלט אן אזוי פיעל יארהר...

— אַקסאנג, — זאָג אײַך, — טײַבעלע, ווער=זשע קרעכצט
דאָס דאָרט אין וואַלד?

אין זי האָט מיך געכאַפט אויף די הענט אין ווענט מיך.

— שלאָף, — זאָגט זי, — אינגעלע, גאָר נישט! דאָס איז

אזוי!.. דער וואַלד רוישט...

אין דער וואַלד האָט טאַקי אויף אנאַמת גערוישט, —

אַף, האָט ער גערוישט...

זענען מיר אזוי געזעסען נאָך אַביסעל צײַט, דער אײַך:

עס האָט אַ קנאַק געטאָן אין וואַלד, דיכט זיך, פֿון אַ פּוקס.

— אַקסאנג, — זאָג אײַך, — טײַבעלע: ווער זשע שײַסט עס

אין וואַלד מיט אַ פּוקס?

אין זי, געפּוקעס, ווענט מיך אליין, אין זאָגט מיר אליין:

— שווינג, שווינג, אינגעלע, דאָס האָט גאָט'ס דונער אַ

קנאַל געטאָן אין וואַלד.

אין אליין ווינט זי אליין, דריקט מיך פֿעסט צו דער פּרוסט,

אין פֿערווענט מיך: „דער וואַלד רוישט, דער וואַלד רוישט,

אינגעלע, דער וואַלד רוישט...”

אַט בין אײַך געלעגען בײַ איהר אײַך די הענט און בין

אינגעשלאָפֿען געוואָרען.

אין אין דער פֿריה, בהדרגה, האָב אײַך זיך אויפֿגעכאַפט,

זעה אײַך: די זון שײַנט, אין שטובֿ שלאָפֿט אַקסאנג אליין

אין די זאַלען. האָב אײַך זיך דערמאַנט אָן דאָס געכטאַנגע,

אין אײַך טראַכט: דאָס האָט זיך מיר אזוינס גע'חלומ'ט.

אַבער דאָס האָט זיך ניט גע'חלומ'ט, — אַי, ניט גע=

חלומ'ט, — ס'איז געווען אויף אנאַמת. אײַך בין ארויסגעלאָ=

פֿען פֿון שטובֿ, אוועקגעלאָפֿען אין וואַלד, און אין וואַלד זײַט=

גען פֿויגעלעך, אין דער טוי בלישצעט אויף די פּלעטער.

אַט בין אײַך צוגעלאָפֿען בײַ די קוסטעס. ערשט דער פּריין

אין דער יעגער לינגען דאָרט אייגער געבֿען דעם אַנדערן. דער

פּריין אַרוהונגער אין אַ בלאַסער, און דער יעגער — אוויסער

ווי אַ טויב, אין אַ שטרענגער, ריכטיג, דיכט זיך, ווי אַ לעפֿע=

דיגער. און פֿליט איז אויפֿין האַרצען פֿינס פּריין און פֿינס יעגער...

— — — — —

— טו וואָס איז געוואָרען מיט די איבעריגע? — האָב אײַך

געפֿרעגט, זעהנדיג, אז דער אלטער האָט אראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ אין אַז אַנטשווינגען געוואָרען?

— עדה! אַט אליין אזוי טאָק, ווי אָפּטאָס האָט געזאָגט, אזוי איז געווען. אפילו ער אליין האָט לאַנג אין וואַלד געלעבט, איז געגאַנגען מיט הברה איבער די גרויסע וועגן, אין איבער די פּריציזשע הויפּען. אזא מול האָט שוין דער קאָזאָק פֿון גע- באַרען אָן געהאַט: די טאַטעס האָבען הינדאמאטשעט* אין ער האָט אויף אזא מול געהאַט. ניט איין מאל, בהדורל, איז ער געקומען צו אונז: אין דעם וועלדיגען שטייבעל; אָבער דאָס רובֿ, ווען ראָמאַן איז אין דער היים ניט געווען. קומט אמאָל, וועט ער אין זינטט אליעדעל, אין שפּילט אויפֿן באַגדורע. און אז ער פֿלעגט מיט אנדערע הברים קומען, — פֿלעגען איהם אָקסאָנע מיט ראָמאַנען שטענדיג צינגעהמען. עך, דעם אָמת זאָגען דיר, בהדורל, טאָק ניט גאָר כּשר איז דאָס צוגעגאַנגען. אַט וועלען באַלד פֿון וואַלד קומען מאַקסיס מיט זאַכאַרען, גיב אויף זיי בידען אַקיק; אויף זאָג זיי גאָר נישט. אָבער ווער עס קען ראָמאַנען מיט אָפּטאַטען, יענער וועט גלייך זעהן, ווער אין וועמען איז געראַטען, כאַטש זיי זענען שוין ניט קיין זיהן, נאָר אייניקלעך... אַט וואָס פֿאַר אַ מעשים עס האָבען זיך פֿאַר מיין געדאַנקען אָפּגעטאָן אין וואַלד, בהדורל!

רוישט עס אָבער דער וואַלד שטאַרק, — סוועט זיין אַ בורע! ..

III

פֿערמאַטערט האָט דער אלטער גערעדט די לעצטע ווערטער פֿון זיין ערצעהלונג. עס שיינט, אז זיין אויפֿגע- רענטקייט איז אַרױבער, אין איצט האָט זיך אַרױסגעוויזען די מורדוקייט: די צונג האָט זיך ביי איהם געפּלאַנטערט, דער קאָפּ געטרויסעלט, די אויגען געטרערט.

דער אָבענד האָט זיך שוין אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד. אין וואַלד איז פּינסטער געוואָרען. די אלטע סאַסנעס האָבען זיך געוואָרפען אַרום שטייבעל, ווי אים, וואָס האָט זיך צעקאַלט. די

* פֿון הינדאמאָק — אוקרעניש פּויערן, אין צייט פֿון פּאַנשטויגע. וואָס פֿלעגען אַנטלויפֿען פֿון די פּריצים, ווערען פּריצע קאָזאַקען און בּי- פּאַלען דערנאָך די פּריצים אין די וועלדער.

פֿינסטערע קעפּ האָבען זיך געוויגט ווי די רוקענס פֿון אינדען אין אַ בויזען געוויטער.

דאָס פֿרעהליכע פֿילען פֿון הינט האָט אָנגעוואָגט, אז די פעלי-בתים קומען. פֿיידע וואָלד-שומרים זענען איילענדיג צו-גענאָגען צום שטייפֿעל, אין גלייך נאָך ווי האָט מאַטריע, קוים אָטעמענדיג פֿון איילענים, געבראכט צוטרייבען די קוה, וועלכע איז געווען פֿערפֿאלען געוואָרען. אינווער געוועלשאַפט איז גע-ווען אינגאנצען צונויפֿגעקליבען.

אין עטליכע מינוט אַרום זענען מיר געזעסען אין שטוב; אין אויבען האָט פֿרעהליך געקנאקט דאָס פֿייער; מאַטריע האָט געגרייט צו „וועטשערע“.

פֿאַמיני גיט דעם ערשטען מאל האָב איך געזעהן זא-פֿאַרען מיט מאַקסימען, נאָר איצט האָב איך אויף זיי אַ קוק געטאָן מיט אַ בעזונדער אינטערעס. זאכאַר'ס געזוכט איז געווען טונקעל, די פֿרעמען זענען זיך צונויפֿגעוואַקסען אונטער דעם משופּיענדיגען נידעריגען שטערן, די אויגען האָבען גע-קוקט בייז אין פֿינסטער פֿאַמיני אויפֿן געזוכט איז געווען צו קענטש; אַניאיינגעפֿאַרענע גוטמיטוגקייט, וואָס מען מערקט אַפט ביי אַ שטארקען מענשען. מאַקסיס האָט געקוקט אָפֿען, דוכט זיך, מיט לאַשטישטערע, שאַרע אויגען; צייטגענוויז פֿלעגט ער אַטרויסעל טון מיט זיינע געקרייזעלטע האַר, אין זיין גע-לעכטער האָט געקלינגען בעזונדערס אָנשטעקענד.

— צו האָט אַקאַרשט דער אַלטער אייך גיט דערצעהלט אַנפֿאלטע פֿאַבע-מעשה וועגען אינווער זיידען? — האָט מאַק-סיס געפֿרעגט.

— יא, ער האָט דערצעהלט, — האָב איך געענטפֿערט.
— נו, ער איז שוין שטענדיג אַט אַזא: הויבט דער וואָלד אָן שטארקער צו רוישען, דערמאָנט זיך איהם אַמאָליגע. איצט וועט ער אַגאנצע נאכט בשום אָפֿן גיט איינשלאָפען.
— סיגאַר ווי אַ קליין קינד, — האָט מאַטריע צוגעגעבען, אָניסענדיג דעם אַלטען געכעכטס.

דער אַלטער האָט, דוכט זיך, גיט פֿערשטאנען, אז דאָס רעדט מען שטיק וועגען איהם. ער האָט זיך אינגאנצען אָב-געלאָזען, ווי אַתם. צייטגענוויז פֿלעגט ער שמויכלעך, שאַקלענדיג מיטן קאָפּ; נאָר ווען פֿין דרויסען פֿלעגט זיך אַלאָ טון אויפֿן שטייפֿעל דער ווינט, וואָס האָט געמיקערט אין וואָלד,

פלעגט ער אונדז הויך ווערן, און אָנשטעלען די אויערען, צוהערען זיך צו עפּים מיט אַ דערשדאָקענעם אויסזעהן. באלד איז אין וואַלד-שטיבעל אַלץ שטילער געוואָרען. פּינסטערליך האָט געפּינסטעלט דער אויסגעהענדער קנייט אין שערביל, אין דער גריל האָט אויסגעקלונגען זיין איינארטיג שרײַענדע ליעד... אין אין וואַלד, דוכט זיך, איז אומגעגאנגען אַזויזערני פּיין זויזענדער מעכטיגע, האָטשײַ דומפּע שטוימען, וועלכע האָבען זיך וועגען עפּים בײַז און צאָרענדיג דורכ-גערעדט צווישען זיך אין דער פּינסטערניס. עס האָט זיך גע-דוכט, אז עפּים אַ גרויזאמע מאַכט האַלט דאָרט אַב אין וואַלד אַ רוישענדע בעראַטונג, גרויטענדיג זיך פּיין אלע זייטען אַ-צופאַלען אויף דאָס אַרעמע, אין וואַלד פּערלאָרענע כאַלפּקע. אַנאַנדערס מאל פּלעגט זיך דער ניט דייטליכער גוואַלד שטאר-קאָן, וואַקסען, צוקומען; און דעמאָלט פּלעגט די טור צייטערן, גלייך ווי צומינער וואַלט זיך מיט אַ פּיזען ברום אַלאָ גע-טאָן זיך אויף איהר פּיין דרויסען, אין די נאַכטיגע זאָנערדיכע פּלעגט מיט אַ קלאָג און אַ פּיזער אויסצהען אין קיימען אַ האַרצריטענדע נאַטע. דערנאָך פּלעגט דער דראַנג פּיין וויינט אויף אַ צייט שטיל ווערען; אַניאוימהדיגע שטילקייט האָט געמאַטערט דאָס האַרץ, וואָס האָט געצייטערט, בײַ עס האָט זיך פּיין דאָס נײַ אויפגעוויפען אַנגערויש, גלייך די אַלמע סאַנסעס האָבען זיך צונויפגעערעדט אויפצוהויבען זיך פּלוצ-לינג פּיין די ערדער אין צוועקפּליהען אין דעם אינפּעוואַיסטען גערויס צוזאמען מיט דער רייסעניס פּינים נאַכטיגען שטורם-ווינט.

אויף בײַן אַרײַנגעפאַלען אויף עטליכע מינוט אין אַ סמוט-נעם דריטעל, אָבער, דוכט זיך, ניט אויף לאַנג. די בורע האָט געוואָרעט אין וואַלד אויף פּערשיידענע קולות און טענער. דער קנייט אין שערביל פּלעגט צייטענווייז אַפּלאַקער טון, בע-לייכטענדיג דאָס שטיבעל.

דער אלטער איז געוועסען אויף זיין באַנק און האָט גע-מאַפט ארום זיך מיטן האַנט, גלייך ער האָט געוואַרט צומינען צו געפּינגען אין דער נאָרענט. אַניאויסדריק פּיין שרעק און פּיין כמעט קינדזשער אינבעהאַלפּענקייט האָט זיך געזעהן אויפּן געזיכט פּיין דעם אַרעמען זיידען.

— אַקסאַנע, טייבעלע, — האָב איך דערהערט זיין אומע-

דיגען קלאנגען, — ווער זשע קרעכצט עס דארטען אין וואלד?...
 ער האט אונדז היינט אטאפ געטאן ארום זיך מיט דער
 האנט אין האט זיך צוגעהערט.
 — עהע! — האט ער ווייטער אנגעהויבען, — קיינער-קרעכצט
 ניט. דאס איז דו בורע רוישט אין וואלד... מעהר גאר נישט,
 — דער וואלד רוישט, רוישט...

עס זענען אריבער נאך עטליכע מינוט. אין דו קלוינע
 פענסטערלעך פלעגען אהן אויפהער אריינקוקען די בלויזע
 פליען פון דעם בליין. די הויכע פוימער פלעגען זיך הינטער
 פענסטער אנצוינדען, אויסווינדען זיי רוחות, אין פלעגען
 ווייטער נעלם ווערען אין דער פינסטערניס אין בויזען ברעמען
 פון דער בורע. נאר אט האט א שניידענדע ליכטיגקייט אויף
 אנהייבענדיק פערדונקעלט דאס בלאסע אויפפלאקערן פוינס
 קנייט, אין איבערין וואלד האט זיך צעשטאמען אנאייבערנעדי-
 סענער נאדענטער טראסק.

דער אלטער האט זיך איבעראניס אינדהיי גענומען
 ווארפען זיך אויף זיין פאנק.
 — אקסאנע, מיבעלע, ווער זשע שיעסט עס דארט אין
 וואלד?

— שלאף, אלטער, שלאף, — האט זיך פין איבען דער-
 הערט מאטריעס ריזיגער קול. — אט שטענדיג אזוי: פיי דער
 נאכט, איז א בורע, ריפט ער אליין אהסאנען. האט אפילו
 פערנעסען, אז אקסאנע איז שוין לאנג אויף יענער וועלט.
 אף-כא!

מאטריע האט אנגינין געטאן, האט אנגעהויבען שיעפ-
 טשען א תפילה, אין באלד איז אין שטיבעל ווייטער געווארען א
 שטילקייט, וועלכע עס האבען איבערנערוסען נאר דער גערויש
 פון וואלד, אין דער אונדז היינט מורמאל פון דעם אלטען:
 — דער וואלד רוישט, דער וואלד רוישט... אקסאנע,
 מיבעלע... באלד האט אנגיין געטאן א שווערער גוסרעגען,
 פערדעקענדיג מיט דעם גערויש פון די רעגענטשטראמען א דעם
 דראנג פוינס ווינט, אי דאס קרעכצען פון דעם סאסנע-וואלד.
 איבערויזט פ. היילבערין.

ניאי דע מאפאסאן. אין די פעלדער.

צופיסענס פון א בערגעל, נאָהענט פֿון אַ קלײַנעם קוראַרט, זענען זײַט פֿײַ זײַט געשטאַנען צוויי שטיבלעך. די צוויי פּויערן, וואָס האָבען דאַרטען געוואוינט, האָבען געהאַרענעט שווער און פּינטער אײַף זײַער שטיקעל אינפֿרוכטבאַרער ערד, אום צו דערנאָהערן זײַערע עופֿהלעך. יעדערער פֿון זײַ אײַז געווען אַ בעל-מטופֿל פֿון פֿיער קינדערלעך. פֿאַר די שוועלען פֿון בײַדע שכינות דיגע טורען האָט דאָס קלײַנוואַרג זיך געשפּילט אײַנגע-וועלנערט אײַז שטויב פֿון דער פֿריה בײַז אײַז אָבענד. די צוויי עלטערע (אײַז יעדער געײַנד) זענען אלט געווען צו זעקס יאָהר און בײַדע זײַנגערע — בערך צו פֿיפֿצען הונדערט; די התננות און נאָכדעם די קונפֿעטען זענען פֿאַרגעקומען כמעט אײַז אײַז צײַט אײַז בײַדע הײַנער.

בײַדע מיטערס פֿלעגען שווער אינטערשײַדען די זײַנגערע אײַז אײַז דער קיפּקע קינדער, אײַז בײַדע פֿאַטערס פֿלעגען זײַ אַפֿט גאָר פֿערטימען. די אַפֿט נעמען האָבען זיך אײַז זײַ ערע קעפּ געדעקט און געפֿלאַנטערט אָהן אײַפֿהער; און ווען די מענער האָבען געדאַרפֿט וועמען פֿון זײַ רופֿען, פֿלעגען זײַ אַפֿט אַנטרופֿען עטלעכע נעמען, אײַדער זײַ זע-נען דערנאָנגען צום ריכטיגען.

די ערשטע פֿון די צוויי וואוינענען, — געהענדיג פֿון דער וואַסער-קוואַל ראַלפֿאר, — האָט פֿערנימען דאָס פֿאַר פֿאַלק טײַוואַש, וואָס האָט געהאַט דרײַ מינדלעך און אײַז זײַנגעל; אײַז דער אַנדער הירכה האָבען געוואוינט די וואַ-לענים, וואָס האָבען געהאַט אײַז מינדלע און דרײַ זײַנגלעך.

זײַ האָבען אלע געלעבט אײַז גרויס טײַט, דערנאָך רענדיג זיך מיט אַ פֿאַרעווען גרויפֿען-זופּ, מיט קאַרטאָפֿעל און מיט פֿרײַער לופֿט. זײַבען אַ זײַגער און דער פֿריה, דערנאָך אײַז האַלבען טאָג, דערנאָך זעקס אַ זײַגער און אָבענד פֿלעגען די בעל-הבית טעם צו-טײַפֿרופֿען זײַער קלײַנוואַרג און אַנגעבען זײַ דעם מאַכל, פּינקט ווי די גענו-פֿיטערער קלײַבען צוזאַמען זײַערע עופֿות. די קינדער פֿלעגען זיך זעצן, נאָכײַז עלטער נאָך, צום היל-צערנעם טײַט, וואָס אײַז אײַפֿערנענאָנגען צו זײַ פֿרושה פֿון זײַערע עלטער-זײַדעס. דער יונגסטער זײַנגעל האָט מיטן מיטלעל קוים דערגרײַכט פֿון צום פֿרעם פֿײַנס טײַט. מײַדאָט געשטאַלט פֿאַר די קינדער אַ מײַפען טעלער פֿיל מיט פֿרויט, געוויקט און וואַסער פֿון געקאָכטע קאַרטאָפֿעל, אַ שײַטעל שײַטערע קרויט און אַ דרײַ צײַפֿעלעם; און דאָס גאַנצע געײַנד האָט געגעסען פֿון צו זאַט. דעם קלענסטען קינד האָט די מוטער

געקארמט אליון. א שטוקעל פלויש וונטאג אין זוף איז פאר אלעמען אים=טוב געווען; אין דער פאטער פלעגט אין דעם טאג אלע מאל פערזעצן זיך ביים "מאלצייט" און שטענדיג איבערדעצן די זעלביגע ווערטער: "זוואלט דאס וועלען אזוי אלע טאג".

אין מאל נאכמיטאג=צייט אין אויגוסט מאנאט האט זיך פאר די צוויי שטיבלעך פלוצלינג אפגעשטעלט אליינע קארעמע, אין איינע פרוי, וואס האט אליון די לויצעס גע=האלטען, האט געזאגט צו א העררן, וואס איז איהר געגען סען ביין זייט:

— א: גיב א קוק, הערר, אויף אט די קופע קינדערלעך!
ו: ליעבליך זיי קינדלען עם זיך איינס שטויב!

דער מאן האט גאר נישט געענטפערט, ווייל ער איז שוין געווען צוגעוועהנט צו אזוינע ענטצוקונגען, וואס האט בען געוועקט זיין טרויער און געקלונגען ווי א מין פארווארף. די יונגע פרוי האט גערעדט ווייטער:

— אויף מוז זיי א קיז טון! א, ווי אויף וואלט וועלען האבען כאטש איינעם פון זיי, אט יענעם, גאר דעם קלענסטען.

און אזוישפרינגענדיג פון קארעמע, איז זי צוגע=לאפען צו די קינדער, האט גענומען איינעם פון ביידע קלע=נערע, די טוואושים יונגעלעך, און אויפהיבענדיג איהם אויף איהרע ארעמט, האט זי איהם לידעגשאפטליך געקוישט אין זינע שמוציגע בעקלעך, אין זינע פלאנדע געגרייזעלטע און אין בלאטען איינגעשמורטע הערלעך, אין זינע הענטלעך, מיט וועלכע ער האט געמאכט פערשיידענע תנועות, אום צו בעפרייען זיך פון די נים=געבעטענע דערעסענדע קוישען=האלען.

דערנאך האט זי זיך וועדער אריינגעזעצט אין איהר קארעמע אין איז שנעל אוועקגעפאָהרען. אפער אויף דער קומענדיגער וואך איז זי וועדער געקומען צופאָהרען, האט זיך אליון אויף צוזאמען מיט די קינדער אוועקגעזעצט אויף דער ערד, האט אזויפגענומען אויף איהרע הענד דעם יונ=געלעך, גענומען שטאפען איהם מיט זיסע געבעק אין גע=געבען קאנפעקטען אלע איבערזיגע קינדער; זי האט זיך מיט זי געשפילט ווי א קליון פערשטעלט מיידעלעך, און איהר מאן האט בעת מעשה מיט אינגעדולה געווארט אין זיין לייכטער קארעמע.

זי איז איינזלען אונגעפאָהרען נאך אמאל, האט גע=מאכט בעקאנטשאפט מיט די עלטערן און אונגעוויפען קו=מען אלע טאג מיט פילע קעשענעס נאשערען און קלוינ=געלד.

מיהאט איהר גערופען מאדאם דהוביער.
אָנפֿאָהרענדיג איינמאל אין דער פֿרוי, איז דער מאן

איך ארויס פֿון קארעטע מיט איהר ; אין ניט אָבשטעלענדיג
 זיך מיטן קלוינווארג, וואָס האָט זי שוין איצט גוט גע-
 קאָנט, איז זי אַרײַן אין די וואוינונג פֿון די פּויערס.
 די דאָרפֿס-לייט זענען געווען אין דערהיים, פֿערנו-
 מען מיט האַפֿען האַלץ צום קאָכען ; זיי האַפֿען זיך אויפֿ-
 געהויבען שטאַרק פֿערוואַנדערט, האַפֿען דערלאַנגט שמו-
 לען אין געוואַרט, וואָס דאָ וועט זײַן. דאָן האָט די יונגע
 פֿרוי אָנגעהויבען מיט אַנפֿגערױסענער, ציטערנדיגער שטי-
 מע :

— ליעבע מענטשען, איך בין געקומען צו איך צוליב
 דעם, ווייל איך וואָלט וועלען... איך וואָלט זעהר וועלען מיט-
 געהמען מיט זיך אייער... אייער קלוינעם יונגעלעך...
 די דאָרפֿסלייט האַפֿען ערשטויניטע אויסגעשטעלט די
 אויגען און האַפֿען ניט געענטפֿערט קיין וואָרט.
 זי האָט אָנגעכאַפט דעם אָטעם און גערעדט ווייטער :
 — מיר האַפֿען ניט קיין קינדער ; מיר זענען איינציג-
 אללין, מיין מאַן איז אײַך... מיר וואָלטען איהם האַלטען
 ווי אַנאייגען קינד... ווילט איהר ?
 די פּויערע האָט אָנגעהויבען פֿערשטעהן. זי האָט
 געפֿרעגט :

— איהר ווילט צוגעהמען בײַ אינו שאַרלאַנג ? אָבער
 נײַן, כּװאַ אײַך, סױעט ניט געהן.

דאָ האָט זיך אַרײַנגעמישט מאַסיגע דעױביער.
 — מיין ווייב האָט זיך שלעכט אויסגעדריקט. מיר וויל-
 לען איהם צושרייבען פֿאַר אַנאייגענעם זעהן, אָבער ער וועט
 אײַך אָפט בעזוכען. אויב פֿון איהם וועט אַרױסקומען אַנג-
 טער מענטש, ווי מען האַרף האַפֿען, דאָן וועט ער ווערען
 אונזער יורש. אין פֿאַל אויב מירײַן האַפֿען קינדער, וועט
 ער בעקומען זײַן חלק צוגלייך מיט זײַ. און פֿערקעהרט,
 אויב אינזערע האַפֿטונגען ווענען איהם וועלען ניט מקיים
 ווערען, וועלען מיר איהם, בעת ער וועט מינדיג ווערען, גע-
 בען אַ סומע פֿון צוואַנציג טויזענד פֿראַנק. אָט די סומע וועט
 גלייך אַרעקגעלעגט ווערען אײַך זײַן נאָמען ביים נאָמאַ-
 ריום. און אױף, ווי מיר האַפֿען אײַך אײַך געהאַט אין זײַנען,
 אַלזײַ וועלען מיר אײַך אַרױסגעבען בײַזן סאַמע זײַט אַ
 קענטע פֿון הונדערט פֿראַנק אַ מאַנאַט. איצט האָט איהר
 מיך גוט פֿערשטאַנען ?

די דאָרפֿס-פֿרוי האָט זיך אױפֿגעהויבען אַ צוקאָכען.
 — איהר ווילט, כּװאַל אײַך פֿערקויפֿען שאַרלאַנג ?
 האָ ? זאָ אײַך אײַך נײַן ; אָט אױניץ זאָלען פֿערלאַנגט מען
 ניט פֿון אַ מיטער, אָט וואָס אַך... כּװאַ אײַך נאָך אַמאָל :
 נײַן, דאָס איז פֿראַסט אַנבלה.
 דער מאַן איז געשטאַנען ערנסט פֿערקלערט אין האָט

גארנישט גערעדט; ער האט נור אויסגערדיקט זיין הסכמה מיט זיין ווייב, צושאקלענדיג צו ארץ מיטן קאפ.
 די מאדאם דיהויבער האט זיך פֿערלארען און האט גענומען וויינען. זי האט זיך געווענדעט צו איהר מאן מיט א כליפערדיגער שמועץ, מיט א שמוס פֿון א קינד, וואָס אלע ווינען קאפּרווען ווערען געוועהנליך ערפֿילט, און האָט שטול געזאָגט:

— זיי ווילען נישט, הענרי, זיי ווילען נישט!
 דאן האָבען זיי געמאַכט דעם לעצטען פּרוּב.
 — אַבער, פֿריינד מינע, גיט אַטראַכט וועגען דער צוקונפֿט פֿון איינער קינד, וועגען זיין גליק, וועגען...

די פּויערטע איז געווען זעהר אויפֿגערגעגט און האָט זיי אויפֿגערויסען די רעד:

— שוין אליין געוועהן, שוין אליין געהערט, שוין אליין בעקלערט... געהט אייך, געהט, זאג איך אייך, איינער פֿיס זאל דאָ נישט געדאַכט ווערען. געהערט אַנאַקט; דערוועגען זיך צינדעמען אַ קינד גאָר פֿין אַ מאַמען!...

ארויסגעהענדיג האָט מאַדאָם דיהויבער דערזעהן, אז סײַגען געווען צוויי קלענערע קינדערלעך, און זי האָט געפֿרעגט דורך טרערען, מיט דער עקשנות פֿון אַ קאָפּ— רײַזער איז נאָכגעגעבענער פֿוילי, וואָס וויל קײַנמאַל נישט וואַרטען:

— אַבער סײַנדער ערפֿהילע איז דאָך נישט ווייטער?
 דער פֿאָטער טוואַש האָט געאַנטפֿערט:
 — נײַן, דאָס איז די שפֿנים; איהר קענט אהן ארייַן געהן, אויב איהר ווילט.

און ער האָט זיך אומגעקעהרט צוריק אין זיין הויז, פֿיננאָגען סײַהאָט זיך נאָך געדערט די אויפֿגעבראַכטע שמוס פֿון זיין ווייב.

די וואַלעניס וועגען געוועסען פֿינים טיש אין האַבען לאַנגזאַם געגעסען פעניצעס פֿרויט, שמוצענדיג עס זעהר קאָרג מיט אַ שטוקקעל פֿיטער אויפֿן שפּיץ מעסער פֿון אַ טעלער.

מאָסע דיהויבער האָט ווידער אָנגעהויבען פֿאַר— לעגען זיין פֿערלאַנג, אַבער שוין איצט הניפֿהדיגער איי— דער דארטען, מיט מעהר ישענדערטישע פֿאַרוכטאָנקעטען אין שלויקייט.

די מאן אין ווייב האַבען געשאַקעלט מיט די קעפּ אויף נײַן; אַבער פֿעל זײַ האַבען דערהערט, אז זײַ וועלען בעקומען צו הונדערט פֿראַנק אַ הודש, האַבען זײַ זיך אויפֿגעדיקט, צעהנדיג זיך מיט די אויגען אין ישראָלענ— דיג זיך מיט דער דעה.

לאַנג האַבען זײַ געשוויגען, נישט קענענדיג ענטשליך—

ס'ען זיך אין איבערלעבענדיג פֿועל שמערצען. דאָס ווײַב האָט ענדליך געפֿרעגט:

— וואָס זאָגסטו דערצו, מאַן?

ער האָט געענטפֿערט מיט זאָענטשלאָסענעם טאָן:

— פֿיאַנג, און ס'איז נאָר ניט קיין מיאסיגע זאך.

דאן האָט מאדאם ד'הויפער, ציטערענדיג פֿון קומער אין אינרוהיקייט, גענומען רעדען מיט זי וועגען דער צע-קונפט פֿונים קינד, וועגען זיין גליק, און אויף וועגען יענע געלד, וואָס ער וועט זי קענען אין יאָהרען ארום געבען. דער פֿויער האָט געפֿרעגט:

— אָט די צוועלף הונדערט פֿראַנק, וואָס איהר זאָגט, ווע-

לען זיין אָפּגעשריבען פֿינים נאָטאָריס?

מאָסיגע ד'הויפער האָט געענטפֿערט:

— אַודאי אזוי, איז טאָקע מאַרגען.

די דאָרפֿספֿרוי האָט אַוויילע אַטראַכט געטאָן אין זיך אָפּגערופֿען:

— הונדערט פֿראַנק אַ הודש איז צו וועניג פֿאַרן אָפּ-

געהמען פֿיין אינו דאָס קינד; אין פֿופֿציגן יאָהר אַרום וואָלט ער פֿיין אינו אַניאַרפֿיטער געוואָרען; מיר מוזען פֿעקומען הונדערט צוואַנציג פֿראַנק.

מאדאם ד'הויפער האָט, ציטערענדיג פֿון אינגערזולד, דערצו גלייך מספּים געווען; אזו הוּיט זי האָט געוואַלט וואָס גלייך מיטגעהמען דאָס קינד, האָט זי נאָך דער-לעגט נאָך 100 פֿראַנק אַמתנה, בעת איהר מאַן איז גע-ווען פֿערנימען מיט שרײַבען אַפּאָפּער. דער מער (שטאַט-גאַלאַווא) איז נאָשען, וואָס מ'האָט זי גלייך אַיינגעלאָרען, האָבען געדענט אַלס עדות.

די יונגע פֿרוי האָט אַשיינענדיגע פֿון פֿריד אַוועק-געפֿוהרט דעם וווינענדיגען יונגעלעך, ווי מען פֿוהרט אַוועק עפּים אָנגעפֿלען-געוואָרענע צאצאָען פֿון אַמאָנאָן.

די טוואַש'ס זענען געשטאנען פֿיין דער טיר איז האָ-בען שווינענדיג און שטרענג נאָכגעקוקט, ווי זי פֿאָהרען אַוועק, הרטה האָבענדיג, קען זיין אויף זייער אָפּזאָג.

מעהר האָט מען ניט געהערט רעדען וועגען דעם קליינינמען זשאַן וואַלען. די עלטערן זיינע פֿלעגען יעדען מאָ-נאָט געהן צום נאָטאָריס אָפּגעהמען די הונדערט צוואַנציג פֿראַנק; זיין האָבען זיך ציקריגט מיט זייערע שכנים, ווייל די מוטער טוואַש פֿלעגט זי פֿאַרוואַרפען, און זי זענען אַימערהליך, טענה'נדיג אַהן אויפֿהער דורך די אָפּענע טווער, און מ'דאַרף זיין פֿון דער נאָטיר פֿערדאָרפען, אום צו פֿערקויפֿען אַניאַיגען קינד, און דאָס איז אַ גרויזל, אַ שמויז, אַנבלה.

ציטענדיג פֿלעגט זי געהמען אויף די הענד איהר

שארלאָזן מיט אַ פּערומערשישען אַנשטעל, שרײַענדיג מיט אַ כּיזן צו איהם אזוי, פּונקט ווי ער וואָלט איהר פּלומרײַשט קענען פּערשטענדיק:

— אײך האָב דײך טאַקע ניט פּערקויפּט, אין אײך וועל דײך ניט פּערקויפּען, עופּהײַלע מיניס! אײך— אײך פּערקויף ניט מיניע קינדער, אײך. יא, אײך בײן ניט רײך, אַבער דאָך פּערקויף אײך פּינדעסטוועגען ניט מיניע קינדער.

אין אײן משך פּוין פּיעלע יאָהרען פּרעגט עס אזוי פּאַרקוימען יעדען טאָג. יעדען טאָג פּלעגט מען פּאַרן טיר שרײַען מיט גראַפּע אַנציהערענישען, מיטן מינן, ווי וואָלען רעגרייבּען אײן הערען זײך אין דער וואוינונג פּוין דו שכנים. דו מוטער טוואַש אײן ענדליך געקומען דערצו, אז ווי האָט זײך געשטעלט העכער פּוין ארעמען אין דער גאַנצער געגאַנד, ווייל ווי האָט ניט פּערקויפּט שארלאָזן. און אלע, וואָס האָבען גערעדט וועגען איהר, פּלענען זאָגען:

— כּווייט גוט, אז דאָס איז געווען אַנטער עסק, אַבער ווי האָט זײך פּינדעסטוועגען געפּיהרט ווי אַגוטע מוטער. מען פּלעגט איהר ברענגען פּאַר אַפּיטשפּיעל; און שארלאָ ווידער, וועלכער גיז שוין אלט געוואָרען אַכט-צעהן יאָהר, אײן דערצויען געוואָרען מיט דעם דאָזיגען גע-דאַנק, וואָס מיהאַט איהם אָהן אײפּדער געקלאַפט אין קאַפּ, און ער האָט זײך כל סוף אַליין אויף גע-האַלטען העכער פּוין אלע זיינע חברים דערפּאַר, וואָס מיהאַט איהם ניט פּערקויפּט.

דו וואָרעניס האָבען געלעבט פּעקועם און צופּרידען אַדאַנק דער פּענסיע. דערפּוין האָט עס טאַקע געשטאַמט דו פּערפּוסענע שטאַה און פּיוקניט פּוין דו טוואַשים, וואָס זענען פּערפּליבען פּונקט אזוי אַרײַם און אונגליקליך ווי פּרידער. זײער עלטערער ווהן אײז אַוועק אין סאַדראַטען. דער צווייטער אײז געשטאַרבען; שארלאָ אײז אײן-אײנציגער פּער-פּליבען האָרעווען מיטן אַלטען פּאַטער, אום צו דערנעבן רען דו מיטער און דו צוויי זינגערע שוועסטערלעך, וואָס ער האָט געהאַט. ער אײז אלט געוואָרען 21 יאָהר בעת אײז אַ שענעם פּרידמאָרען האָט זײך פּאַר דו צוויי שטובלעך אַב-געשטעלט אַ פּרעכטיגע קאַרעטע. אײנגער הערר מיט אַ גאַלדענער זײגער-קײטעלע אײף דער ברוסט אײז פּוין דאָר-טאָן אַרײַם, דערלאַנגענדיג דו האַנד אַנאַלטער דאַמע מיט ווייס-גרויע האָר. דו אַלמע דאַמע האָט צו איהם געזאָגט:

— אַט-אָ דאָ, מיין קינד, אײניס צווייטען הײז. אין ער אײז אַריינגעגאַנגען אין וואָלעניס שטיבּלע ווי צו זײך אַרײַם.

דו אַלמע מוטער האָט געוואַשען איהרע פּאַרטוילעך; דער קראַנקער פּאַטער האָט געדערעמלט צײַם פּריפּע-

משעק. בודע האבען זיי אויפגעהויבען די קעפ, און דער יונגער=מאן האט געזאגט:

— גוט מארגען, פאפא; גוט מארגען, מאמא.
זיי זענען אויפגעשפרונגען איבערראשט און צומישט.
די דארטספרוי האט פון אויפגענונג ארויסגעלאזען פון די הענד איהרע זיף אינים וואסער און האט שטיל געמורמעלט:
— ס'פוזטו, מיין זעהן? ס'פוזטו, מיין זעהן?

ער האט איהר ארומגענומען און א קניש געטאן, זא=גענדיג נאך אמאל: "גוט מארגען, מאמא". און בעת מעשה האט דער אלטער, ציטערענדיג מיטן גאנצען קערפער, גע=זאגט מיט זיין רוינגען מאן, וועלכען ער האט קיינמאל נישט פערלאזען: "פוזט צוריקגעקומען, זשאן?" — פונקט ווי ער וואלט איהם געזעהן פלויז מיט אהודש צוריק.

און נאכדעם ווי זיי האבען זיך מיט אנאנד דער=קענט, האבען די עלטערן נישט אנדערס געוואלט פיהרען איהם וויזען פאר דעם גאנצען דארף. מ'האט איהם אריינגעפיהרט צום מער, צום געהילף, צום גלה, צום לעהרער.

שארלא און דאן געשטאנען ביזן שוועל פון זיין שטי=בעל און האט איהם אנגעקוקט פארבייגעהנדיג.

פנים אבענד=ברויט האט ער געזאגט צו די אלטע:
— שוטים האט איהר געדארפט צו זיין, צו דערלא=זען געדמען די וואלענים יונגעל.

די מוטער האט געענטפערט פרוז:
— כ'דאב נישט געוואלט פערקויפען אינוער קינד.

דער פאטער האט גאר נישט נישט געזאגט. דער זעהן האט גערעדט ווייטער:

— ס'איז גאר נישט אזא אינגליש געאפפערט צו ווערען אויף אזאין אופן?

דאן האט דער פאטער טוואש אויסגעשריען מיט א כעס'דיגען מאן:

— די מאך אינו נישט קיין פארווארפען דערפאר, וואס מיר האבען דיך נישט פערלויפט.

נור דער יונגער מאן האט אפגעענטפערט גראב:

— יא, אויף ווארף דאס טאקע אייך אויף, וואס איהר זענט אזוינע אינוויסענדע. אזוינע עלטערן ווי איהר זענען נור אנהאליק פאר קינדער. איהר פערדענט, אויף זאך אוועקווארפען.

די גוטע פרוי האט געווינט אריבערגעבויגען אן=פער איהר טעלער. זי האט אליין געזיצט, שלינגענדיג די לעפעל וופ און פערניסענדיג אהעלסט:

— נו, לאז זיך ממיתן אויף צו הארעווען קינדער!

דערזיף האט דער בודר געענטפערט מיט גראבקיט:

— כ'וואלט בעסער געוואלט גארנישט געפארען ווערען,

איידער צו זיין דאס, וואָס איך בין. בעת איך האָב דער-
זעהן אַט יענעם, האָט פאלד אין מיר מיין גאַנץ בלוט איי-
געקאַכט. איך האָב אַטראַכט געטאָן: — אַט וואָס איך
וואָלט דאָס איצטער געוואָן.

ער האָט זיך אויפגעוויפּען.

— הערט זיך איין, די גלייכסטע זאך איז פאַר מיר
אין פאַר אייך, איך וואָל דאָ מעהר אַטאָן ניט פֿערבלייבן.
ס'איז פאַר אינו אַלעמען בעסער, וואָרים איך וועל דאָס אייך
אלין אויפּוואַרפֿען פֿון דערפֿריה בוו נאכט אין אייך פֿערבי-
טערן דאָס לעבן. דאָס, זעהט איהר, וועל איך אייך קונמאַל
ניט מוהל זיין!

ביידע אלטע, דערשלאָגענע איז פֿערטרויערטע, האָ-
פּען געשוויגען איז געגאַסען ווידעג טרערען.

ער האָט ווייטער גערעדט:

— ניין, דער דאָזיגער געדאַנק איז צו אינערבאַרמליך.
איך וויל בעסער געהן וועגן מיין לעפענס-מיטעל ערגעץ
אַנדערסוואו.

ער האָט געעפֿענט די טיר. אין שטיבעל האָט זיך
אַריינגעריסען אַטומעל פֿון קולות. ביי די וואַלענים איז גע-
ווען זום-זום צוליעב. דעם צוריקגעקומענעם זיהן.
דאן האָט שאַרלאָ דערלאנגט אַטיפּע מיטן פֿיס, האָט
זיך געווענדעט צו זיינע עלטערן אין אויסגעשרייען:

— המורים וואָס איהר זייט!

אין ער איז פֿערשוואונדען אינ'ם הויש פֿון דער נאכט.

5 פֿיא ציוויש א. י. גאלד'שמידט.

א. קרוואויסקו. הערבסט-שענקייט.

די אויף, הערבסט, פֿערמאַנט דיין שענקייט:
בלומען, שטראַלען, פֿויגעל-ליעדער...
סווינגט זיך דורך דיין שוואַרצע הימעל,
שיינט ער ניג-געבאַרען ווידער...

קומט דער בלאָה-פֿויגעל אין וועלדעל,
לאָזט זיך פאלד אַ הערבסט-ליעד הערען...
הערט דאָס פֿויגעל-ליעד מיין לעבסטע,
זינגט זי-מוט מיט שענע טרערען...

ס'ווערען ניגגעבארען גרעזלעך,
 ס'שפראצט ארויס א בלייכעם בלימעל...
 אין מיט קאלטע, קראנקע שטראלען,
 נלעט זיי מוטערליך דער הומעל...
 ס'בענקט דאס בלימעל נאך זיין לעבסטע, —
 נאך פון פריהלינג איהם אזער, —
 ס'וועלקט זיין הארץ ווי מינס אהן לעבע:
 ס'ווערט ווי איד ארץ בלייכער, בלייכער...
 צוקריגט די ערד זוף מיטן הומעל,
 צארענט, שטורעמט ער, איהר לעבע,
 שוט די זין אקראנקען שמועל
 און זיי בעטען זוף באלד איבער.

ש. גארדאן. די לבנה.

איך האב אזוי לעב די לבנה,
 וואס קוקט אזוי עלענר, פערטראכט, —
 ווי זי וואלט עפנס וואס ס'איז פערלארען
 אין טיעפטייט, אין וויטקייט פון נאכט;
 ווי ס'וואלט איהר דער טיעפ-בלייער הומעל
 פערפישטייט אין מעשיות דערצעהלט
 פון מענשען מיט אפענע וואינדען,
 וואס קענען ניט ווערען פערהוילט.
 איך האב אזוי לעב די לבנה,
 איך בעט זוף: אף נעהם מוף ארויף,
 וועב איין מיט די זילבערנע פערדים
 מיין גייסט פון פערמאטערטען גוף.
 אין כ'שטעה מיט פערדאלטענעם אטעם,
 עס באדט זוף מיין הארץ אין דעם שיינן,
 און טרינקט זוף און ווערט ניט דערטרונקען,
 און דרעמולט און שלעפערט ניט איין...

ווארדא עמערסאן. וועגען קונסט.

הזאת הו' די מעגשליכע נשמה שטעהט ניט אויף איין אָרט, דערזען
הזר'ט ו' זיך קיין מאָל ניט איבער אינגאנצען, נאָר שאַנדיג פּרובט ו'ן
צו שאַפּען עפּים וואָס נייעס און בעסערעס. דאָס וויזט זיך ארויס ס'ט
אין די נוצליכע, ס'ט אין די שענע קונסטען, אויב מ'ר וואָלען געברויכען
די געוועהנליכע פּונדערשטילונג פון ווערק לויט דעם, צו האַפּען ו'ן
אלס צוועק נוצען אָדער שענקייט. בכל און דער צוועק פון אונזערע שענע
קונסטען ניט נאָכמאָכונג, נאָר שאַפּונג. אין לאַנדשאַפּטען בעדארף דער
מאָלער געבען דעם איינדרוק פון אזא שענער שאַפּונג, וואָס איהר
כליכען האַפּען מ'ר נישט געזעהן. די פרטים, די פּראָזא פון דער
נאטור בעדארף ער דורכלאָזען און געבען אונז בלויז דעם ניסט און
בלאנץ. ער בעדארף וויסען, אז די לאַנדשאַפּט האָט שענקייט פאר זיין אויג
דערפאר, וואָס ו' דריקט אויס אַ געדאַנק, וואָס געפּעלט איהם, און דאָס
דערפאר, ווייל די וועלכע קראַפט, וואָס זעהט דורך זינע אויגען, ווערט
געזעהן אויך אין דער ערשטינונג נופא. און ער וועט קומען דערצו.
אז ער וועט שאַפּען אויך ניט נאטור, נאָר דאָס, וואָס די נאטור וויל
אינו זאָגען, און וועט אויף אזא אופן דערהויבען אין זיין קאָפּע יענע גע-
שאַלטען, וואָס זענען איהם צום האַרצען. ער וועט געבען די פינסטער-
ניס פון דער פינסטערניס און דעם וועגשניין פּונם וועגשניין. אין
פּאַרטרעט מוז ער אויסמאָלען דעם אינגעווייניגסטען פּאַרטרעטער און ניט
די אויסווייניגסטע געשאַלטען, און בעטראַכטען דעם מענטשען, וואָס ער
מאָלט בלויז אלס אַ ניט-פּולקומענעם בילד אָדער קאָפּע פּונם געווענטען
אָריגינאל.

וואָס דען אַנדערס איז די פּערקריצונג און אַפּקלעבונג, וואָס מ'ר וועגן-
דען אָן אין איטליכער ניסטער טעטיגקייט, אויב ניט דער אימפּולס נופא
צום שאַפּען? וואָרום דאָס איז די שפּע פון יענעם העכערן, וואָס בע-
היזט, ו'ן איבערזיגעבען אַ גרויסען אינהאלט דורך פּשוטע סימבאָלען. וואָס
דען אַנדערס איז אַ מענש, אויב ניט דער בעסטער טישלען, וואָס די
נאטור פּערמאַנט, זיך אַלזין צו ערקלערען? וואָס דען אַנדערס איז אַ מענש,
אויב ניט אַ שענע לאַנדשאַפּט, וואָס ענטהאלט אין זיך אַ סך מערה,
איינער דער האַרדאָנט קאָן אויסמאָלען? אויב ניט דער עקלעקטיווס פון
דער נאטור? און וואָס דען אַנדערס איז דעם מענטשען שפּראַך, זיין
תּשוקה צו מאָלען, זיין לעבע צו דער נאטור, אויב ניט נאָך אַ בעסערער
מיטעל צוליב דעם וועלכע צוועק? אלע די לאַנגווייניגע טיילען פּונם שמה
און די פּויען פון דער מאַסע דורכגעלאָזען — און דער ניסט אָדער די
מאָל דערפון צווישענדריקט אין איין מוויקאלישען וואָרט, אָדער אינ'ם
דינסטען שטריך פון אַ פינזעל?

נאָר דער קונסטלער מוז געברויכען יענע סימבאָלען, וואָס ווע-
דען געברויכט אין זינע צייטען און ב'ט זיין נאָציק, בכדי איבערצוגע-
בען זינע פּערברויטערטע געפּוהלען זינע מיטמענטען. דאָס נייע אין

דער קונסט ווערט תמיד ארויסגעבילדעט פונם אלטען. דער מלאך, וואס איז ממזנה אויף דער צייט, לעגט שטענדיג ארויף זיין אונטער-טלינגארען שטעמפל אויפ'ן ווערק און גיט איהם אנהאויטשפרעך-ליכען צויבער פאר'ן כח הרמיון. ווי ווייט דער ניסטונגער באראקטער פון דער צייט געוועלטיגט איבער'ן ארטיסט און געפינט אנהאויסדרוק אין זיין ווערק, אויף אזוי סיעל וועט דאס ווערק אויף שטענדיג איינהאלטען א געוויסע גרויסקייט אין וועט בעווייזען פאר די צוקונפטנע צווישער דאס אונבעוואוסטע, דאס אונאויסמיידליכע, דאס געט-ליכע. קיין איין מענטש קאן נישט אינגאנצען אויסשליסען אסאך דעם יסוד פון געוויסע גרויסקייט פון זיין ווערק. קיין איין מענטש קאן נישט אינגאנצען בערעווען זיך פון זיין דור און פון זיין לאנד, אדער שאפען א מאדעל, וואס אין איהם זאלען די ערציהונג, רעליגיע, פאליטיק, מנהגים און קונסטען פון זיין צייט נישט האבען קיין חלק. ווי אריינגעל, ווי ווילענס-שטארק און פאנטאסטישער זאל נישט זיין, קאן ער אלץ נישט אויסגע-קען פון זיין ווערק אלץ סימנים פון די געדאנקען, וואס צווישען זיי איז ער אויסגעוואקסען. די אויסציהונג נופא לאזט דייטליך זעהן דעם מנהג, וועלכען ער טרעט אויס. אהן זיין ווילען און וויסען איז דער קונסטלער געוואונען דורך דער לופט, וואס ער אטעמט איין, און דורך דער אידעע, וואס פאר איהר לעבען און ארבעטען ער און זיינע צייט-העריים, צו האלטען זיך פאר די מנהגים פון זיין צייט, הנם נישט אלץ מאל פערשטעהט ער זיי. נאר קיין איינצעלנער טאלענט קאן קיין מאל נישט צוגעבען דעם ווערק אזא צויבער, ווי עס נישט צו דאס אונאויסמיידליכע, וואס געפינט זיך איינס ווערק. עס מוז זיך אונז דופטען, אז דעם קונסטלערס האנד אדער שטימעלעך איז געהאלטען און געפיהרט דורך א גאנצע טוישע האנד, וואס צוויכענט אן א צייט ליניע אין דער געשויפטע פון דער מענטשליכער ראסקע. אט דאס נישט א ווערט די ענטפישע היג-ראגליפאן, די אינדישע, פיגעזישע אין מעקסוקאנישע געצען-בילדער, ווי נאך און נארום זיי זאלען נישט זיין. זיי בעצויכענען די הויכקייט פון דער מענטשליכער נשמה אין יענער צייט, און זענען געווען נישט קיין פאנטאזישע, נאר געדרונגען פון א גויסווענדיקייט, וואס איז טיעף, ווי די וועלט. צו זען בעדארף איר נאך מוסף זיין, אז אלץ ווערק פון דער פלאסטישער קונסט, וואס זענען נאך פארהאן, האבען זיי ער געט-סטען ווערט דערין, וואס זיי שטעלען פאר די געשויפטע דערין, וואס זיי זענען ווי א שטינדל, וועלכען די אויבערשטע השגחה האט געצויגען אויפ'ן פארטריט, א שטינדל, וואס איז פולקומען און שניין, און וואס לויט איהרע בעפעהלען געהען אלץ ברואים פארויס צו וויער השתלמות.

היינט עס, אז פון היסטארישען שטאנדפונקט איז עס געווען די אויס-גאפע פון דער קונסט צו ערציהען אין מענטשן דעם בעגריף פון שטריקט. מיר זענען איינגעשטונקט אין שטריקט, נאר אונזערע אויגען קאנען זיי נישט קלאר זעהן. עס איז נויטיג, דורך בולט מאכען פעונדערע שטריכען, צו העלפען און צופיהלען דעם שלאפענדיגען געשמאק. מיר שונצען און מאלען, אבער מיר בעראכטען געשונצעטע און געמאלטעס אזוי ווי מיר וואלטען אויסגעפארשט דעם סוד פון דער פארם. דער

קונץ פון דער קונסט בעשטעהט אין אַבוונדערן, אין אויסשיללען אײן אַביעקט פון דער גאנצער, פערפלאַנטערטער פערשיידענהייט. כל זמן אַ נעגענשאַנד שמעהט נאָך אין פערבנדונג מיט אנדערע נעגענשאַנדען. אױ מעגליך הנאה, בעטראַכטונג, אָבער ניש קיין געדאנק. אונזער גליק און אָונגליק זענען אונפראַדוקטיוו. דאָס קינד ליגט אין אַ הונערפלעט פון תענוג, נאָר זײַן אײַנזײַהןרױלעך באַראַקטער און זײַן פראַקטישער כח זענען אַבהענגיג פון דער פּעולה, וואָס ער מאַכט אלע טאָג אין אַבוונדערן די נעגענשאַנדען, האָבענדיג צו זון אײן יעדער צייט מיט אַנאײַנצעל-נער זאך. ליעבע און אלע תאוות קאָנצענטרירען די גאנצע אַקטיוועניטעט ארום אײַן אײַנציגער פּאַרם. עס איז די פּעהניקט פון געוועזענע נישטער צו נעבען אַנאײַםשליסליכע פּולקייט דעם אַביעקט, דעם געדאנק, דעם וואָרט, וואָס זײַ זענען פּערנומען דערמיט, און צומאָלען דאָס אױף אַ געוויסער צייט פארן עיקר פון דער וועלט. דאָס זענען די קונסטלער. די רעדנער, די פּוהרער פון דער געוועזענער פּאַרם. די קראַפט אַבוונדערען און גרױם צומאָלען דורך דער אַבוונדערונג - דאָס איז דער עצם מהות פון דער שפּראַך-קונסט און די הענד פּוהם רעדנער און פון פּאַעט. אָמאָ די שפּראַך-קונסט, וואָס איז אױף בעמערקענסווערט בײַ די גרױסע פּאַעטען און שרײַבער, זײַ בײַראָן, באַרק, קאַרלול, - דאָס בעווייזט דער מאַלער און פּאַרבען און דער סקולפּטאָר אױפּן שײַן. די דאָזיגע קראַפט איז אַב-הענגיג פון דער טיעפּקייט, מיט וועלכער דער קונסטלער דרינגט אַרײַן אין דער זאך, וואָס ער בעטראַכט. וואָרום אײַטליכע זאך האָט אײַהרע וואַרעלען אין דער צענטראַלער נאָטור און קאָן, פּערשטעהט זיך, בע-זונען ווערען אײַנז אױף אזא אופן, אז עס זאָל פּאַרשטעלען די גאנצע וועלט. דערױבער איז אײַטליך ווערק פון זענען דער מושל פון דער שעה און קאָנצענטרירט אױף זיך די אױפּמערקזאַמקייט. פאַר דעם מאַמענט איז עס דאָס אײַנציגע, וואָס איז ראוי געשאַפען צו ווערען - צו איז עס אַ שיר, אַנאָפּער, אַ לאַנדשאַפט, אַ סטאַטוע, אַ דעקע, אַ פּלאַן פון אַ טעמפּעל, פון אַ שלאַכט וואָדער פון אַנציענטעקונגס-רײַזע. באַלד אָבער געהען טור אײַבער צו אַנאָדער אַביעקט, וואָס פּוהעמט זיך אױס אלס אַ גאנצע זאך, פּונקט אױף זי דער ערשטער. למשל, אַ שטען געפּלאַנצט-טער גארטען - אױן קיין זאך, דוכט זיך אױנו, איז נישט כּראַי צו זײַן, זײַן צו פּלאַנצען גערטענער. אײך וואָלט גערעכענט פּייער פאַר די בעסטע זאך אױף דער וועלט, אױב אײך וואָלט נישט געווען בעקאַנט מיט לופט, מיט וואַסער און ערד. וואָרום עס איז דאָס רעכט און די פּערוניקט פון אלע נאָטור-געגענשאַנדען, פון אלע עכטע טאַלענטען, פון אלע מיטגעבאַרענע פּעהניקטען בכלל - צו זײַן פאַר זײַער צייט די שפּיץ פון דער וועלט. אַ וועזערקע, וואָס שפּרינגט ארום פון אײַן צױט אױפּן אנדערען, און וואָס דער גאנצער וואָלד איז פאַר אײַהר נאָר אײַן גרױסער בױם, געשאַפען צוליב אײַהר הנאה, - בעפּרוינט דעם אױג נישט ווי-צוגער פון אַ לײב, אױ שטען, וועלכעס אַנגענוגענד און שטענדיג נאָטליך. אַ גוטע באַלאַדע, בשעת אײך הער זי, ציהט אַן מיין האַרץ און אױער, פּונקט אױף זי אַ פּאַעטא, וואָס אײך האָב פּוהער געהערט, האָט מיך

דעמאלט צוגעצויגען. א הונד, געצויפענט דורך אוממיסער, אדער א האפטע הוימלעך, בעפרדיגט און איז א ווירקליכער געגענשאנד גיט הויב-ציגער, איידער מיקעל אנדושעלאים פרעסקעס (וואנד-מאלערייען). פון א נאנצער ריזע אויסגעצויגענטע אביעקטען, וואס געהען כסדר איינער נאָפֿן אנדערן, לערנען מיר צולעצט דערקענען די אוינגערליכקייט פון דער וועלט, די רייכקייט פון דער מעגליכער סבע, וואָס קאָן שטרעבען צו אוינגערליכקייט אין איטליכער ריכטונג. נאָר איך דערנעם אויך, אד דאָס, וואָס האָט געמאכט מיך שמויגען און בעצויבערט אים ערשטען ווערק, מאכט מיך אויך שמויגען אין צווייטען ווערק; אז די שענקייט אין אלע זאכען איז איינע .

די אויסגאבע פון מאלעריי און סקולפטור איז, דוכט זיך, ווער א פשוטיק. די בעסטע בילדער זאָנען אויב גרינג אים ווערען לעצטע סדרה. די בעסטע בילדער זענען גראַפע צייכנונגען פון ווינצוג וואונדער-מילע פונטלעך, ליניעס און קאלירען, וואָס בילדען די שטענדיג זיך שטענדיגע, לאַנדשאפט מיט לעבעדיגע פיגורען, צווישען וועלכע מיר לעבען .

מאלעריי איז, דוכט זיך, פארן איינע דאָס איינע, וואָס די קונסט פון טאנצען פאר די אברים. זען די קונסט פון טאנצען האָט אויב אויס-געלערענט, זיך אליין צו בעהערשען, צו האלטען זיך מיט גראַפע, צו בעוועגען זיך מיט פלינקייט-דעמאלט איז גלייכער פאר אויב צו פער-געסען די טרזט, וואָס דער טאנצער-סטער האָט אויב געלערנט. אזוי לערנט אויב אויך די מאלעריי צו פערשטעהן דעם גלאַנץ פון די פארבען און דעם אויסדרוק פון דער פאָרם - און אזוי זיך איך ווער אַסך בילדער אויב א העכערן זשעני אין דער קונסט, אזוי ווער איך אויך די גרעניצלאָזע רייכקייט פונם פינעל, די גלייכנולטיקייט, מיט וועלכע דעם קונסטלער שטעהט פריי אויסצוקליבען צווישען אלע מעגליכע פארמען. אויב ער קאָן מאלען איטליכע זאך, פאר וואָס זאל ער מאלען אבי וואָס? ערשט דעמאלט איז מיין אויב געעפנט פארן אייביגען בילד, וואָס די נאטור מאלט פאר מיר אויס'ן גאס, מיט זיך בעוועגענדע מענער און קינדער, בעטלערס און שענע דאמען, אַנגעקלודעט אין רויט און גרין, אין בלוי און גרוי; לאנגע האָר, סווע האָר, וויסע פנימער, שוואַרצע פנימער, פנימער מיט קוויטשען, ריזען, קארליקעס, גראַפע, דינע - אלע בע-דעקט מיט'ן הימעל איבער ווערע קעס, און ערד און ים אונטער ווערע פיס. א גאלעריי פון סקולפטור לערנט דאָס איינע, נאָר בולטער. פונקט אזוי זיך מאלעריי לערנט אויס צו פערשטעהן די פארבען, אזוי לערנט אויס סקולפטור די אנטאָמע פון דער פאָרם. זען איך האָב געזעהן שונע סטא-טועס און געה דערנאָך אריין אין אַנעפענטליכער פערזאמלונג, דעמאלט פערשטעה איך גיט, וואָס עס האָט געמיינט דער, וואָס האָט געזאָגט: „נאָרעס זיך איך האָב געלויבעט האַמערין, וויזען מיר אויס אלע מעגליכען זיך ריזען. איך ווער אויך רייכליך, אז מאלעריי אין סקולפטור זענען א גיט-נאטור פארן אויב, זיך לערנען זי אויס שאַרפער צו זעהן. קיין איין סטאטוע קאָן גיט ווערען צוגעליכען צו א לעבעדיגע מעגליכע, וואָס ער שטעהט אוינגערליך העכער איבער וואָסער איהר ווילט אירעאל פון סקולפטור.

וואָרעם שטענדיג ביים ער זיך. וואָס פאַר אַ קונסט-גאלערײ! אײַך האָב דאָ פאַר מיר: קיינער האָט נישט געשאפֿען די דאווענע פֿערשידענע נרופֿס און אַרײַ-געקלע, אײַגענארטיגע סיגנען. דאָ איז דער קונסטלער אַליין אונגערויטער-הויט, ווילענדיג נישט ווילענדיג, צווישען די סיגנען וואָס ער שאַפט. דאָ פֿערירט איהם פּלוצלונג אײַן געדאַנק, דאָ אַניאָדער געדאַנק, און מיט יעדען מאָמענט ביים ער אים דעם נאַנצען אײַמאָדען, די לאַנג און דעם אײַסרוק פֿון זײַן לײַהם. וואָרעם אַוועק אײַער אײַל און מאַלער-וואַרשטאַט, אײַער מירמעל-שטיין און שניצמעסער: דאָ האַבען זײַ קיין שום ווערט נישט. זײַ פֿעדערסען בלויז דײַענען, בכֿרי צו עפענען אײַערע אײַגען פֿאַר דער צײַבערקראַפט פֿון דער אײַביגער קונסט, אין אײַבערײַגען ווענען זײַ בלויז אַ פּוסטע פֿערבלענדעניס.

דאָס, וואָס אײַטליכס שאַפען בעציהט זיך סוף פֿל סוף אײַף אַ נרונד-קראַפט, דערקלערט די אלגעמײַנע שטריכען, וואָס ווענען שײַך צו וואַלען ווערק פֿון דער העכסטער קונסט: וואָס זײַ ווענען אלעמײַן-פֿאַר-שטענדיך, וואָס זײַ ברענגען אונז צוריק צום פּשוטסטען געמיטס-צושטאַנד, וואָס זײַ ווענען רעליגיעז. וואָרעם די קונסט, וואָס בעציהט זיך דערוי, — דאָס איז די ענטפֿעלקונג פֿון דער געמײַנע, אַ שטראַהל פֿון רײַכער ליכט, וואָס פֿעדערט מאַכען דעם וועלביגען אײַנדרוק, וואָס עס מאַכען נאַטור-גענעשטאַנ-דען. אין גלײַכע שעהן ערשיינט פֿאַר אונז די נאַטור אײַנס מיט דער קונסט; אַלס פּולקטענע קונסט — דאָס ווערק פֿונעם ווענען. אין אַ חיד, וואָס אײַן וואָרעם ווענען דער פּשוטער נוסט און די פֿעהעניקט אײַנגעוואַפען אלע נרײַכע מעגליכע אײַנדרוקען גאָר די צופֿעליגקײַטען פֿון אַניאַרטלעכער און ספֿעציעלער קולטור, — זאַ מאַכט אײַן דער בעסטער קונסט-קריטיקער. ווען מיר וואַלען אַפֿילו דורכוואַנדערן די נאַנצע וועלט בכֿרי צו ווענען דאָס שטענען, וועלען מיר עס דאָך נישט געפֿינען, אײַב מיר וועלען עס נישט טראַגען מיט זיך. דאָס בעסטע פֿון דער שטענען איז אַ שטענען פֿשוף אײַדער דער, וועל-ען עס קאָנען לערנען די כללים פֿון דער קונסט — דאָס איז אַניאַמיס-שטראַה-לונג פֿונעם קונסטווערק, פֿונעם מעגליכען פֿאַראַקטער, — אַ וואַנדערפֿולער אײַסדרוק דורך שטיין אָדער לײַווענט אָדער מוזיקאַלישע קלאַנגען פֿון די טײַפֿסטע און פּשוטסטע אײַגענשאַפטען פֿון אײַנער טבע, און דערויבער איז עס פֿערשטענדיך מעהר פֿון אלעמען פֿאַר אַוועלכע נשמות, וואָס האַבען אַליין אַט די אײַגענשאַפטען. אין די סקולפּטור-ווערק פֿון די גרײַכען, אין די בנינים פֿון די רײַמער און אין די בילדער פֿון די טאַסקאַנישע און ווענעציאַנישע מיטעלערס — איז דער העכסטער צײַבער די אלגעמײַנע שפּראַך, וואָס זײַ רעדען. אַ מין רעליגיע פֿון מאַראַלישער נאַטור, פֿון רײַכקײַט, לײַכע און האַפֿענגונג אָפֿעמט אַרײַם פֿון זײַ אלעמען. דאָס אײַגענע, וואָס מיר טראַגען אין אַרײַן אין זײַ, טראַגען מיר אײַך צוריק אַרײַם, נאָך הערליכער בעלײַכען אין זכֿרון. דער רײַכער, וואָס בעציהט דעם וואַטיקאַן און געהט אַרום פֿון אײַן חדר אַרײַם אַנדערן פֿאַרביי גאַלעריען פֿון סטאַטועס, וואַנען, סאַרקאָפּס-גען*) און קאַנדעלאַבערס, פֿאַרביי אַלע די פֿאַרמען פֿון שטענען, וואָס ווענען אײַמגעשניצט אײַף די רײַכסטע מאַטעריאַלען, — קאָן גרײַנג פֿאַר-

*) גרײַסאַרטיגע אַרנות.

לעסען, ווי פשוט עס זענען די יסודות, וואס פון ווי זענען ווי געדוונגען, און אז ווי שטאמען אָב פון די זעלבניגע געדאנקען און געזעצן, וואס זענען אין זיין אייגענער ברוסט. ער שטודירט די טעכנישע כללים פון דער דאזיגער וואונדערפולער ירושה, נאר ער פערנעסט, אז די ווערק זענען גארניט שטענדיג אזוי צונויפגעשטעלט געווארען; אז א סך לענדער און א סך דורות האבען אריינגעשראגען ווער חלק אין ווי; אז אינליך ווערק איז ארויסגעקומען פונם ווארשטאט פון א קינסטלער, וואס האט געארבייט ביחידות און האט אפשר גארניט געוואוסט, אז עס עקסיסטירען אנדערע סקולפטור-ווערק; אז אפשר האט ער געשאפען זיין ווערק, ניט האבענדיג קיין אנדער מאָדעל, היץ דאָס לעבען, דאָס פשוטע בעל-הבחי'ישע לעבען זאָן די פּרז'וד און צער פון די פּערזענליכע בעציהונגען, פון שלאָגענדע הערצער און אויגען, וואָס בעגעגענען זיך, פון אַרטיקל און נויטווענדיקייט. פון האַפּענונג און שרעק. אַט דאָס אלץ איז געווען, וואָס האָט איהם בעגיפּטערט, און דאָס זענען די רעזולטאטען, וואָס ער טראַגט אהיים פאַר אייער האַרץ און נעמיש. אין ערך צו זיין קראַפט, וועט דער קונסט-לער געפֿינען אין זיין ווערק אַנאָמישע פאַר זיין אייגענעם פאַראַקטער. ער וועט בשום אופן ניט זיין איינגעגענט אַדער פּערזענלעך דורך זיין מאַטעריאַל. נאָר הייזט ווי ער מוז בעל כרחו זיך אַרויסוואַנען, דעריבער וועט דער דימאנט ווערען צו וואַקס אין זיינע לענד און וועט דערלאָזען איהם זיך אַרויסצוגעבען אין זיין נאנגער גרויס. ניט קיין אַנגענומענע נאטור אַדער קולטור בעדאָרף ער אַרויסלאָזען אויף זיך, אויך בעדאָרף ער ניט פּרענען, וואָס אַזוי די מאַרע אין רוים אַדער אין פאַרוי. נאָר די שטוב און דער וועטער און דער אַרט לעבען, וואָס אַרטיקל און דער מול פון גע-באָרען און האַבען זיי געמאַט צוגליך אַי פּערהאט אַי טייער, אין דער גרויער, אונגעפאַרבער העלצענער פּאלופּקע, אַדער אין ווינקעל פון דאַרפֿי-שען הייזעל אַדער אין דער ענגער דירה, וואו ער האָט אויסגעאַלשען אלע דחקות פון שטאַטישער אַרטיקל, - דאָס אלץ וועט דינען פּינקט אזוי גוט, ווי אַניאָדער לאַנג, אלס אַ סימבאָל פון אַ געדאַנק, וואָס פּליסט דורך אלץ אָון אונטערטויט.

אין געדענק, אז אין מינע יונגע יאהרען, בשעת איך האָב געהערט וועגען די וואונדערליכע זאכען פון דער איטאַליענישער מאָלער, האָב איך זיך פּאַרנעשטעלט, אז די גרויסע בילדער מוזען זיין עפּים ניט גע-וועהנליכע; אַניאָבערראַשענדיגע קאַמפּינאַציע פון פאַרבען און פּאַרם; אַנ-אויסטערילישער וואונדער, באַרבאַרישע פּערזל און גאָלד, פונקט אזוי ווי די פּלישערילעך אין פּאַהען פון טיילשער, וואָס בעצויבערן אזוי די אויגען און דעם פּח הרמיון פון הרד-יונגלעך. איך האָב געמיינט צו זעהן און צו דערוועסען זיך מי זינע וואָס. נאָר אז איך בין סוף כל סוף געקומען קיין רוים און האָב דערזעהן מיט מינע אויגען די בילדער; האָב איך געפונען, אז דער זשעני האָט אַיבערגעלאָזט פאַר אַנסאַנגער דאָס העלפּאַרביגע, דאָס פּאַנסאַטישע, דאָס פּראַהלענדע, און אליין נוסא שטרעבט ער דורעקט צו פשוטישע, און וואָהרהאַפּטיגקייט. אז דער זשעני איז אויסריכטיג און פּאַמליער; אז ער איז אַלט, אַנאָיפּיגער פּאַקט, וואָס איך האָב זיין בע-געגענט אין אזוי פּיעל פּאַרמען; וואָס מיט איהם האָב איך געלעבט; אז

ער איז פשוט איהר און איך, וועמען איך קען אויף גוט, — וועגען האָם
 מיר האָבען אויף אָסש געשמועסט אין דערהיים. די אייגענע ערפֿאָהרונג
 האָב איך שוין געהאט אין אַ קורץ אין געאָפֿעל. דאָ האָב איך גע-
 זעהן, אז קיין זאך האָט זיך ביי מיר נישט אויפגעבונען, הייז דעם אָרט,
 און איך האָב צו מיר אויף געזאָגט: „די נאָרזש קינד, צו דען פֿונט
 געקומען אַהער אַבער פֿיער טויזענד מיל געזאָלענע וואַסער, בכדי צו
 געפיגען דאָס, וואָס איז געווען פֿולקומען אין דיר דאָרט אין דער הויט“ דעם
 זעלביגען פֿאקט האָב איך געזעהן ווידער אין דער אַקאָרעמען פֿון געאָפֿעל,
 אין די זאלען פֿון סקולפֿטור, און ווידער אמאָל, אז איך בין געקומען קיין
 רוים, צו די בילדער פֿון ראַפֿאָעל, אַנדזשעלאָ, סאַקו, טוציאָן און לעאָנאַרדאָ
 דאָ ווֿונטשער, וואָס, אַלשער, מיליאָרדאָ: אַרביטטו אויף פֿליכט אין דער
 ערד“ דאָס האָט דאָך גערייט געבען מיר: וואָס איך האָב געטראַכט אז
 איך האָב עס געלאָזען אין באַסאַן, איז געווען דאָ אין וואַטיקאַן און ווידער
 אין זיין לאַנד אין אַ פֿאַרזי, און אַלע ריזען וועגען לעבערליך, ווי אַ
 פֿערד אין קאַלאָאָרדאָ, וואָס געהט און געהט און בלייבט אַלץ אויסן אייגע-
 נעם אָרט. און איצט בין איך געקומען צו דער איבערזעצונג, אז אָס די אַלע
 בילדער נישט ווי איבערזאָגען מיר, ווי עפֿים פֿרעמדס, נאָר ווי וועגען געהענט
 צו מיין האַרץ.

בילדער בעדאַרפען נישט זיין צו פֿיעל מאָלערזש. איבער קיין זאך ווע-
 דען נישט מענטשען אויף נשחזום, ווי איבערן פֿשוטען שכל און איבער קלאָרע
 פֿערשטענדליכע מעשים. אַלע גרויסע מעשים וועגען געווען פֿשוט, און
 אַלע גרויסע בילדער וועגען איך אויף.

די מבינות פֿון בילדער-הענדלער האָט איהר ווערט, אָבער האַרעט
 נישט אויף ווער קריטיק, בשעת איינער האַרץ איז בערוהרט פֿונים ושעני.
 דאָס גרויסע בילד איז געוואָרען געמאַלט נישט פֿאַר ווי ס׳איז געמאַלט פֿאַר
 אייך; פֿאַר די, וואָס האָבען אייגען, וואָס וועגען טוטל צו ווערען גערוהרט
 דורך פֿשוטקייט און געהויבענע געמיטס-בעוועגונגען.

פֿונדעסוועגען, נאָכדעם ווי מיר האָבען אַרויסגעזאָגט אַלע די שענע
 זאַלען וועגען די קינסטלען, מוזען מיר צום סוף אָסען זיך מודה זיין,
 אז די קינסטלען, אויף ווי מיר קענען זיין, וועגען מעהר נישט ווי אַ דאָשי תּבֿות.
 אונזער בעסטער לויב איז אָבער געגעבען פֿאַר דאָס, צו וואָס זיי שטרעבען
 און וואָס זיי זאָגען צו און נישט פֿאַר דעם, וואָס מיר זעהען איצט.
 דער יענער האָט אַ נידעריגע פֿאַרשטעלינג וועגען דעם מענטשענס פֿעהלעכקייטען,
 ווער עס גלויבט, אז די בעסטע צייט פֿון שאַפֿונג איז שוין פֿאַרפֿרי. דער
 אַמתער ווערט פֿון דער אַליאָרע אַדער פֿון ראַפֿאָעל'ס אַ בילד בעשטעהט
 דערין, וואָס זיי וועגען סימנים פֿון מאַכט, ווי וועגען כּוואַליעס אַדער קלויגע
 וועלכעלעך אויסן גרויסען שטראָם פֿון דער שטרעבונג; סימנים פֿון דער
 אייביגער קראַפט-אַנשטרעבונג צו שאַפען, וואָס די נשמה ווויזט אַרויס
 אפֿילו אין איהר ערנסטען צושטאַנד. די קונסט איז נאָך נישט אַפֿיניט געוואָרען,
 אויב זי שטעלט זיך נישט פֿונים אל פֿונים מיט די מעכטיגסטע שטרעמונגען אין
 דער וועלט, אויב זי איז נישט פֿראַקטיש און מאַראַליש, אויב זי שטעהט
 נישט אין בערוהרונג מיטן געווענען, אויב זי לאָזט נישט פֿיהלען די אָרומע
 און אונגעבילדעטע, אז זי ווערט זיך צו ווי מיט אַ קול פֿון געהויבענער

פריד. ביאיו פארהאן א העכערער סארט ווירקונג פאר דער קונסט, איידער די קונסטען, וואס מיר האבען איצט, די קונסטען זענען מעהר נישט די פויל-קינדער, וואס א נישט-פאלקאמענער און פעהלערהאפטער אינסטינקט האט געהאט. קונסט איז די בעדערמיט צו שאפען; אבער אין איהר עצם, וואס איז אהן א גרעניץ און געהמט ארום די נאנצע וועלט, קאן זי נישט פערטראגען צו ארבייטען מיט קראנקע און מידע הענד און צו שאפען קאלעקציעס און פריאות משינות - ווי די אלע בילדער און סטאטועס, וואס מיר זעהען. איהר ענדזעל איז נישט קיין קלענערע זאך, ווי צו שאפען דעם מענשען און די נאטור. א מענש בעדארף קאנען געפינען אין איהר אנהייב אויסוועג פאר זיין נאנצער ענערגיע. ער דארף מאלען און שניצען, כל זמן ער קאן דאס טון. די קונסט מוז משמה זיין, מוז אנדערווארפען די וועלט, וואס די אויסווייניגסטע תנאים האבען ארומגעבויט פון אלע זיטען, און דער-וועקען אים צושויער דעם אייגענעם געפיהל פונעם אויטוערסאפער קרוכה-זאפט און קראפט, וואס דאס ווערק האט קלאר געווען אינם קינסט-לער; אין די העכסטע אויפנאבע איהרע איז - צו מאכען נייע קונסטלער. די געשיכטע איז שוין אלט גענוג אויף צו בעווייזען, אז איינצעל-בע קינסטען קענען ווערען אלט און - פערשווינדען. די קינסט פון סקולפטור איז שוין זונט א לאנגע צייט מיט און האט נישט קיין שום רעאלע ווירקונג. פון גרונד אויס איז עס געווען א נוצליכע קינסט, א געוויסער אופן צו שרייבען, א זכר פון דאנקבארקייט אין איבערגעבענהייט מצד א חולדען מענשען, און ביי א פאלק, וואס האט געהאט א וועלטענעם בעגריף פון דער פארם איז די דאווע קינד'ישע שניצער'י געווארען פערפיינערט פון צום אויסערסטען גלאנין. נאר דאס איז א שפיעל פאר אנהייגעשוועקעלטען און יונגען פאלק, אבער נישט פארמאכענע ארבייט פאר א קלוגער און גייסט רייכע נאציג. אונטער א דעמפ, בעלאדען מיט בלעטער און אייבעלנים, אונטער א דעמפל, וואס איז פיל מיט אייביגע אויגען, שצעה איך אויף א שויד-העג. אויב אונזער שאפונג בלייבט פערנל'ווערט אין די ווערק פון אונזערע פלאסטישע קינסטען און בעווערערס פון סקולפטור, דעמאלט איז זי פערווארפען אין א ווינקל. איך קאן נישט בעהאלטען פון זיך, אז אין דער סקולפטור ווייזט זיך ארויס די ארוימקייט פון געוויסע טעאטראלישע עפעקטען. די נא-טור שטייגט ארובער אלע אונזערע אפנים פון טראכטען, און איהר סוד האבען מיר נאך נישט ארויסגעפינען. נאר די גאלער'י האלט זיך אויפן חסד פון אונזערע שטימונגען, אין דאס איז פארהאן א מאמענט, בשעת זי ווערט נישט. איך וואונדער זיך נישט, וואס ניוטאן, וועלכער איז געווען וועטערינא אריינגעטאן אין די גענג פון די פלאנעטען און וועגן, האט זיך געקאנט וואונדערן, וואס דער גראף פון פעמבראן ווערט דא נתפעל פון די „שטיינערנע באל'וואנעס". סקולפטור קאן דיענען צו לערנען דעם תלמיד, ווי טיעף עס איז דער סוד פון דער פארם, ווי זיין דער נייסט קאן איבערטראגען זינגע געדאנקען אין אט דעם בעדערעוועדיגען דיאלעקט. נאר די סטאטוע וועט אויסוועגן קאלט און פאלש פאר דער נייכער אקטי-ווישע, וואס בעדארף זיך בעוועגען דורך אלע זאכען און קאן נישט ליידען קיין געפעלשטע און נישט-לעבעדיגע זאכען. מאלעריי און סקולפטור זענען די פעהרדעליכונג און דער יום-טוב פון דער פארם. נאר אמתע קונסט

איז קיין מאָל נישט אונגעווענליך, נאָר שטענדיג פּליאַנדי. די שטענדיג
 מוזיק אַזוי נישט אין אַניאַראַטאַריע*, נאָר אין מעגליכען קול, בשעת
 ער רעדט אַרויס פון זײַן אלטגענליכען לעבען טענער פון צערטליכקייט,
 וואָרהאַפּטונקייט אָדער מוט. / די אַראַטאַריע האָט שוין אָנגעוואָהרען
 איהר צונויפּבונד מיטן מאָרגען, מיט דער זון און דער ערד, נאָר די אי-
 בערעיינענדיג שטיים פּינים געהענליכען לעבען קלונגט האַרמאָניש מיט
 זײַ צוזאַמען. קונסטווערק טאַרען נישט זײַן צעגלידערטע, נאָר זײַ מוזען זיך
 אויסגיסען מיט אַמאָל אינגאַנצען. אַ גרויסער מעגש איז אַ נייע סאַטאַי אין
 אַיטליכער לאַנג און אין אַיטליכער טעכטן זינער. אַ שטענדיג פּרוי- איז
 אַ בילד, וואָס אַרײַבט אלע צושויצער צו אַניאידעלן מיין משוגעת. דאָס
 לעבען קאַן זײַן ליריש אָדער עפּיש, פּינקט אזוי ווי אַ פּאַקטאַ אָדער אַ ראַמאַס.
 די אַמתיע בשורה פּינים שאַפּונגס-געזעץ - אויב אַ מעגש זאל זײַן
 ראוי וו אָנגעוואָנען - וואָלט אַרײַבערעטראַגען די קונסט אינים קעגנזיך פון
 דער נאַטור און וואָלט מײַטל געווען איהר פּעוונדערן און סותר-דיגען
 קיים. די פּאַנטאַנען פון ערמינרונג און שענקייט זענען אין דער מאָדערנער
 געזעלשאַפט אינגאַנצען אויסגעטרײַקענט. אַ פּאַלקסטומיליע נאָוועלע, אַ
 טעאַטער, אַ פּאַל-זאל לאַנג אינו פּיהלען, אַז מיר אלע זענען אַרימע-
 ליכט אינים הקדש פון אַט דער וועלט, וואָס איז אַהן ווערדע, אַהן קאַנטעניסען
 און פּליים. קונסט איז אזוי אַרים און נידעריג. די טראַגישע נויטגענדיגקייט
 וואָס ליגט אויף די ברעמקען אפּילו פון די ווענוסיעס און קופּידאָס פון אל-
 טערטום און וואָס בילדעט די איינזיע פּערענטפּערונג שאַרן אַרײַנדרינגען
 פון אַזעלכע אוננאַטירליכע פיגורען אין דער נאַטור, - וואָרום די איינזיע
 פּערענטפּערונג זײַערע איז דאָך ראָם, וואָס זײַ זענען געווען נויטגענדיג;
 וואָס דער קונסטלער איז געווען אזוי פּערשיכורש דורך דער תּאוה צו דער
 פּאַרם, אַז ער האָט זיך נישט געקאַנט איינהאַלטען; און די דאָווע שברות
 האָט געפּינען זיך אַניאויסען אין די דאָווע שענע משוגעדיגע ברואים, -
 אַטאָ די נויטגענדיגקייט דערזײַכט איצטער נישט דעם שניצמעסער אָדער
 דעם פּינזעל. נאָר דער קונסטלער אין דער קעגער וועלען איצט אין דער קונסט
 אַניאויסרוק פון זײַער טאַלענט אָדער אַניער-מקלט, וואו צו בעדאַלמען
 זיך פאַר די צרות פון לעבען. די מעגשען זענען נישט נאָר צופּרידען מיטן
 אויסוועה, וואָס זײַ האָבען אין זײַער אייגענעם דמיון, און זײַ אַנטלויפּען צו
 דער קונסט און נישט אין אַפּער זײַערע פּעסטע געפּיהלען אין אַניאַראַטאַריע, אַ
 סאַטאַי אָדער אַ בילד. די קונסט מאַכט די זעלביגע אַנשטדענונג, וואָס
 עס מאַכען די געוונדיגע הוישום: דאָס הייסט אָפּצוונדערן דאָס שענע פון
 דאָס נוצליכע, אָפּטאָן די אַרבייט, אויף וויסעל מען קאַן אַהן איהר זיך
 נישט פּענעהן, און, פּינט האָפּענדיג זײַ אַרײַבערעהן צו תּענוגים. אַטאָ די
 טרויסטונגען און בעלויבונגען, אַט דעם אָפּוונדערען די שענקייט פּינים
 נוצען - דאָס דערלאַנגען נישט די נאַטור-געזעצען, וויפּאַלד אַז שענקייט ווערט
 געזעט, נישט פון שטרעבונג צו רעליגיע אָדער לעבען נאָר צוליב פּער-
 געניגען - ערנדיעריגט עס דעם זיכער. צו קיין געהויבענער שענקייט וועט ער
 שוין נישט דערגרײַכען נישט אויפּן ליחוענט און נישט אין שטיין, נישט אין

* נייסטליכע אַפּערע.

קלאנגען אין גוט אין לירישען בוי; אביאומעמאטערטע, פארזוכטניג, קראנקע שענקיט, וואס איז אפילו נאר קיין שענקיט גוט - דאס איז אלץ, וואס ער קאן שאפען; ווארום די האנד קאן קיין מאל גוט אויספירען א זאך, וואס איז העכער פון דעם, וואס בעניטמטערט דעם שעפער. אועלכע קונסט, וואס שוירט אב אויף אזא אופן, איז אליין אבנגע-שוירט. קונסט טאר גוט זיין קיין אייבערפלעכליכער טאלענט, נאר זי מוז ניד אנהויבען א סך מיפער אינים מענשען. איצט זעהן גוט די מענשען, אז די נאטור איז שוין, אין געהען מאפען א סטאטוע, וואס בעדארף בלוזמיש זיין שוין. זיי פערמאפען מענשען, וועלכע זיי האלפען פאר געשמאקלאן, נאריש און פאר קש-ערף - און טרויטען ניד אליין מיט פארבען-ועקלעך און שטוקער מירמעלשטיין. זיי פערמאפען דאס לעבען, מחמת עס איז פראזאאיש, און שאפען א מויט, וואס זיי רופען עס אן פאעזיע. זיי פטרין ניד אראב די שווערע זאג פונ'ם טאג - און אנטלויפען צו תאוהדיגע הלומות. זיי עפען און טרוינקען, בכדי זיי זאלען קענען שפעטער פארזורקליכען דעם אידעאל. אזוי ווערט די קונסט פערשווערט; דער נאמען גיט איבער דעם נעמיט בלויז די גוט-וויכטיגע אין שלעכטע בעדייטונג; זי שטעהט אינים דמיון, זיי עפוט אזוינס, וואס איז כנוד דער נאטור און געשמאפט מיט מויט פון דעם ערשטען. צו וואלט דען גוט בע-סער געווען אנהויבען העכער - צו דענען דעם אידעאל, איידער זיי עפען און טרוינקען; צו דענען דעם אידעאל אינס עפען און טרוינקען, אינים ציהען דעם אטעם אין אין די לעפענס-פינקציעס? שענקיט מוז קומען צו-ריק צו די נוצליכע קונסטען און דער הלוק צווישען די שענע און נוצליכע קונסטען מוז ווערען פערגעסען. אויב די געשיכטע וואלט געווען ריכטיג דערזעהלט, אויב דאס לעבען וואלט געווען פערבראט אויף איינעלען אופן, דעמאלט וואלט גוט געווען נרינג אדער אפילו מעגליך צו אונטער-שווערען קונסט פון דער נאטור. אין דער נאטור איז אלץ נוצליך און אלץ איז שוין; עס איז שוין דערפאר, וויל עס לעבט, בעוועגט ניד און ברענגט צווישן נייע בעשעפעניסען; ס'איז דערפאר נוצליך, וויל עס איז סך-מעטריש און שוין. שענקיט וועט גוט קומען אויסן רוף פון דער געזעצניג-בונג און וועט גוט איבערהורין אין ענגלאנד אדער אמעריקא איהר נע-שפטע, וואס זי האט דורכגעמאכט אין גריכענלאנד. זי וועט קומען, זיי שטענדיג, אונטערזעטערדיג, און וועט ניד פלוצלונג בעווייזען צווישען בראווע און ערנסטע מענשען. אומזיסט ווערטען מיר, אז עס וועט קומען א זשעני און איבערהורין די נסים, וואס זענען אויפגעטאן געווארען אין די אלטע קונסטען; דעם ושעננים אינסטרוקט איז צו געפינען שענקיט און הייליקייט אין נייע און נויטגעדיגע פאקטען, אין פעלד און ביין וויט פון וועג, אין פאבריק און אין מיהל. ארויסגעדיגע פון א רעליגיעזע הארציק, וועט די קונסט אויפהויבען בוי צו א געטליכען געברויך די אייגענדיק, די פערזענליכע-געזעלשאפט, די אקציען-געזעלשאפט; אונזערע נע-זעצען, פערזאמלונגען, האנדעל, די גאלדאנישע באטעריע, די גלעקטרישע פלאנץ, די פרויען, דעם קעמקערס רעטארטע; - וואס בוי איצט וועלען מיר דערין בלויז עקאנאמישען געזען. צו דען איז גוט דער עקאנאמישער און אפילו אכזריותדיגער אויסווערן, וואס עס האפען אונזערע גרויסע

מעלאנישע סאבריקען, אינגערע מיהלען, אייגענפאהנגען און מאשינערע — צו איז דען דאס ניש אן אפגעלויבטא פון דער תאוד, צו געלד, וואס צו איהר געהארען די אלע ערקע? אויב איהר שלוחות איז איידעל און ניש, דאן איז א דאמפף-שיף, וואס מאכט א ברוק איבערן אטלאנטישען אקעאן צווישען אלט-און ניו-ענגלאנד און וואס קומט אן אין די האפניס מיט דער פונקטליכקייט פון א פלאנעט, — אזא שיף איז א טויט פונם מענישען צו דער הארמאניע מיט דער נאטור. אויב וואסנשאפט ווערט געלערנט אין ליעבע, אין איהרע קרעפטען ווערען געטרופען דורך ליעבע — דעמאלט וועלען זיי ערשיינען אלס די השלמות אין הספוח צו דער מאטעריאלער שאסונג.
פון ענגליש. ה. קאלמאנאוויטש.

באראקטעריסטיקען

פון די קלאסישע שריפטשעלער, וואס קומען אין דויען העפט.

ערמאנדע ד'אביטע'ס איז א איטאליענישער שריפטשטיק-לער, געבארען אין יאהר 1846. אין דער יוגענד האבט ער געדינט א גע-וויסע צייט אין מיליטער אלס אינטערלייטענאנט; אין 1871 האבט ער פער-לאזען דעם דינסט אין האבט ויך גענומען צו ליטעראטור. זיין ערשטעס געדרוקטעס בוך *La vita militare* (דאס מיליטערישע לעבען) האבט איהם געמאכט א גרויסען נאמען. דערנאך האבט ער אנגעשריבען אריינע סקיצען און נאעלען פון זיינע ריזען, וועלכע ער האבט געמאכט איבער א סך לענדער אין עטליכע העלטשוועלען. די דאזיגע ערקע, געשריבען אין אן קלאנער, זעענער שפראכע, האבען איהם נאך מעהר פאפולער געמאכט, ווי אין זיין אייגען לאנד, אזוי אויך, וויט איבער די גרענצען פון איטאליען. דיאמיטש'ס בערוהרט ניש קיין גרויסע וועלט-פראבלעמען, שילדערט ניש קיין דראמאטישע מאמענטען, קיין מעכטיגע לידע-טראגעדיען און צוואנגענע שטויסונגען, פון דעם מענישעם נאטור מיט דער ארומיגעל אויסגענוועלט. זיינע טעמעס ווערען פועל מעהר ריהיגע, ניש וועלען ריהיגע-סענטימענטאלע, אבער איבער גענומען פון דער לעבעדיגע אההרהאפ-טויקניש פונם לעבען. זיינע העלדען ווערען, הויפטזעליך, מענישען פון פאלק, קינדער, מיט דינע, צארטע נשמות און טיפער ליעבע אין ברום צו אליין, וואס איז איידעל, זען און ערהאפען. ניש שטעהענדיג אין די ערשטע ריזען פון די אייראפעאישע קינסטלער און דענקער, איז דאמיטש'ס דאך שטארק געלויבט ניש נאך ביי ויך אין דער הויט, נאר אין דער גאנצער קולטורעלע העלט. אין זיינע פאסטע ערקע דיאמי-טש'ס ליעבע צו אליין, וואס איז ערנדיגונג און לידט, ליעבע צו אמת, צו ליכט און זייערע טרענער; אכטונג צו ארבייט און איהרע פארישטענער, רחמנות און ליעבע צו מענישען בכלל.

אפט גיט ער אינו זינע שולדערונגען אין אזוינע לעבןאפטע און ריה-
רענדע בילדער, אז אייניגע פון זינע שריפטען (שול-הברים), האבען
אויסגעהאלטען ביו הונדערט אויסלאגען. צו זינע בעסטע חזק, האט זי
זיין לאנג איבערזעצט אין אלע אייראפעאישע שפראכען, געהערט,
אזוי דו אויבען-דערמאנטע, „שול-הברים“ אויך, „דו לעהרערין פון אר-
ביטער“ און „דו מטערי“, העלעט מיר דרוקען אין דויען העפט.

אלעקסאנדער סוויענטאבאָווסקי? (געבוירען 1849) — א שריי-
בער, א פובליציסט און א קעמפער געגען די קאנסערוואטיווע העלט-
אנשוואונגען און אירעאלען. ער איז געקאנט אין פוילען אלס ושוואנאליסט
Przeglad tygodniowy און אין Nowiny
געברעם אין דעם העפענטליכען ושוואנאל „Prawda“, פראווא
גיט זינגער ווי אלס פעלעטריסט און דראמאטורג. אין אלע זינע חזק,
אי אין די פראוואישע, אי אין די פאקטישע, בעהאנדלט ער שטענדיג
אזוינע פראגען, האט זינגען שייך צו דער גאנצער געזעלשאפט,
צו דער גאנצער מענשהייט. אין דעם פרט איז דאס בערהעמטסטע
חזק זינע — די דראמע „Duchy“, „גייסטער“, וואו אונטער
אלעגארישע פיגורען הערט געשילדערט דער פראגעס פון דער מענשהייט
פון דער נידעריגסטער שטופע, ווען די מענשען זענען נאך האלפ-ווילדע,
ביו דעם קעלטערעלען צושטאנד, ווען די בעסטע הויבען זיך אן בע-
גייסטערען מיט אירעאלען פון גלייכהייט און פרייהייט. דער גאנצער
פראגעס הערט געשילדערט אין דער פארם, אז מענשען הויבען אן זיט
פאלגען די מערהייט, הויבען אן ווערן זייע ווענען, און ווענדיג
פארדיינען זיי זיך צום קאמפ פאר ווערע אירעאלען.
דער געווענליכער קאמפ, די מדינה געגען דעם ליגען און
די ציועות פון דער היינטיגער געווענליכער הערט געשילדערט אין מדינה-
טאָאָוסקיס טרוילינג Niesmiertetne Dusze, „אונטערדעליכע
זעלען“, העלעט בעשעהט פון די דריי דראמען: Ojciec Makary
(„דער פאטער מאקארי“), Aurely Wiszar („אירעלי ווישאר“)
און Regina („רעגיינא“). אין די דראמען עררונסטען זיך די
הילדען צו האנדלען אזוי זיי פארשע האָן, זיי ווילען גיט
„לויסען צוזאמען מיט דעם שמויב-וואַלדען“ אהין, וואו זיי אלע לויפען —
אין מוזען סוף כל סוף אומקומען אין זייער קאמפ.
דער מענש אלס א געווענליכער פערשיינונג, דער מענש אלס
פראדוקט פון דער סביבה און אלס פרי-האנדעלנדיג פערזענליכקייט, דער
ליגען פון דער געווענליכער און דער קאמפ פאר בערטיאונג, די שטרעבונג
צו זייע לעבענס-פארם און דער גרויסער גלויבען אין דעם ענדגילטיגען
זעג פון דעם אמת — דאס איז דער אינהאלט פון אלע סוויענטאבאָווסקיס
דראמען און נאָוועלען.
די נאָוועלע „היה רובין“, האט מיר גיבען דא, איז גענומען פון זיין
פערזע ערצעהלונגען O zycie („ווענען לעבען“) — וואו ער דער-
צעהלט אין זייערע סצענעס דעם גורל פון א דייטש, ארום און א יודענע,
העלעט האבען געוואלט ארבייטען אין פוילען און געפינען זייער גליק —

אין האבען אלע געשיצען דעם טויט. די ערצעהלונגען האבען ארויס-
גערופען געגען ס. א נאנצען שמירעם מצד די פוילישע „פארטראָסטען“.
אין מזענטאָפּאָזשקוים שריבען איז אָפט פאראן מערה אידגען, איי-
דער אינטימעם געטהל, מערה טעאָרעטישע שמועסען, איידער לעג-
בעדיגע געשטאלטען. „היה רובין בעוויט, אז אויך אין מאַלען וויכע.
ויהרענדע סצענעס איז ס. געווען דער גרויסער מיסטער.“

וואַרוימיר קאַרל לענקאָ. (געבוירען 1853, לעבט נאָך איצט)

איז איינער פון די ערעלסטע אין טאלענטפאלסטע רוישישע שויפטשטעלער-
אירעאליסטען. זיין יוגער האט ער פערבראכט אין וואַלינען, אין דער-
מיט ערקלערט זיך די בעווונדערע וויזשניש און הארציגקייט פון זיין שריי-
בען — די פרינדליכע הנידריגקייט זיינע, א וועלכע מיר בעגעגענען נאָר אין
דער פאלקס-טאָליכער קליין-רוסישער ליטעראַטור. דאָס ערשטע געסערען
ווערק, וועלכעס האָט איהם געמאכט בערוהמט צווישען דעם גרויסען
פובליקום און איהם גלייך אוועקגעשטעלט צווישען די בעסטע רוישישע
שריפטשטעלער, איז געווען די ערצעהלונג „Сонь Макара“
(מאקאראס הלוים). (נאָך דער טעמע ווער נאָהענט צו פרייס, באַנאָיע
שווייני). דאָס איז אַ האַלבֶע פאַנטאַזיע, אָבער דורך און דורך פול
מיט רעאליזם. עס דערצעהלט זיך אין איהר, ווי מאקארא, א פּרווידענטער,
פּערדוגעבער מיטדער פּוילער, א מענש, וואָס איז מערה געגליבען צו אַ חיה,
ווי צו אַ מענשען, האָט זיך געשטעלט פאַרן משפּט פון גאָט „גאָט“ אין
מאקאראס פּאַרשטעלונג איז אַ גרויסער „פּרייך“ און האָט סוף כל סוף
דערווייזען, אז אין אלע זיינע השׂיבֵים איז ער נישט שולדיג, וואָרום דאָס
לעבען צווינגט איהם צו זיין אזוי און נישט אנדערס. אין דער ערצעהלונג
האָט קאַרלענקאָ אַרײַנגעוויזען די אלגעמינגע אייגענשאַפט פון זיין טאַלאַנט:
געפינען מעגשליכעס אַפילו אין אַווינע נשמות, וואו סײַז, דאַכט זיך,
אַיסגעלאָשען יעדע שפּור פון מעגשליכע געטהלען.

פון די איבעריגע קאַרלענקאָ׳ס ווערק זענען בעווונדערט בערוהמט
זיין „בלונדער מיזיקאַנט“ (איבערוזעצט אין יודיש) וואו עס שילדערט זיך די
פּסיכאָלאָגיע פון אַ בלינד-געבוירענעם קינד. דאָס שעהנסטע אין דער
ערצעהלונג איז די שילדערונג פון דער קליין-רוסישער נאטור — איינע
ערשטע אין דער רוישישער ליטעראַטור. פון דער צייט, ווען ער איז
געווען פּערשוקט אין סיביר, האָט קאַרלענקאָ אַנגעשריבען זיינע סי-
בירער בילדער *Записки сибирского туриста* וואו ער מאלט
פּערשוועגע טיפען פון פּערשוקטע, קאמארוזשניקעס און אדמיניסטראַטאָרס.
פון זיין רייזע קיין אמעריקא האָט ער געבראכט די ערצעהלונג *Безъ
языка* (אָהן אַ צונג), אויך פאראן אין יודיש, וואו עס איז
פּאַרנעשטעלט דער געגענזאץ צווישען דעם גרויסען רעזידיגען, קא-
ביגען לעבען אין ניו-יאָרק און דער פּסיכיק פון אַ איינפאַלען פּוילישען
פּוילער — אַנגעקומענעם עמגראַנט. אין דער ערצעהלונג *Въ
домъ об-вѣ* („אין אַ שלעכטער געזעלשאַפט“) אין אין דעם גרויסען באַר-
„*Исторія моего современника*“ (די געשיכטע פון מיין
צייט-גענאָסע) ניט קאַרלענקאָ שטריבען פון זיין אייגענער ביאָגראַפיע.

בלבל, ווען מען לייגט קאראלענקאס ווערק, סיהל'ט מען, אז דאס זענען ניש קיין אויסגעטראכטע מעשוות, נאר אין גרונד פון יעדען לייגט א רעאלער איבערנעלעבטער פאקט. דאס מאכט זיינע ווערק בעזונדערס רעאל - און דאך בלייבען זיי אזוי קינסטלעריש-רייזן און אזוי דורכגעזעכט מיט די שענסטע פעלען פון פאנטאזיע.

קאראלענקא אזוי אין זיינע ווערק, ווי אין זיין לעבען, דער גרויסער מעגישען-פריינד, דער ערהאפענער, אביעקטיווער, ריהינגער בעקאכטער, וועל-סער זעהט אלצייט און פערשטעהט אלצייט, און טאקן וויל ער זעהט און פערשטעהט מעהר ווי אנדערע, ענטרעקט ער דאס גוטע איינס מעגישען אפילו דארט, וואו אנדערע האבען דאס ניש געזעהן. זיינע ווערק זענען דורכגעדרונגען מיט א בעזונדער הומאנער וויילער שטימונג, מיט א טרויבערישען אידעאליזם, וועלער מאכט ניש נאר די ווערק, נאר אויך דעם שרופטשטעלער נאָהענט צום הארצען און צו דער נשמה פונים לעזער.

דאס ווערק "Лѣсъ шумить" („דער וואלד רוישט"), וואס מיר גיבען אין דעם ביכעל, איז בעזונדערס פאראקערמטיש דורך די וואלד-בילדער און דורך דעם שטילען לייזום, וועלער וויקעלט ארום די גאנצע האנדלונג און מאכט אפילו דאס טראנישע זאמט און מילד, ווי א לעגענדע. די ערזעהלונג פון דעם אלטען וואלד-וועלטער איז א מיסטער-ווערק לויט דער פארם אין דעם אלגעמיינעם טאָן.

קאראלענקא בעשעפטיגט זיך די לעצטע יאהרען מעהר מיט פובלי-ציסטיק. אלס רעדאקטאר פון דעם ווערנאל „רוסקאיע באנאטמאח" (פון 1896 אָן) פערדיעהט ער איינעם פון די בעסערע פלעצער אין דער רוסישער ווערנאליסטיק, אלס געזעלשאפטליכער טוער איז זיין נאָמען איי-נער פון די פאפולערסטע צווישען אלע שריכטען פון דער רוסישער דע-פאקראטיע.

ניאי דע מאַפאסאן. (געבוירען 1850, געשטארבען 1893) איז

איינער פון די גרויסע אין דער אלגעשליכער ליטעראטור. איהם לייגט מען אין מען שעצט איהם אין אנדערע לענדער ניש וועניגער, אויב ניש נאך מעהר, ווי אין זיין אייגענער היימאט.

דער גרונד-מאטיוו פון דעם גאנצען מאַפאסאנס שאפען איז די פריי, די בעזיהונג צווישען די געשלעכטער, דאס וואס מען רופט זיינע אמת דעם גיי-מאדרישען נאָמען געשלעכט-פראבלעם. נאָר בעהאנדלענדיג דאס פראבלעם, בלייבט מאַפאסאן שטענדיג אויפן סאָ-ציאלען באַדען. די פראגע איז פאר איהם א געזעלשאפטליכע פראגע. וואס וואלט די געשלעכטליכע ליעבע געקענט זיין, און וואס איז זי? ביי דער היינטיגער קאפיטאליסטישער אָרדנונג, וואו פראָמטיוויזאָן איז אַ נאָרמאלע ערשיינונג, וואו דער פּוּוּשער הונגער איז די גרעסטע טריבענדע קראַפט, - דאָס דערפיהלט איהר, ווען איהר לייגט איבער איי-נע פון די ערשטערנדיג מאַפאסאנס נאָוועלען. זיינע נאָוועלען זענען שטענדיג ערשטערנדיג, זיי ערגרופען אייך שטענדיג מיט בעזונדערען

כה, וואָרום אזוי שאַרף און אזוי טראַגיש, ווי מאָפּאָסאָן, האָט זיך אַנטוויקלט און געשריבן.

נראָף לעוו טאַלסטאָי האָט געשריבן אין אַ הקדמה צו מאָפּאָסאָנס ווערק:

„ס׳איז קוים דאָ נאָך געמאַכט, ווער ס׳איז אזוי אויסגעבליבן געווען אױפּגעצויגט, און דאָס נאָנטע גליק, דער נאָנטער ווין פון דעם לעבן איז אין דער פּויל, אין דער לעבע... און ס׳איז קוים דאָ נאָך געמאַכט, ווער ס׳האָט אזוי קלאָר אין דעם גלויבן דעם נאָנטען שרעק פון דער ערשטונג, וועגן וועלכער ער האָט געגלויבט, און ווי אזוי דער העכסטער און גוט דאָס גרעסטע גליק אין לעבן.“

ס׳וואָלט אָבער געווען אַ טענה צו רעכענען, און מאָפּאָסאָן איז טענה-דעגנאָר. וועגנער פאַר אַלין בעמערקט זיך ביי איהם דער חשק צו מוסר, צו לערנען. ער האָט נאָר אַ שאַרף אויג און אַ שאַרפּען פינגערל — אין וואָס ער מאַלט אויס, שרייט מיט אַלע פאַרבן פון דער שרעקליכער ווירקליכקייט.

מאָפּאָסאָן איז אַ טראַגישער שרומטשטעלער. אין יעדער אפילו אין דער קורצעסטער פון זיינע נאָוועלען, ענטפּלעקט זיך פאַר אױך אַ טראַגישע פּינים מעגליכען געשען, עסענען זיך אָבגורדען, וועלכע איהר האָט פּוילער גוט בעמערקט. מאָפּאָסאָן האָט אױנגעזאָגט אין זיך דאָס גאַנצע הינטונען לעבן, דאָס לעבן פון אַלע שטאַטן, אַלע קלאַסען פון דער בעמערקענדיג, פון די אַרומגעבער, די עלענדסטע, ביי די שפּאַצירן פון ירושלים און רייכטום — און אומגענוג האָט ער אינו געווען שוואַכעייט אין גרויסקייט, גירערטעכטיקייט און שטאַלין, אָפּגעגרינקייט און גלויבן, שלום און מלחמה — אַלעס אױפּגענומען, אַלעס אין צוזאַמענשטויס, אין קאַטאָליקט, אין אַ שטענדיגער מלחמה. און מאָפּאָסאָן האָט געליטען צוזאַמען מיט דער וועלט, וואָס ער האָט געשילדערט, אין האָט געפּלאַנט זיך אזוי לאַנג, ביי ער איז אַראָב פון זינען.

אין מאָפּאָסאָנס ווערק וועט איהר אָבער גוט אזוי ליכט בעמערקען דעם שמערץ פּינים שרומטשטעלער גופא. דאָ העלפט איהם זיין זינג, אױדעלע איראַנע. מיט אַ שמויזעל פון אַ גאון — אַ חכם בעל-אפּ-טעט ער דאָס לעבען, בעמערקט דעם שמוין און די העסליכקייט פון דעם מענטשן, און ווױט אױך: נאָש, זעהט, אָט דאָס געפּינט זיך אין אױער געוועלשאַפט. אָבער טוען מיט ער דאָס אזוי, און גוט שטענדיג קענט איהר זיך אָנעבען דין וחשבון, וואו האַלט איהר מיט דעם שרייבער: צו אױ איהם דאָס העסליכע לעבן און נאָהענט, צו עס עקעלט איהם. נאָר אין אַלגעמינע צוזאַמענהאַנג ווערט אױך קלאָר די פּויל פּינים אויספּאַרן בעוואַנדערט בייטעגער און מאָפּאָסאָנס איראַניע, ווען ער מאַלט דעם שטאַטישען קלייב-אָרנע, מיט זיין גראַשענדיגער סאָפּאָלאָניע, מיט זיינע קרעמערשע אױדעלען און לאַנגווייליגע האַט. דאָ געהט ער אָבער צום שאַרפּסטען סאַרקאָם. און ווי פּויל אָבערוועגן זיך פון דער קליין-פּרונדערליכער בלאַטע אױלט ער אין דאָרף ארױן, צום פּראַסטען פּוילער; דאָ געפּינט ער נאָך געוונדע אױנסטױנקען, מנושמױנע, אָבער גאַנצע געפּוילען, פּיערדיגען דראַמאַטיזם. אָבער אױך דאָ געפּינט ער די ווירקונג

פון דער שטאָט, פֿין דער בורזשוואַזע (אזא מאַמענט איז געשילדערט אין דער ערצעהלונג, וואָס מיר דריקען אין אונזער זאמעלבוך) און מיט עקעל ענטלויסט ער ווידער צוריק אין די העכערע שריכטען, צו דער ארעלינגער אריסטאָקראַטיע. דאָרט איז די היצוניות, די פֿאַרם פֿונם לעבן, שעהן און גלענצענד, דאָרט פֿיהלט זיך מאַפּאַסאָן, אַלזײַ אַ געבוירענער אַריסטאָקראַט, בעסער ווי אומגעטום, אָבער אויך דאָרט זעהט ער פֿאַלשקייט און צביעות, אויסוועגניגסטע פֿריינדשאַפט און געהאלטענע קאלטקייט, אויסוועגניגסטע פֿראַכט און אינוועניגסטע פֿוסטקייט. דאָרט האָט מאַפּאַסאָן געפֿונען שטאַף פֿאַר זײַן לעבענס-פֿילאָזאָפֿיע, וועלכע ערקלערט, אַז שטענדיג אַרױס צו גיין און גיין און גיין, אַפֿילו צווישען פֿריינד, אַפֿילו צווישען די אַיני-מיטמען געלעבטע מענטשען. שטענדיג בלייבט ער אַיינזאַם. די אַיני-זאמקייט איז אויך אַייניג פֿון די מאַציווען פֿין מאַפּאַסאָנס שאַפֿען. מאַפּאַסאָן איז אַ טראַגישע פֿיגור. נאָר אָבערסלעכליכע לעזער קענען געפֿונען בײַ איהם לײכטזײַן. אזא טעות נעהמט זיך דערפֿון, וואָס קיינער קען נישט אַזױ ווי מאַפּאַסאָן געהאלטען אונטער אַ שמיכל זײַן אינוועניגסטען וועהשאַן.

מאַפּאַסאָן איז דער גרויסער פֿוספֿאַלן, דער אויסערגעווענהייכער מענשען-קעניגער. די נשמה פֿון אַלע מענטשען ליגט פֿאַר איהם קלאָר, ווי אַנפֿענגער ספר. דער אַריסטאָקראַט אין די פֿראַנסוּזישע, דער אַסיצור און דער געטלעך, דער פֿאַלזשקער אין דער פֿאַלדאָט, דער פֿויער און דער קניכטלעך - אַלע זענען איהם בעקאנט און נאָהענט, און אין אַלע דער-זעהט ער דאָס, וואָס קיינער האָט בױ איהם נישט געזעהן. אין דעם פֿירט זענען זײַנע ערצעהלונגען פֿון דעם פֿרייטש-פֿראַנצויזישען קריג - אַייניג פֿון די וואַנדערבאַרסטע אין אַלע ליטעראַטורען פֿון דער העלט. גערהמט איז מאַפּאַסאָן מעהר דורך זײַנע נאָוועלען. ער האָט אָבער אַלץ געשריבען גרויסע ראַמאַנען אין דראַמען. די בעלעבסטע פֿון זײַנע ראַמאַנען זענען Bel Ami («דער לעבער פֿריינד») Pierre et Jean («פֿיער און זשאַן») Fort comme la mort («שטאַרק ווי דער טויט») און Notre coeur («אונזער האַרץ»).

ראַלף וואַלדראַ עמערסאָן . אמעריקאנער פֿילאָזאָף און דיכטער.

געבאָרען 1803, געשטאָרבֿען 1882. צוזאַמען מיט קארלייל און טען נע-הערט ער צו די גרעסטע דענקער און דיכטער פֿון דעם פֿאַריגען יאָהר-הונדערט. אַזױס פֿון אַ גלח האָט ער אין דער יוגענד זיך גענויט אַלזײַ צו זײַן אַ גלח. איז געווען אַ געוויסע צײַט פֿרעדיקער אין באַסטאָן. נאָר זײַן פֿרייער און וועלכטשטענדיגער גײסט, דער גײסט פֿון אַ דיכטער און פֿילאָזאָף האָט זיך געפֿיהלט ענג אין די גרענעצן פֿון קירכליכע דאָמען, (עקריים). אין יאָהר 1832 האָט ער זיך אָנגעזען פֿון זײַן בערוף אַלס רעליגיאָנס-פֿרעדיקער און האָט זיך אָנגעהױבען בעשעפֿטיגען מיט לעזען אַפֿענטליכע לעקציעס און מיט ליטעראַטור. אין יאָהר 1838 האָט ער גע-מאַכט אַ רױע אײַבער אײַראָפּאַ, איז בעקאנט געוואָרען מיט די גרעסטע אײ-ראַפֿיאַישע דענקער, בעזונדערס מיט דעם פֿראַנצויזישען היסטאָריקער

אין פילאָזאָף-קארל ליוול, מיט וועלכען ער איז געבליבען פערבונדען אין טרייער פריינדשאפט אויפן גאנצען לעבען. די ריווע איבער אייראָפּא, איבערהויפט איבער ענגלאנד, האָט איהם בעקאנט געמאכט מיט די טראדיציאָנעלע קולטור-פארמען פון דער אלטער וועלט און האָט אין איהם געטפּלעקט דעם טאלענט פון א פּאָפּולאַרן. פון דעמאלט אָן הויבט עמעסאָן אָן צו שרייבען זיינע בעריהמטע עסעיס-קריטיש-פילאָזאָפּישע מאמרים, וועלכע האָבען איהם ערוואַרבען אַניאלוועלטליכע בעריהמטהייט אין געמאכט אונטערבליך זיין נאָמען. אין זיינע עסעיס זענען פּעראַייניגט די שענסטע פּאָפּולער מיט דעם טיפּסטען פילאָזאָפּיש-קריטישען געדאַנק, צו אזא נאָרד, אויף וועלכען די גרעסטע דענקער פון אלע צייטען זענען נאָר געווען פּע-היינ זיך אויסצוהויבען. עמעסאָן איז דער פּאַרטישאַפּער פון יענער אוי גערויפּענער אמעריקאנישער טראַנסענענטיאַל-פילאָזאָפּישער וועלט-אַנשוו-אויג, וועלכע גיט צו אַ גרויסע בעדייטונג דער זעלבשטענדיגקייט פון דעם מענטשנס פּרוּווענליכקייט. פון דער נאַטיר-הויסט עס לויט אָט דער וועלט-אַנשוואַונג-האַבען אלע מענטשען גלייכע גייסטונג און מאַראַלישע פּע-הינטישען, יעדער קאָן זיך דערהויבען צו דער מדרגה פון אַ העלד, אַ דיכטער, אַ דענקער, ער דאַרף נאָר האָבען צו זיין ענטוויקלונג די גענוגע אויסערליכע אומשטענדען. די נאַטור איז די אָפּגאַבארונג, די התגלות, פון גאָט אין גאָט איז שוּנדיג, חכמה, ליעבּע און קראַפט. עמעסאָן איז געווען אַ וואַרעמער אָנהענגער פון פּרינציפּ קאָמוניסטישע אידעאלען און האָט גענומען אַנטויל אין דער קאָמוניסטישער פּערם, וואָס האָט זיך אין די פּעריאָדער יאָהרען געגרינדעט אין ברוקלין.

זיינע בעריהמטע מאמרים זענען: Essays on Representative men, «עסעיס וועגען גרויסע מענער» Essays on the nature and man the reformer, «עסעיס וועגען דער נאַטור», און דער מענש אלס רעפּאָרטער און אַנדערע. צו די בעסטע עסעיס עמעסאָנס בעלאנגט אויך דער אַרטיקל, «קונסט», וואָס איז געדרוקט אין דווען העפט.

